

OSMANLI KLASİK DÖNEM MİMARLIĞI

(1500- 1703)

○ **Erken Dönem /Bursa
Dönemi 1326-1500**

○ **Klasik Dönem 1500-1703**

○ **Lale Devri 1703-1740**

○ **Türk Barok-Rokoko Devri 1740 -
1808**

○ **Ampir Devri 1808-1860**

○ **Eklektik/Seçmeci Devir 1860 -1900**

○ **Yeni Klasik / I. Ulusal Mimarlık
Dönemi 1900-1923**

- Anadolu Türk kültürü 15. yüzyıla kadar yerel geleneklere ve toplumun yapısına bağlı bir gelişme göstermekle beraber, Doğu'nun Türk ve İslam kültürünün devamı niteliğindedir.
- İstanbul'un alınmasından sonra, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde kültür ve sanatta **Batı'ya bakış Klasik Dönem'in** oluşumunu etkilemiştir. Fatih Sultan Mehmet, Akdeniz ve çevresindeki toplumların durumlarını inceler, sanatçıları çağırır, kendi portresini yaptırmıştır. Sarayın bu tutumu mimarlık da dahil birçok sanat alanında görülür.
- **Çini** sanatı Büyük Selçuklu geleneklerinden sıyrılarak 15. yüzyıl sonunda **İznik ekolünü ortaya çıkarmıştır.**
- İstanbul'un alınmasından kısa bir süre sonra Ayasofya'nın etkisiyle, inşa edilen Fatih Külliyesi, **mimarlık alanında 14. yüzyıldan itibaren süregelen gelişimi hızlandırmıştır.**
- Ardından Edirne'de Beyazıt Külliyesi kompleksi, Osmanlı Türk mimarlık geleneğine Anadolu'da olmayan **yeni boyutların** girdiğini gösterir.

Selçuklu ekolü

İznik ekolünü

Osmanlı sanatı tek merkezli bir sanattır. Etkisinin uzanabildiği yere kadar her yerde sanat üretimi, başkentin ortaya koydu tarzı izler. Ancak Mısır gibi farklı geleneklerin egemen olduğu bölgeler bunun dışında kalmıştır. 16. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan Hassa mimarları, mimarlık alanında, İmparatorluğun her yerine İstanbul'un kurallarını götürmüştür.

Sanat etkinliklerinin örgütlenmesi de Klasik Dönem'in oluşumunu hızlandıran etkenlerdendir. 16. yüzyıldan itibaren,

- Hassa Mimarları Ocağı,
- Nakkaşhane gibi kurumlar kurulmuştur.

Saray'ın her alanda kendi atölyeleri vardı. Hassa Mimarları ve nakkaşlardan başka,

- doğramacılar, çömlekçiler, terziler, müzisyenler, hattatlar gibi sanatkarlar ya saraydaki ya da saray çevresindeki atölyelerde, Mimarbaşı, Doğramacıbaşı, Terzibaşı, Hattatbaşı vb., gibi memuriyet makamlarının idaresinde, İstanbul merkezli bir kültür sanat çevresinde üretimlerini geliştirdiler.

Hassa Mimarları Ocağı,

- sarayın ve vezirlerin ısmarladığı her tür yapının tasarımının yapılması,
- maliyetinin belirlenmesi,
- yaptırılan binaların denetimi gibi uygulama ve
- mimarların yetiştirilmesi gibi eğitim görevlerini yüklenen bir kurumdu.
- Hassa Mimarları Ocağı ve Nakkaşhane aracılığıyla, mimarlık ve sanat hareketleri tek merkezden yürütölmeye başlandı. Hassa Mimarları Ocağı, İmparatorluğun her yerine İstanbul'un kurallarını götürmüşür. Osmanlı sanatı tek merkezlidir. Artık Türk sanatını saray çevresinde gelişen eğilimler yönlendiriyordu.

•Klasik Dönem'in en önemli ürünlerini, 1538-88 yılları arasında mimarbaşılık görevini sürdüren ve adı Osmanlı mimarlığı ile özdeşleşen **Mimar Sinan** vermiştir. Ardından bu makama mimar **Davud Ağa**, **Dalgıç Ahmet Ağa**, **Sedefkâr Mehmed Ağa** gelmiştir.

MİMARLIK:

14. yüzyıldan beri başlamış olan gelişme, bu dönemde ivme kazanmış, Erken Dönem’de yapılan biçim denemeleri ile Klasik Dönem’i hazırlamış oldu.

•Daha 15. yüzyılda, İstanbul’un alınmasından önce Osmanlı mimarlığı bir “**kubbe mimarisi**” olmuştu. Bunun sonucu olarak, eski çok sütunlu Ulucami tipi terk edilmiş, ya da Üçşerefeli gibi bir sonuca ulaşılmıştı.

•**Zaviye camiler** ortaya çıkmış, bunlar da 15. yüzyılda gelişerek, sadece ibadet işlevi gören bir yeni cami tipini oluşturmuşlardı.

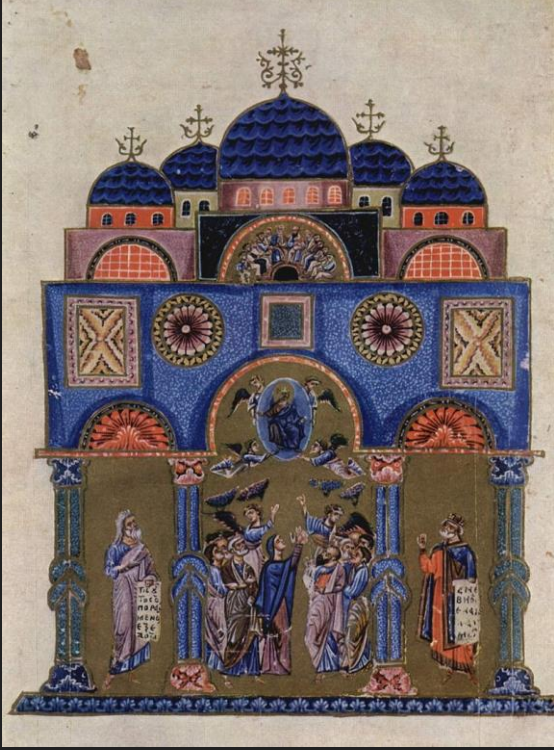
•Bu arada **tek kubbeli** mescitler de yapılıyordu.

•Yine İstanbul’un alınmasından önce Osmanlı döneminin **medrese, türbe ve han** gibi yapı tipleri gelişmişti.

İstanbul alındığı zaman Osmanlı mimarisi klasik dönemi hazırlayacak tüm öğelere sahipti.

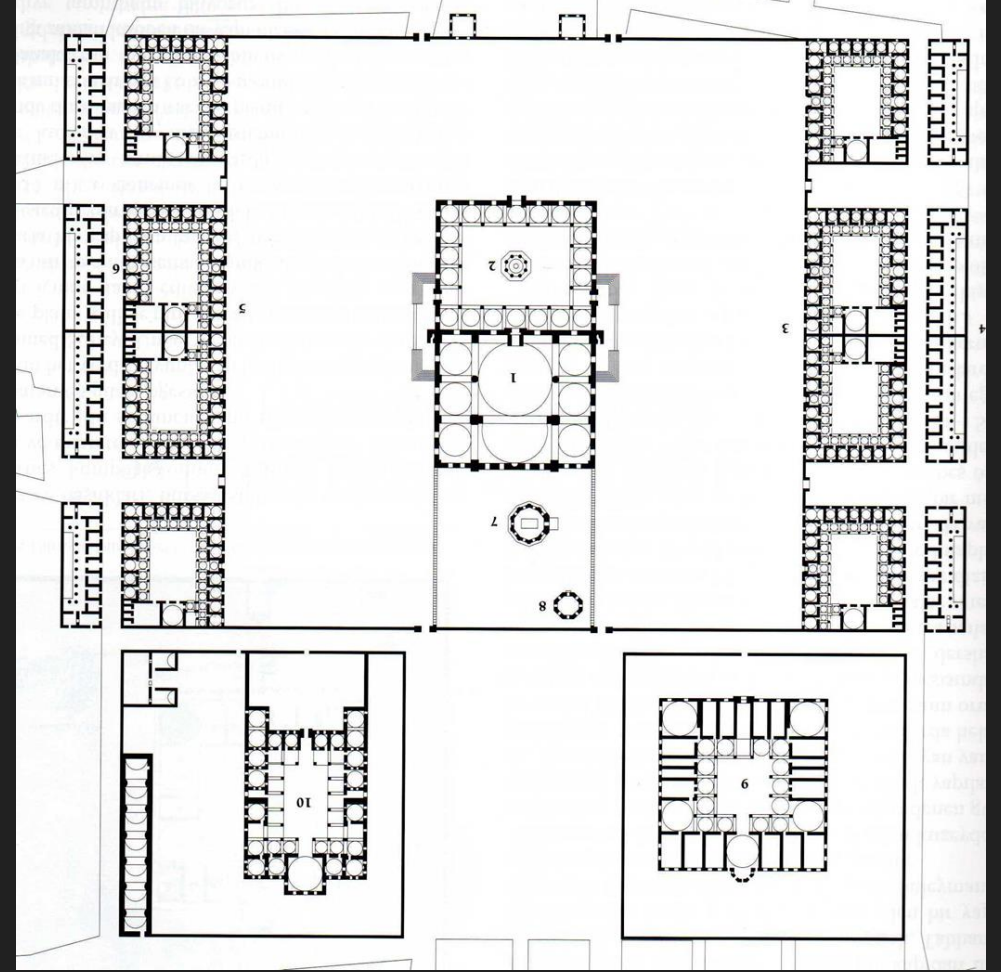
Kubbe, Osmanlı mimarlığının **temel ögesi** olmuştu. **15. yüzyıldan sonra** ise kubbeli örtünün egemen olduğu, **kubbeli merkezi plan** düzenleri ortaya çıkmıştır.

CAMİLER

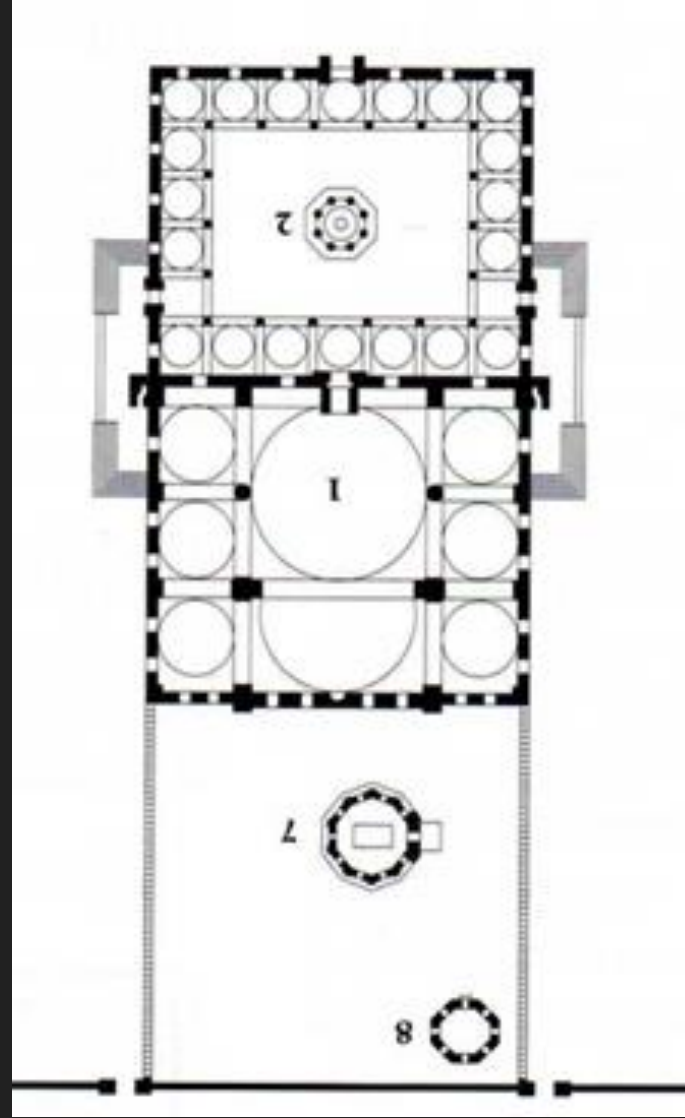
Klasik üslubun ilk belirtileri **Fatih (1470)** ve **Beyazıt (1506) Camilerinde** görülür.

- Fatih'in, Aziz Havaryun Kilisesi'nin yerine yaptırdığı Fatih Cami ve Külliyesi ile büyük Sultan Camileri (Selâtin Camileri) yapılmaya başlanır.

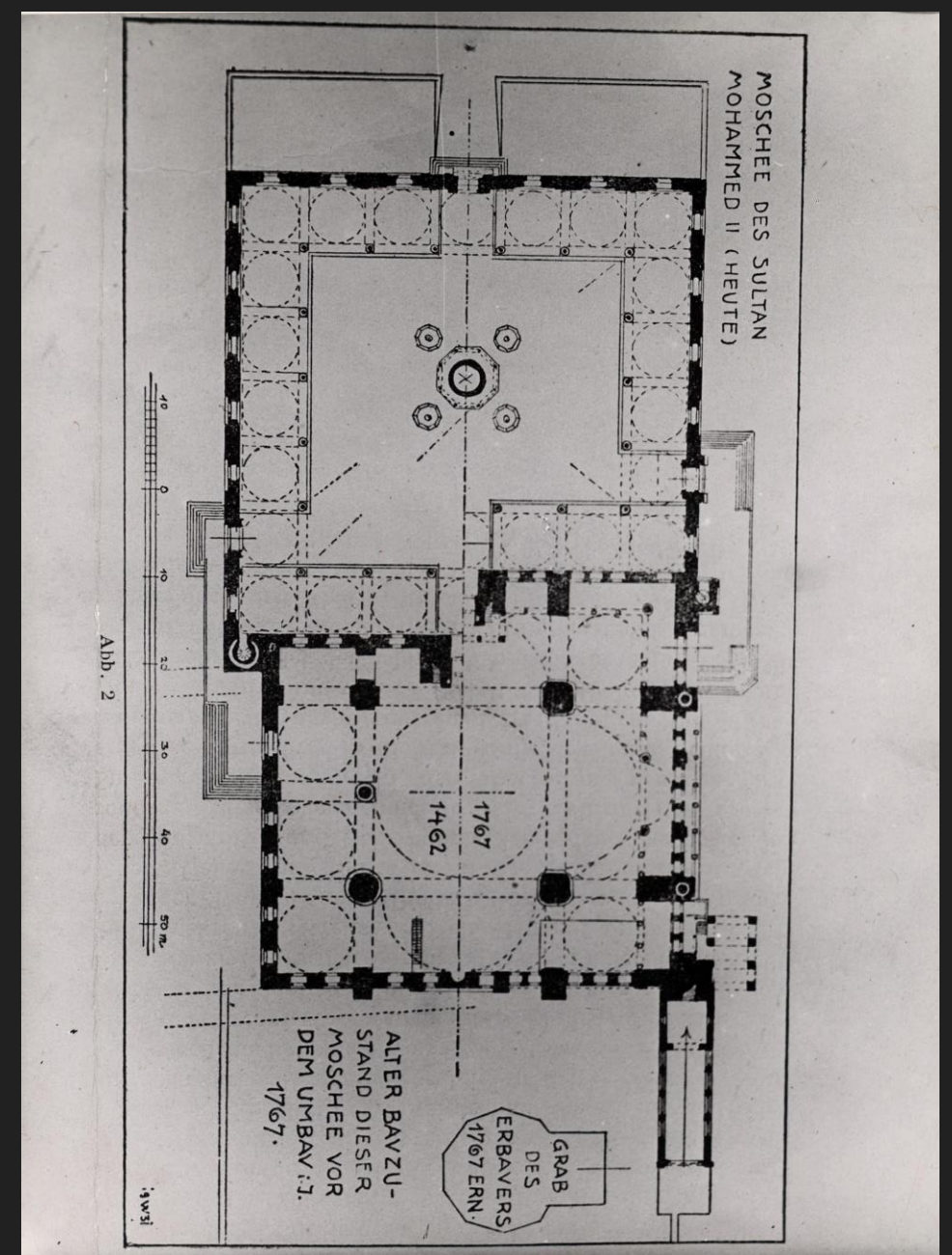

•İstanbul'un alınmasından hemen sonra yapılan **Fatih Camisi**, orta **ana kubbe**, **mihrap önünde** ana kubbeyi destekleyen **yarım kubbe** ve **yanlarda üçer küçük kubbenin** örttüğü **dikdörtgen** bir **mekanı** ile yenilikleri ve gelişmenin izlediği yolu göstermesi açısından önemlidir.

•Daha sonra yapılan camilerde bu plan düzeni gelişerek devam eder.

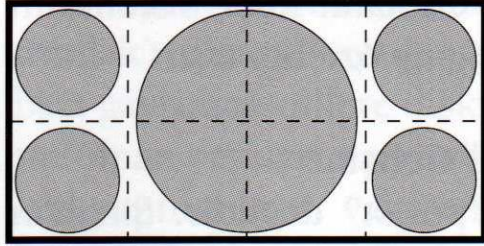

•Çizimler : Prof.Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi

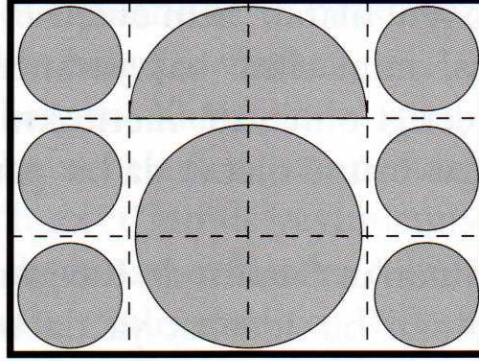

1766 depremi öncesi var olan Fatih Camii

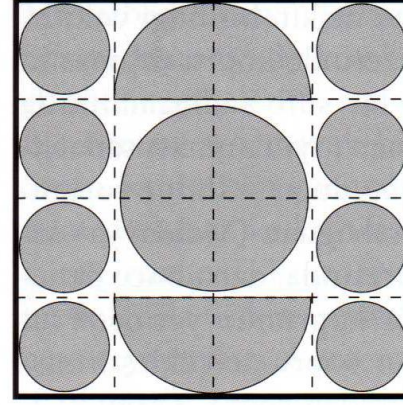
**Edirne Üçşerefeli,
Camileri Modüler Şema**

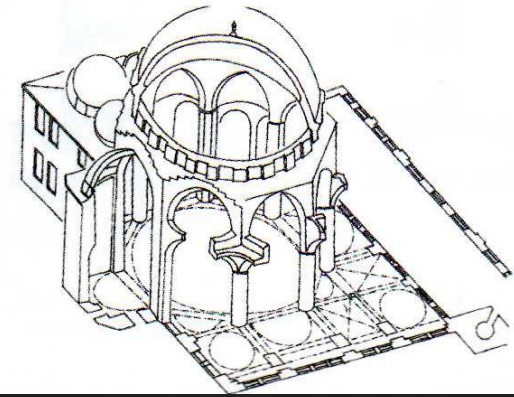
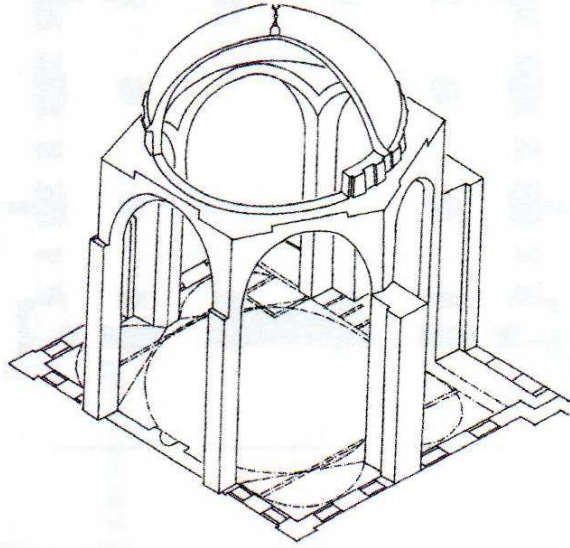
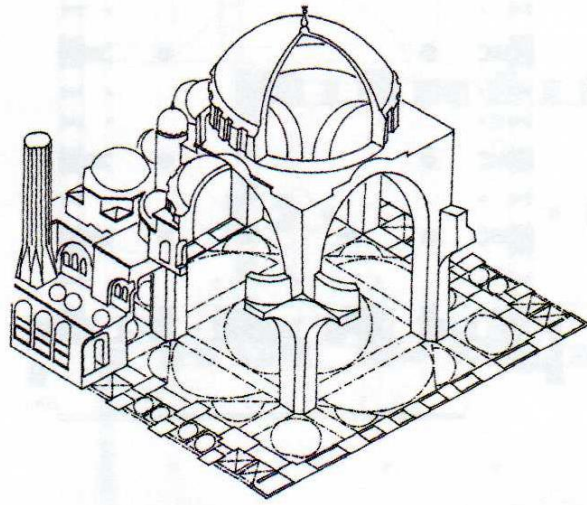
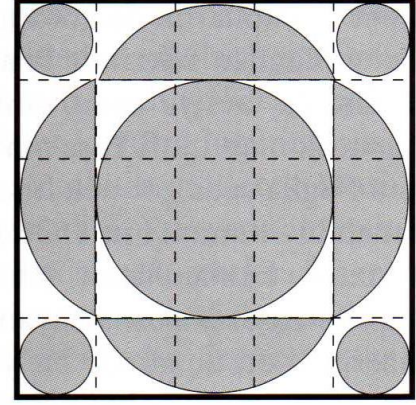
Fatih,

Beyazıt,

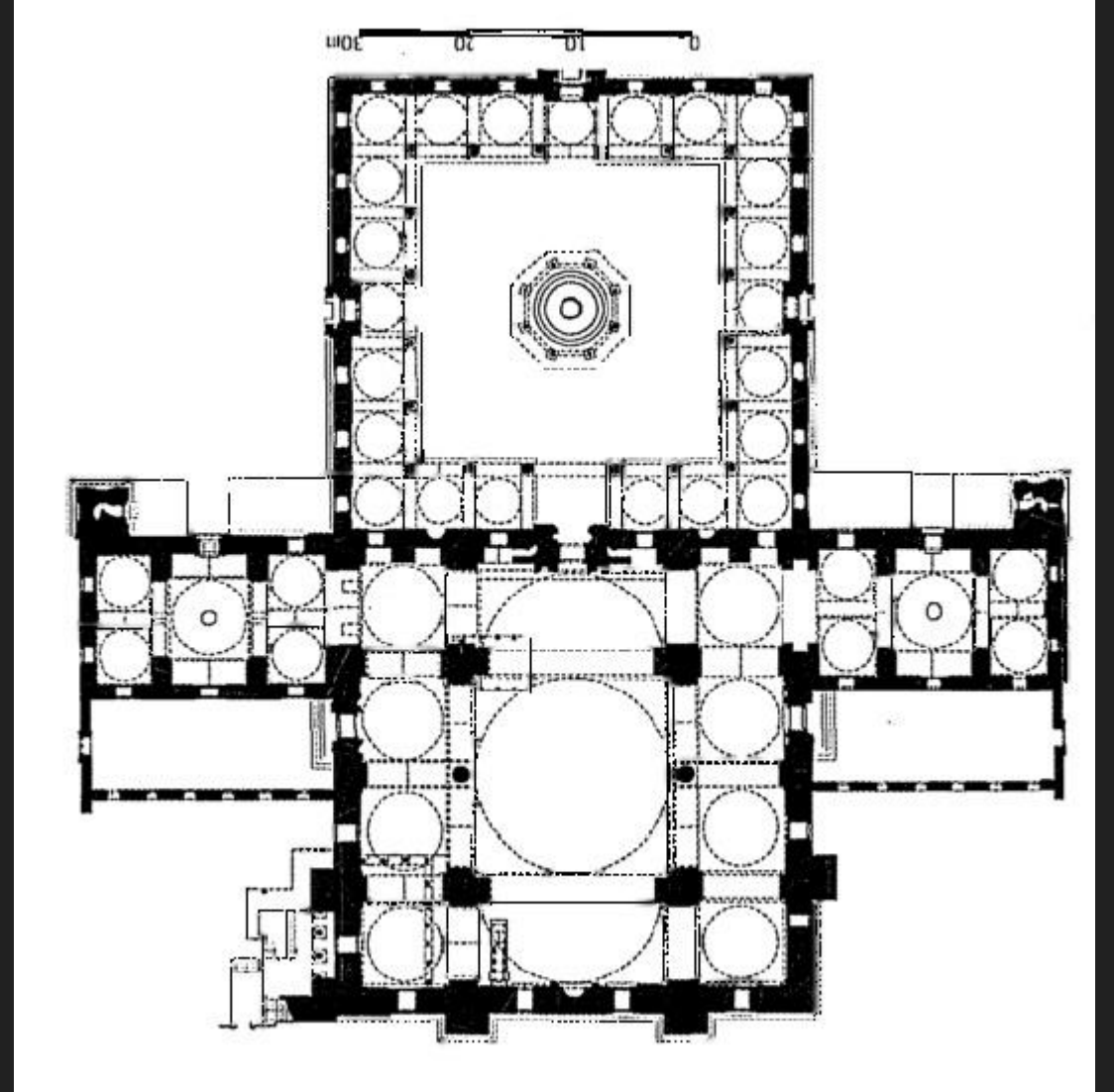

Şehzade

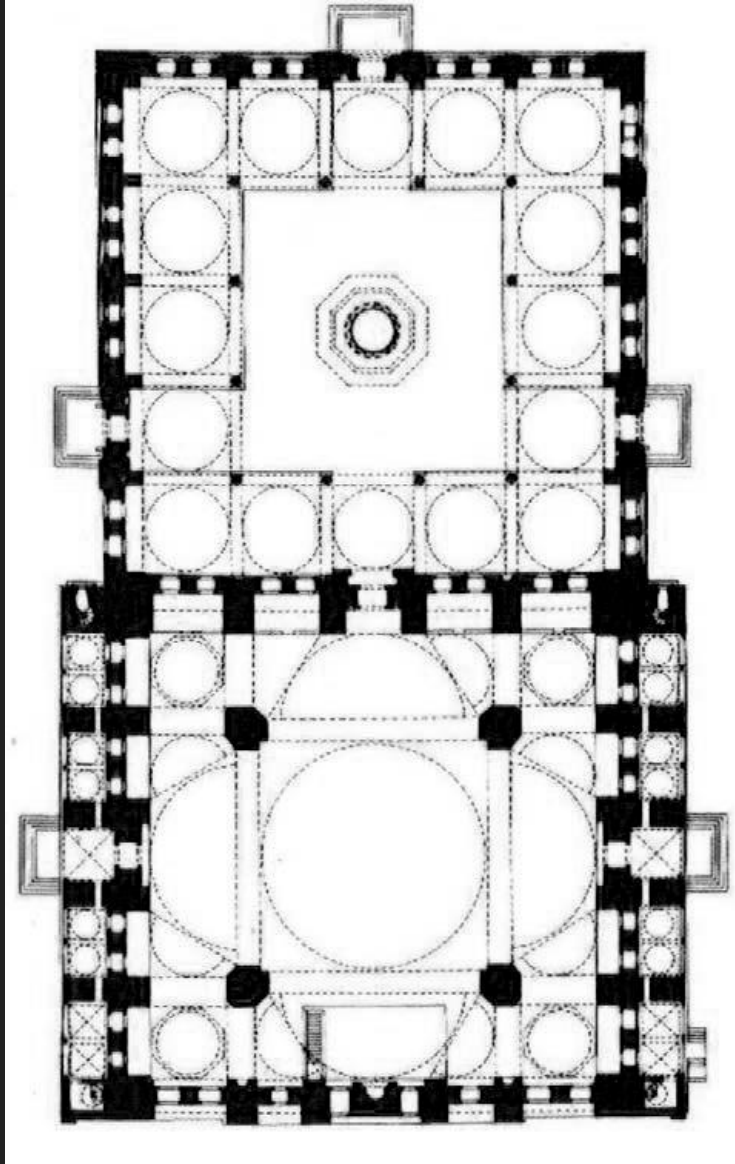

Kubbeli Baldekenler

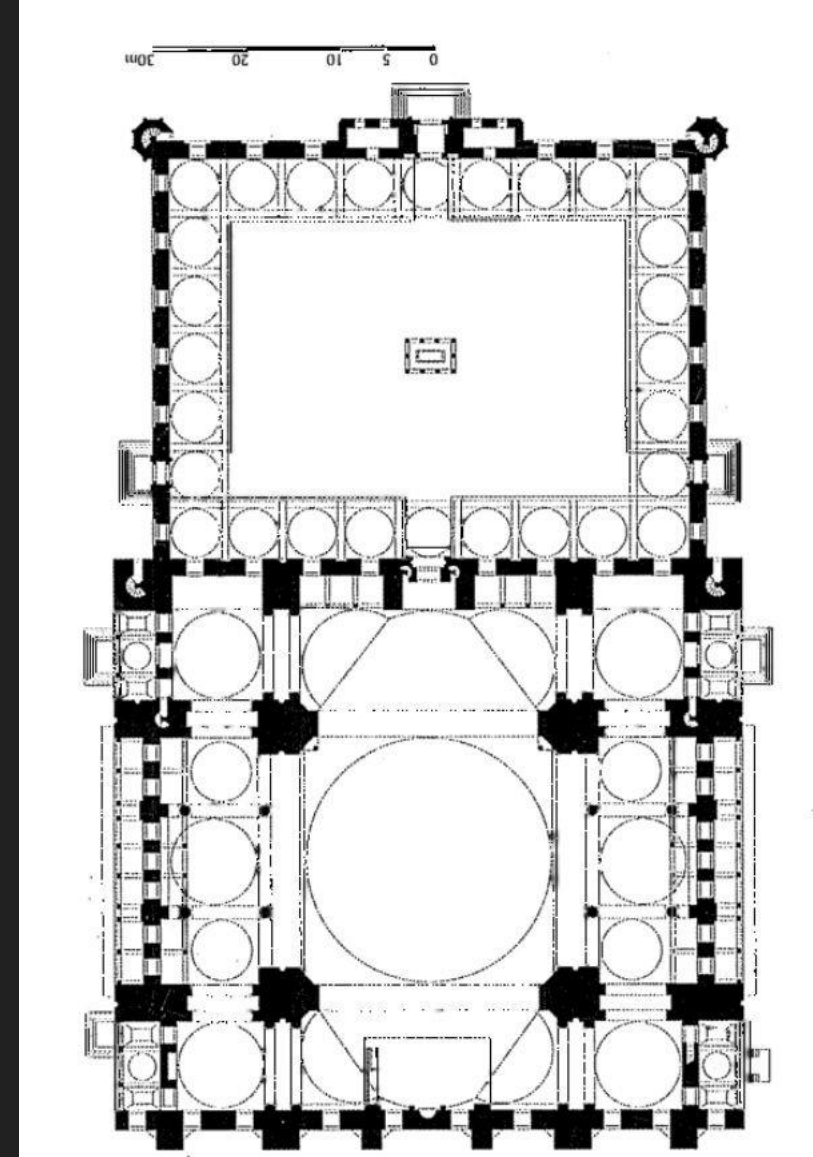
- Fatih Camisi'nden sonra, 1506 yılında yapılan
- II.Bayezıt Camisi'nde aynı plan şeması** uygulanmış, yalnız caminin ana mekanı, kuzey yönüne bir yarım kubbe ile iki küçük kubbenin örttüğü bölüm ilave edilmiştir.
- Bu gelişme, 16. yüzyılda İstanbul'da Şehzade (1544-48), Süleymaniye (1550-57) Camileri ile sürdürülür.

Şehzade Camii 1544-48),

Süleymaniye Camil (1550-57)

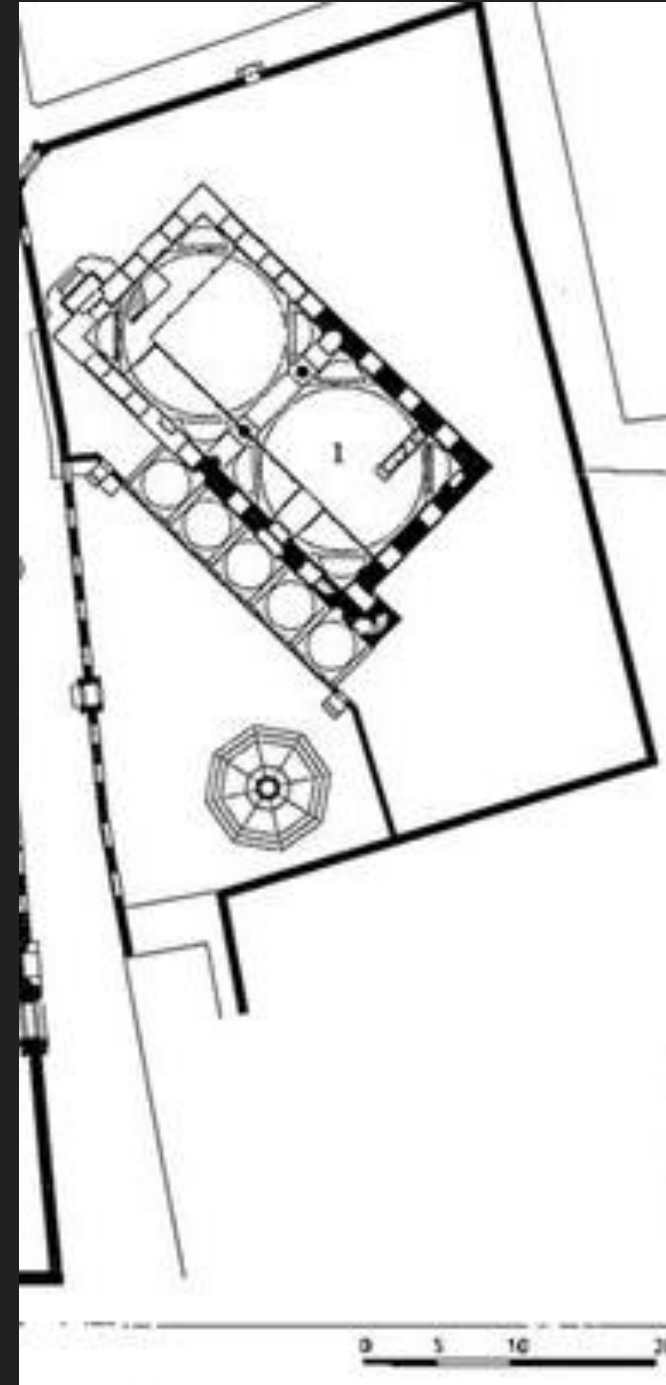
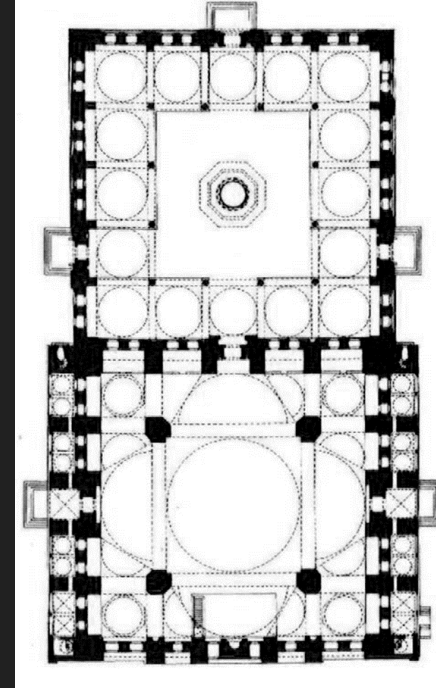
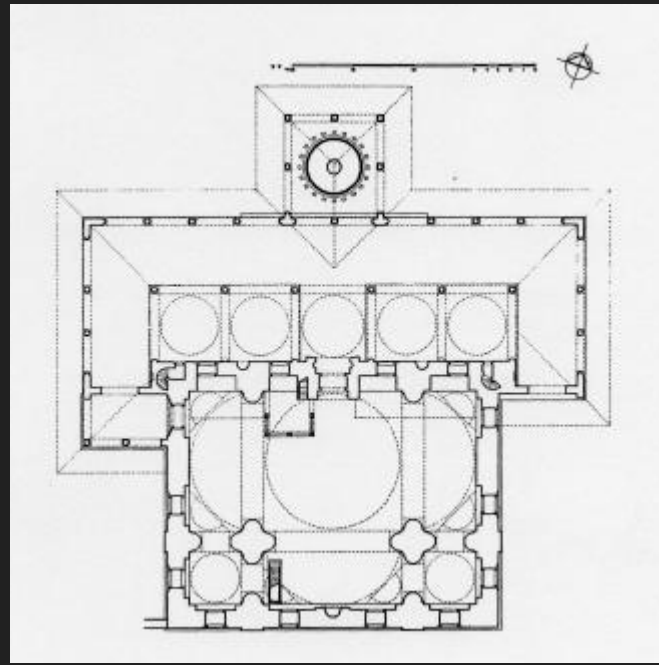
KLASİK DÖNEM OSMANLI MİMARLIĞI 1500 - 1703

16. yüzyıldaki camilerin büyük çoğunluğu Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Haseki Camisi'nden hemen sonra **yarım kubbe denemelerine** başlayan Sinan,

Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi'ni (1540) ve

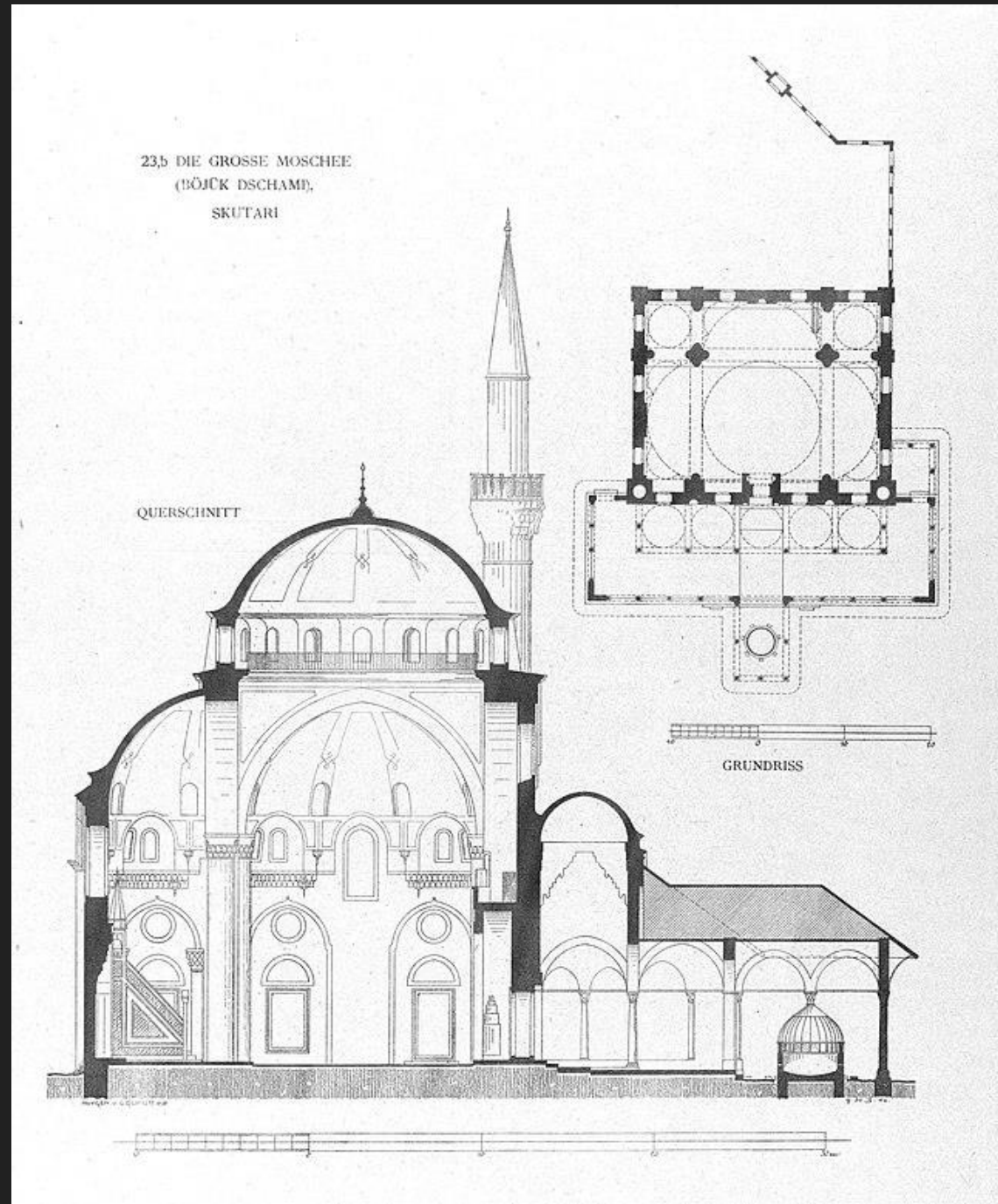
Şehzade Mehmet Camisi'ni (1543-1548) yapar.

Bunlar, Sinan'ın Mimarbaşı olduktan hemen sonra **geleneksel** kalıpların **yanı sıra yeni denemeler** içeren iki önemli yapısıdır.

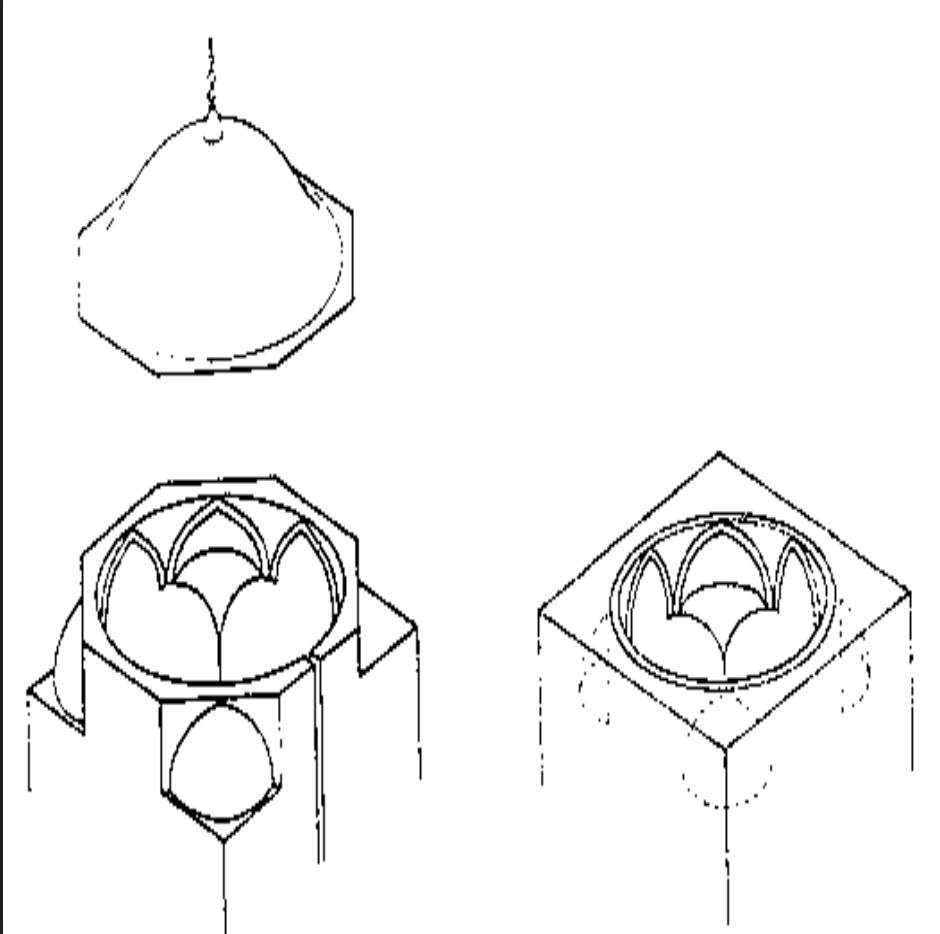

Plan şeması olarak -Sinan'ın **ilk yarım kubbeli** camisi olan- **Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi**, Fatih Camisi'nin , Şehzade Mehmet Camisi ise II.Beyazıd Camisi'nin birer devamıdır.

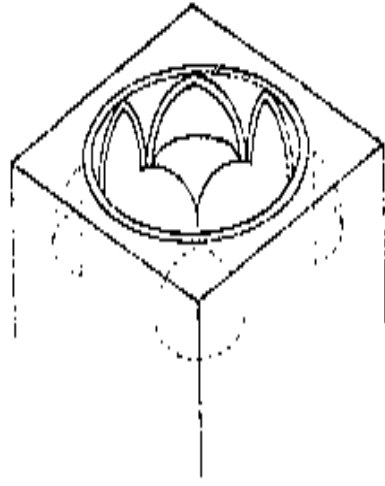
Her iki camide de **bütünlük** etkisi veren **net bir iç mekân** elde edilmeye çalışılmıştır. Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi, üç yönden, yarım kubbelerle ile desteklenen orta kubbeli, çift revaklı, iki minareli bir camidir. Çift Revak, sadece Sinan'ın kullandığı bir mekân olmamakla birlikte, çok sayıda ve zengin kullanımdan ötürü, onunla özdeşleştirilmiştir. Yapının, pandantifli orta kubbesinin üst yapı ile bağlantı biçiminden ve geniş saçaklardan kaynaklanan, ağır bir kütle etkisi vardır. Orta kubbenin bu şekilde kullanımının, Ayasofya'dan miras kaldığı söylenebilir. Sinan, Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi'nde, dayanma öğelerini duvar içlerine yerleştirerek, yapının dış görünüşünü netleştirmiştir.

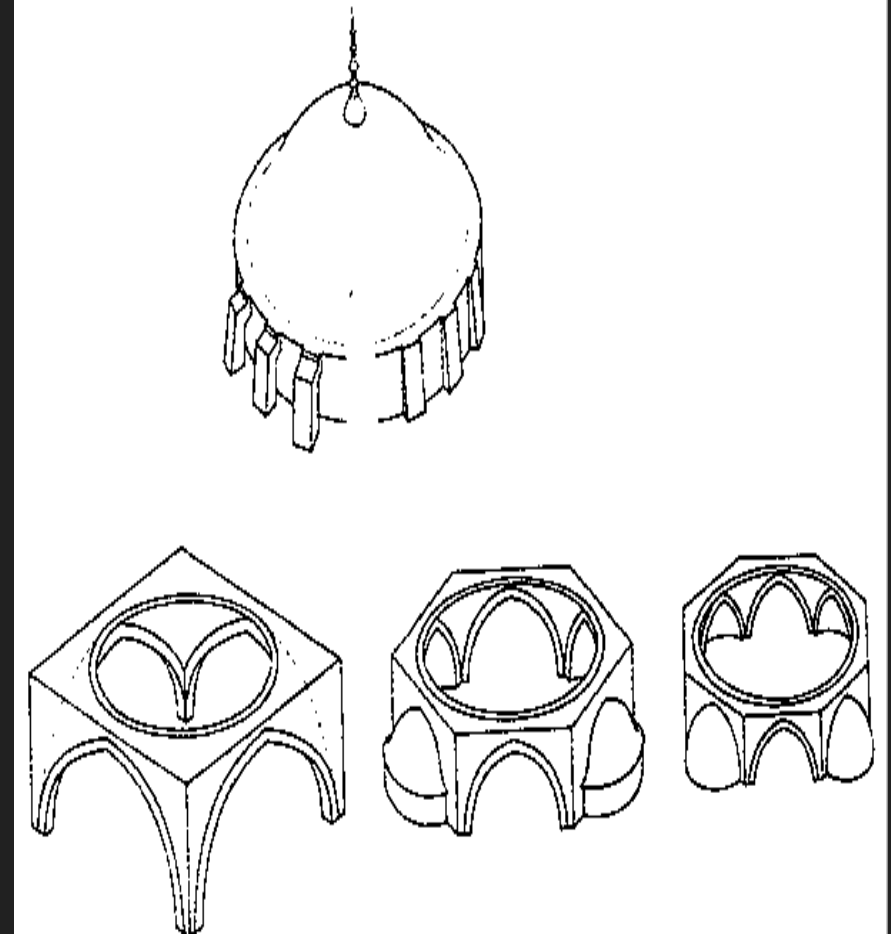
Sinan Dönemi Kubbe yapım sistemleri

Tromplu (iç ve dıştan algılanan) geleneksel kubbe strüktürü.

Tromplu (dıştan algılanmaz) kubbe ile geleneksel strüktür.

Pendantifli kasnak

6'gen, tromplu kasnak

8'gen, tromplu kasnak

CAMİLER

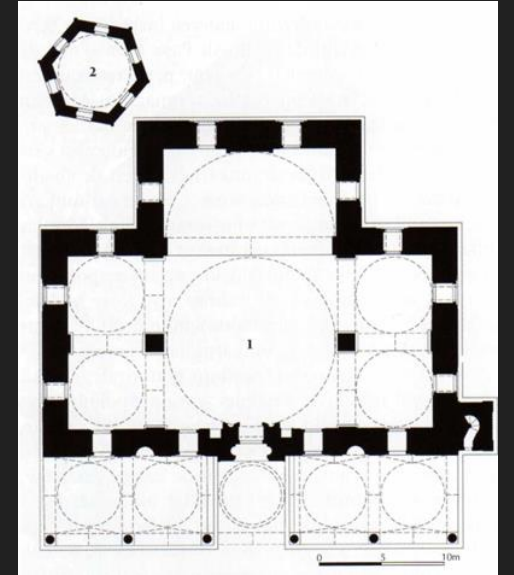
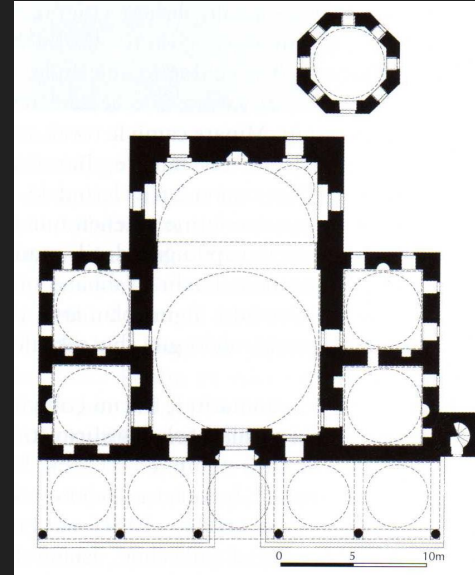
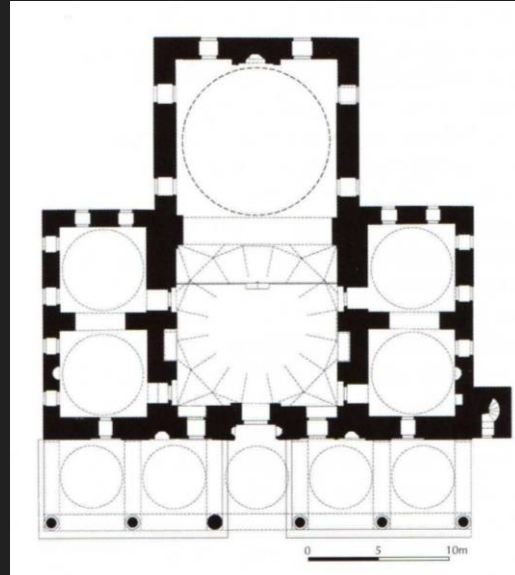
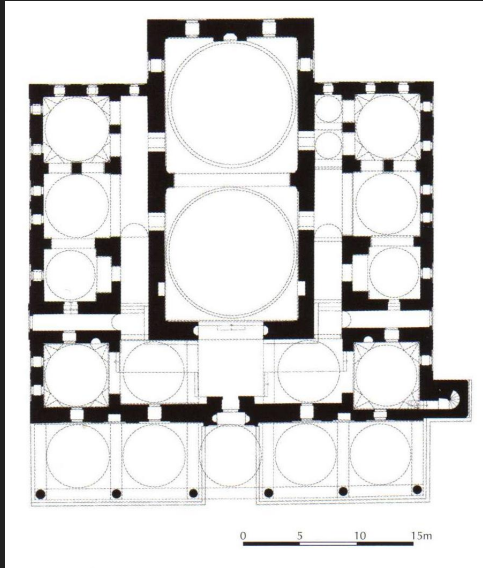
Klasik Dönem Camileri dört grupta toplanır

- Zaviyeli Cami Plan Düzeninde Olan Camiler
- Tek Kubbeli Camiler
- Orta Kubbesi Dört Ayağa Oturan Camiler
- Orta Kubbesi Altı Ayağa Oturan Camiler
- Orta Kubbesi Sekiz Ayağa Oturan Camiler

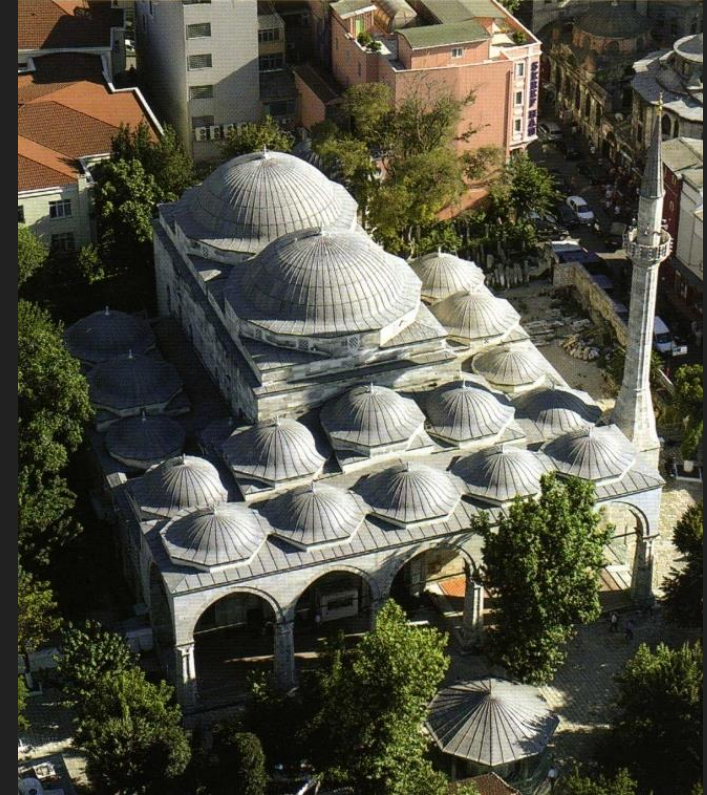
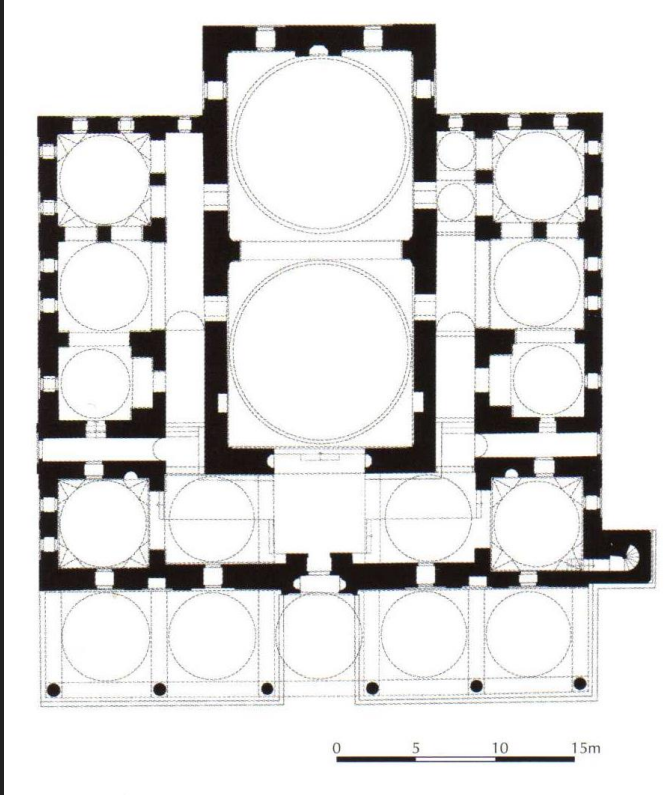
Zaviyeli Cami Plan Düzeninde Olan Camiler

İstanbul'un alınması ve başkent olmasından sonra İstanbul'da yapılan ilk camiler daha çok zaviyeli cami plan düzenindedir. Bursa ve Edirne'deki zaviyeli cami tipleri bazı değişikliklerle İstanbul'da yapılmışlardır. Bunlar:

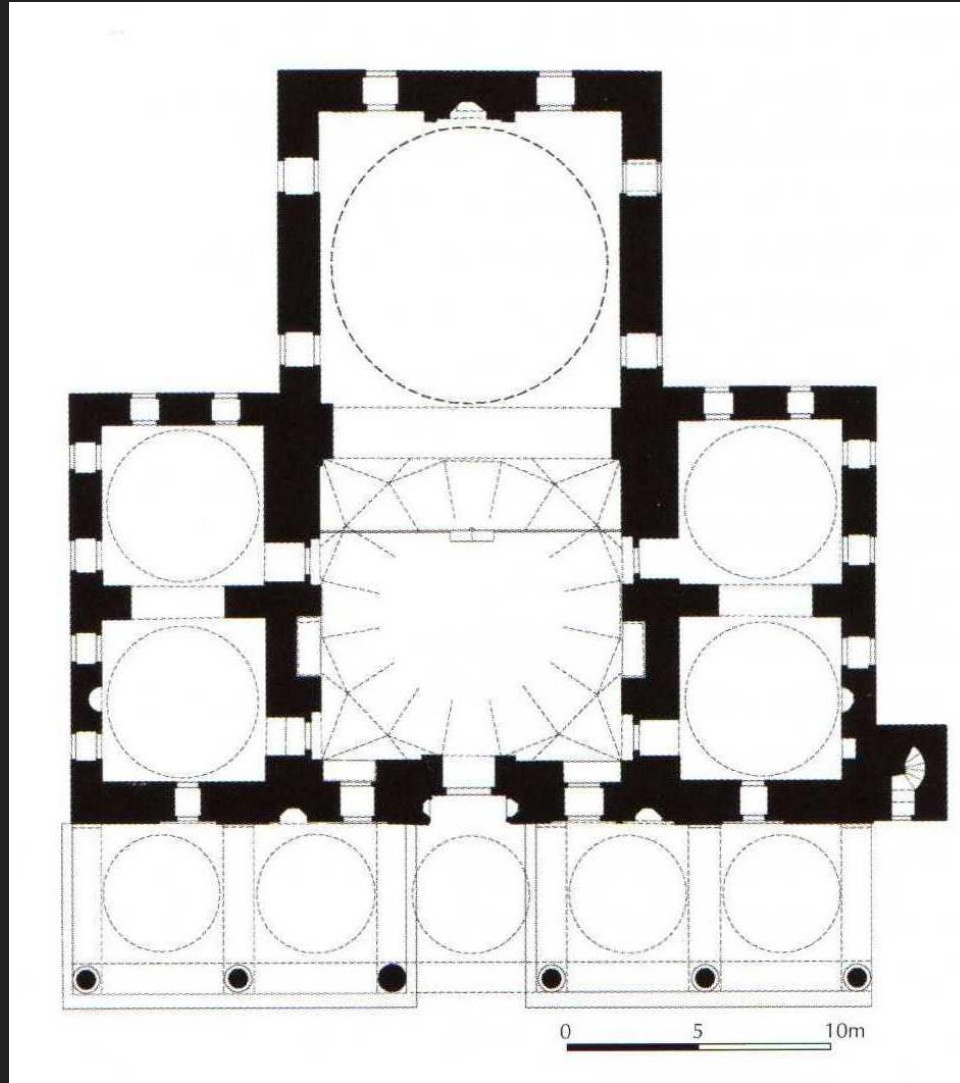
- Mahmut Paşa Camisi (1463)**
- Murat Paşa Camisi (1470)**
- Rumî Mehmet Paşa Camisi (1471)**
- Atik Ali Paşa Camisi (1497) , vb.**

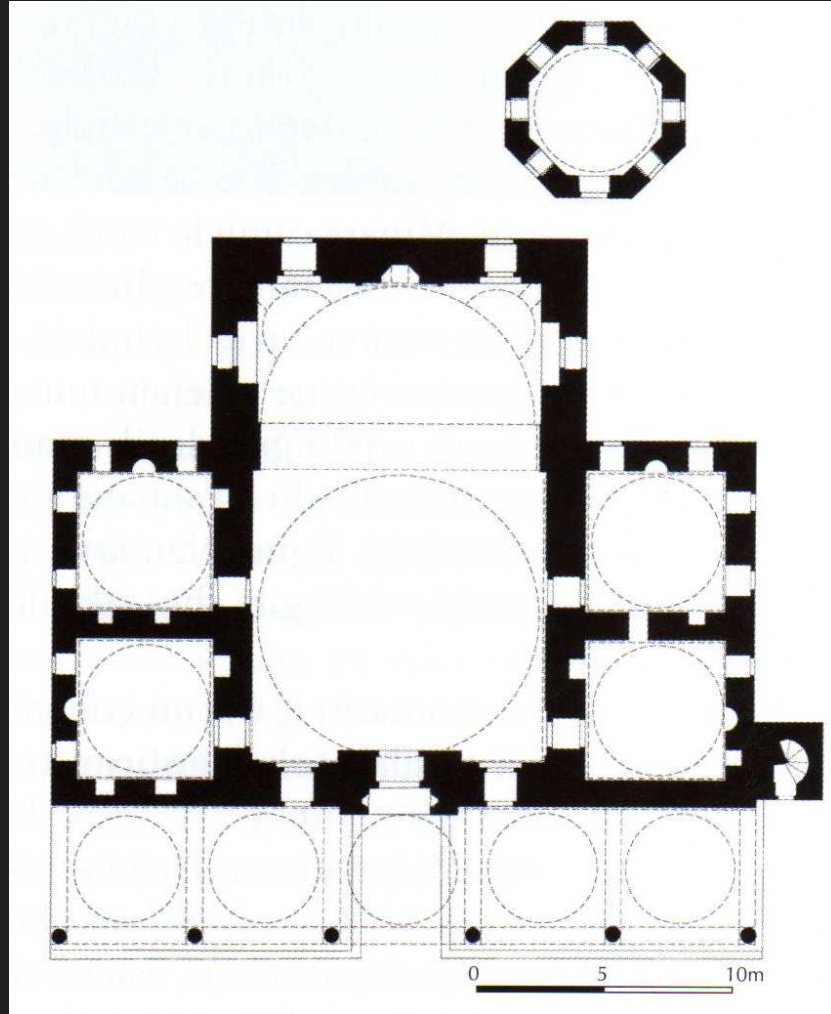
İSTANBUL MAHMUT PAŞA CAMİSİ - 1464

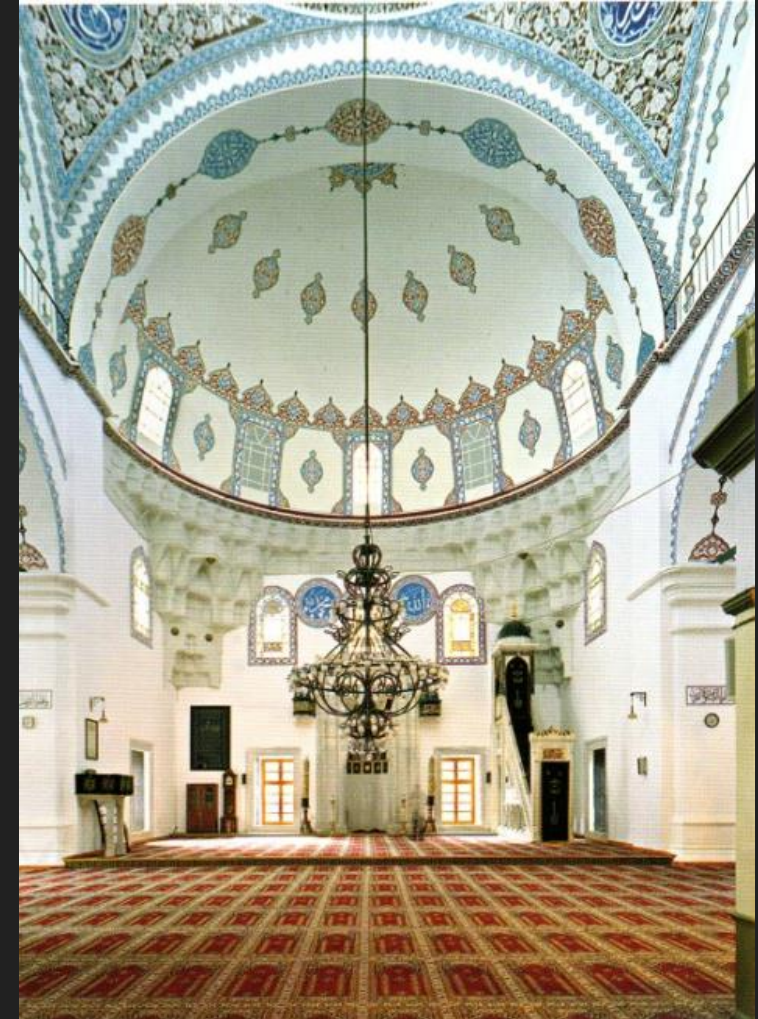
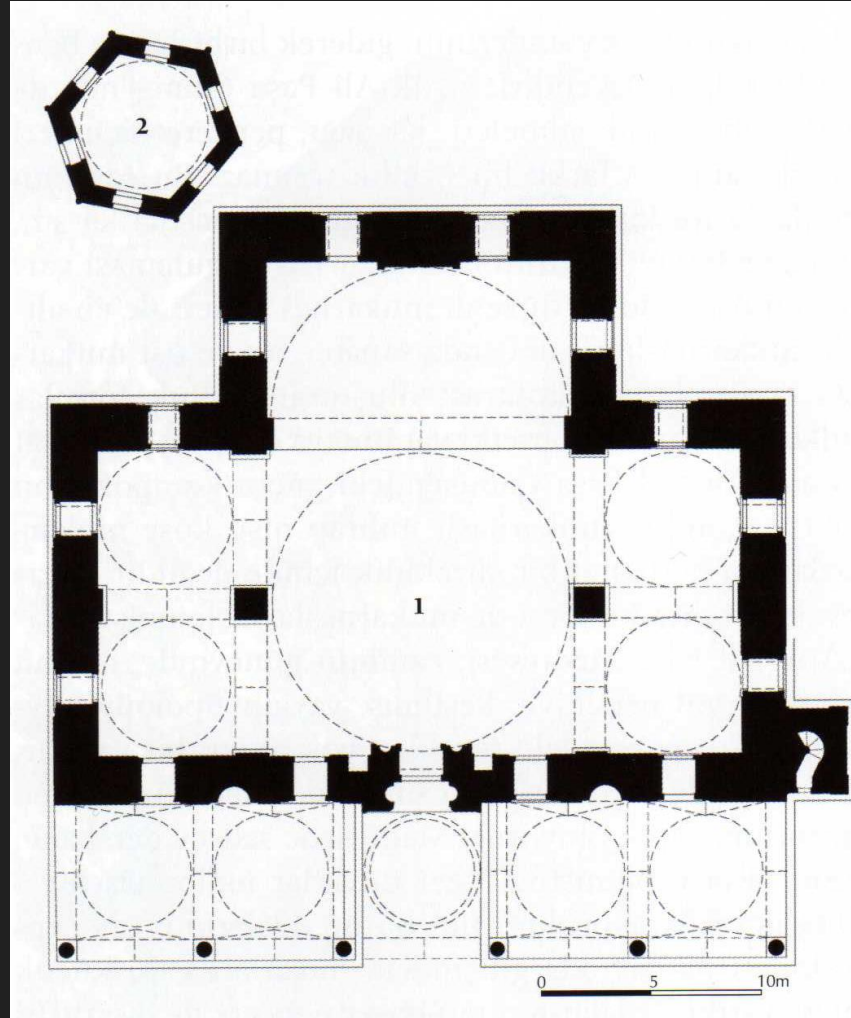
İSTANBUL MURAT PAŞA CAMİSİ - 1471

RUM MEHMET PAŞA CAMİSİ 1469 - 1471

ATİK ALİ PAŞA CAMİSİ - 1497

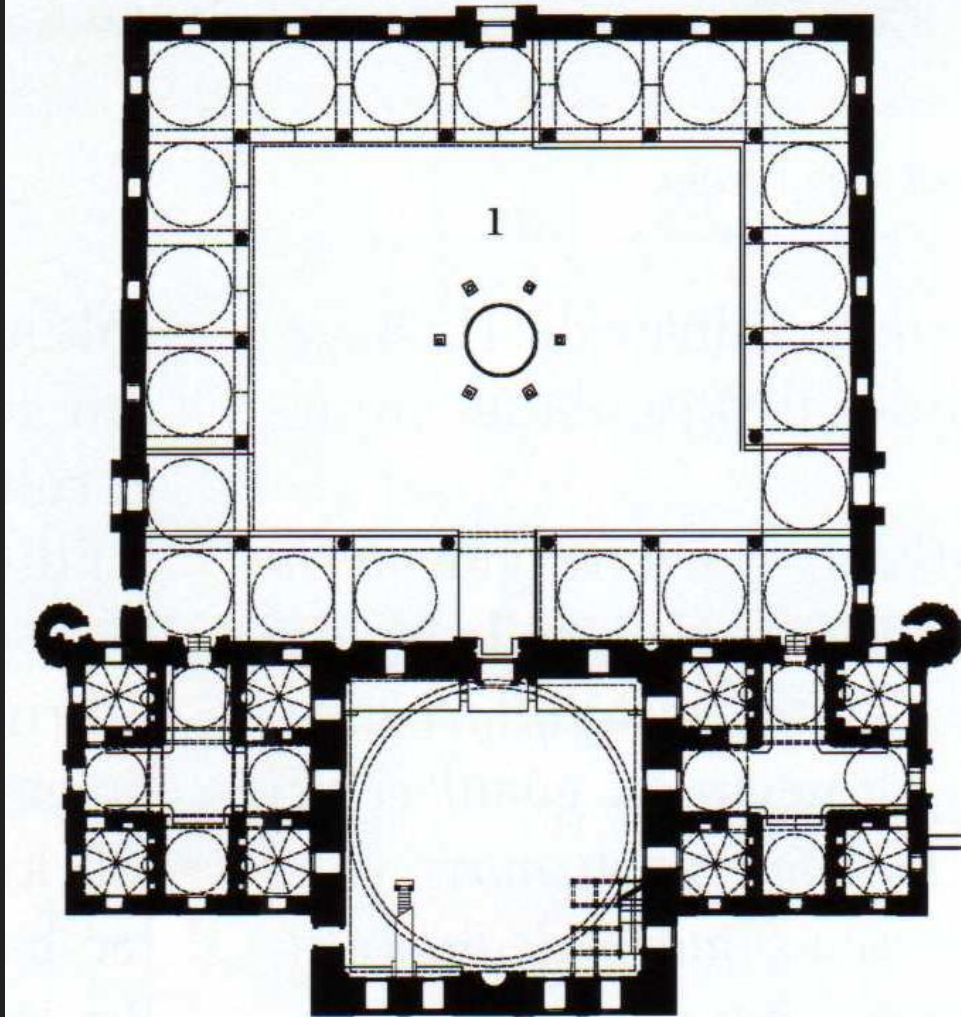

Tek Kubbeli Camiler

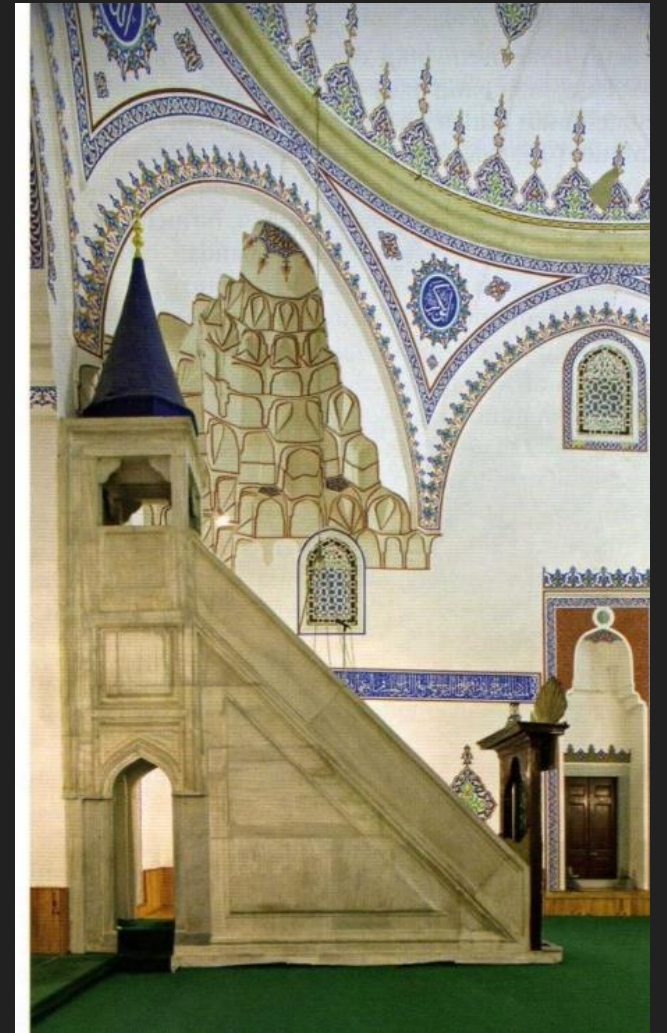
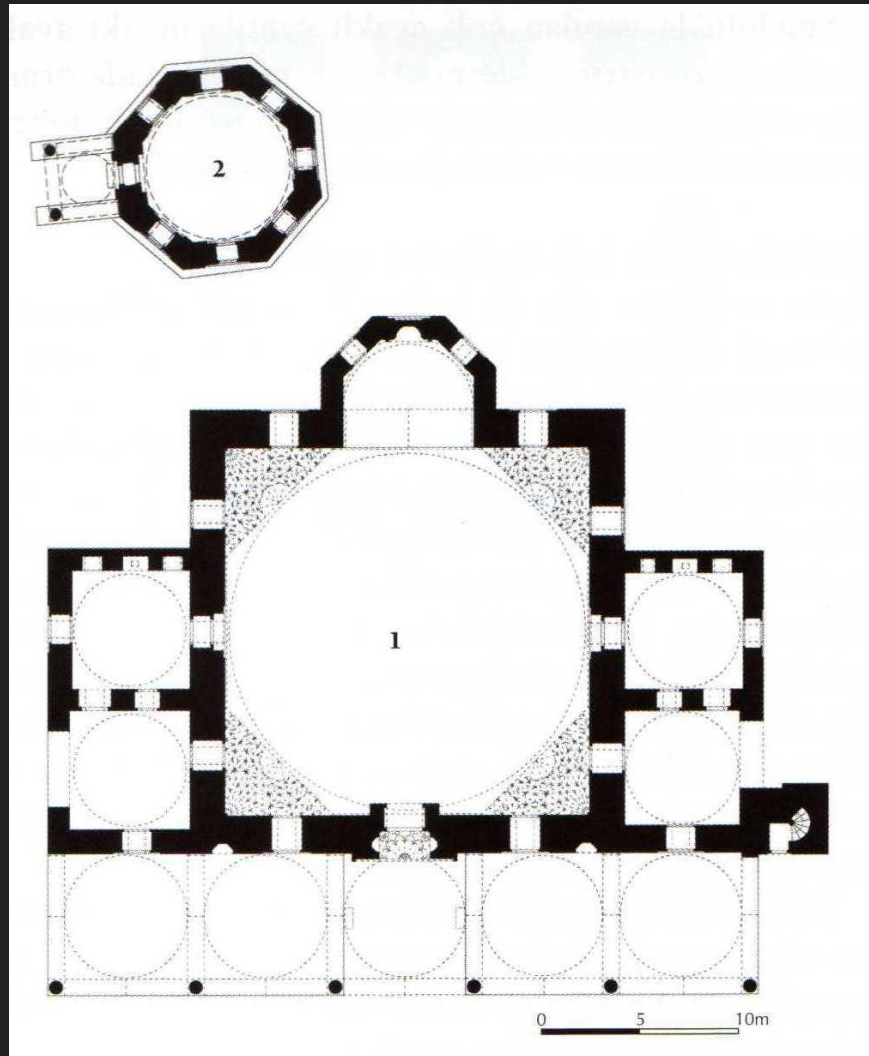
Dönemin daha büyük yapıları tek kubbeli olarak yapılmıştır.

- Edirne Beyazıt Camisi (1488)**
- İstanbul Davut Paşa Camisi (1485)**
- İstanbul Firuz ağa Camii (1491)**
- İstanbul Sultan Selim Camisi (1522)**
- Üsküdar Şemsi Paşa Camii (1580)**

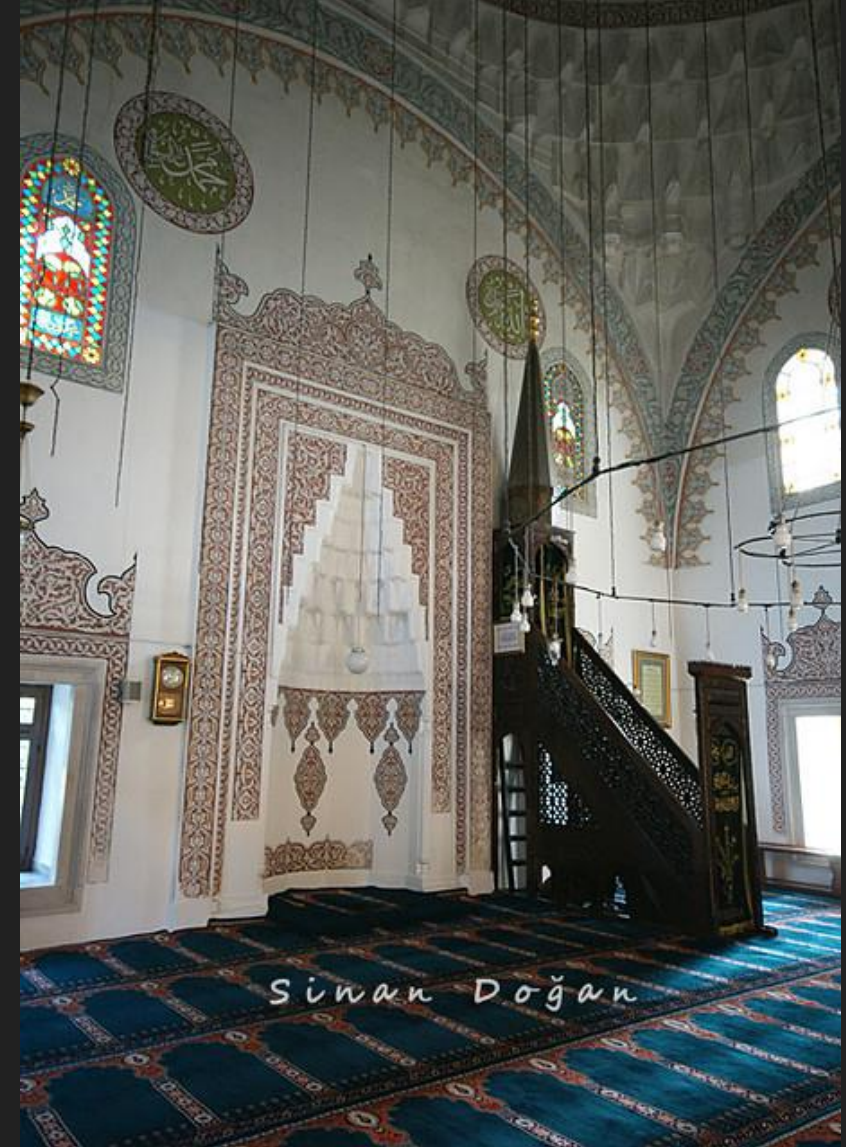
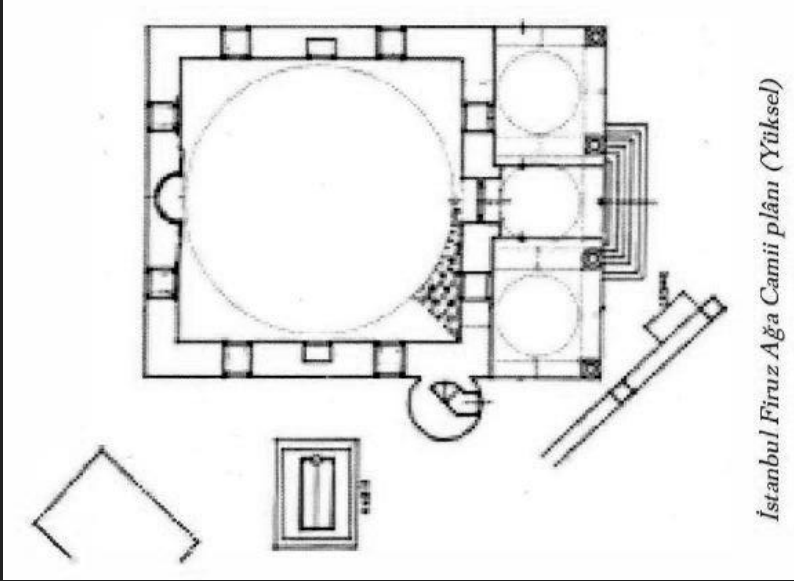
EDİRNE II BEYAZIT CAMİSİ - 1488

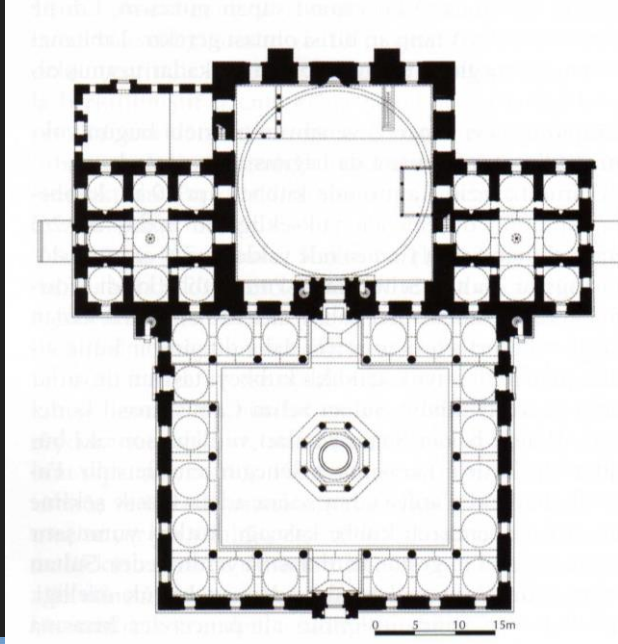
İSTANBUL DAVUT PAŞA CAMİSİ - 1485

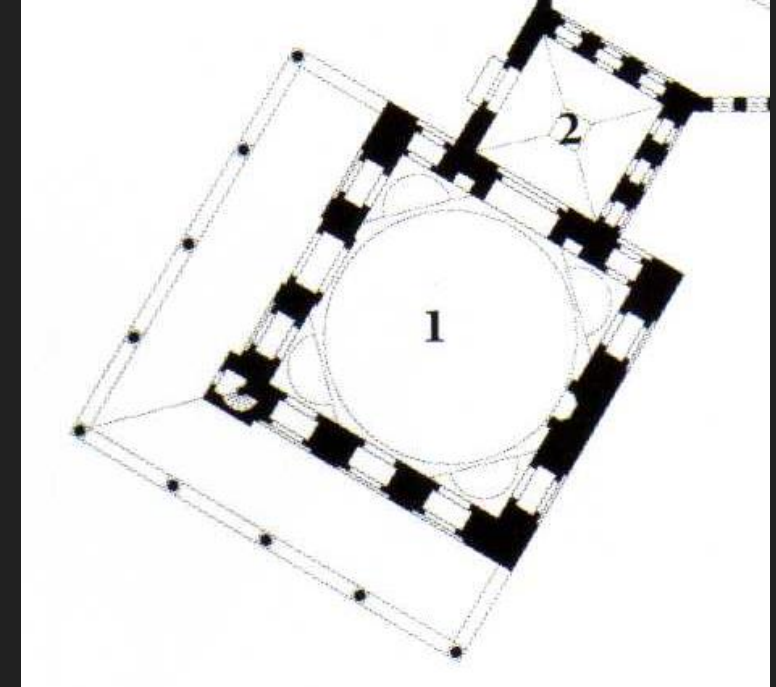
İSTANBUL FİRUZ AĞA CAMİ - 1491

İSTANBUL YAVUZ SULTAN SELİM CAMİSİ (1522)

ÜSKÜDAR ŞEMSİ PAŞA CAMİİ - 1580

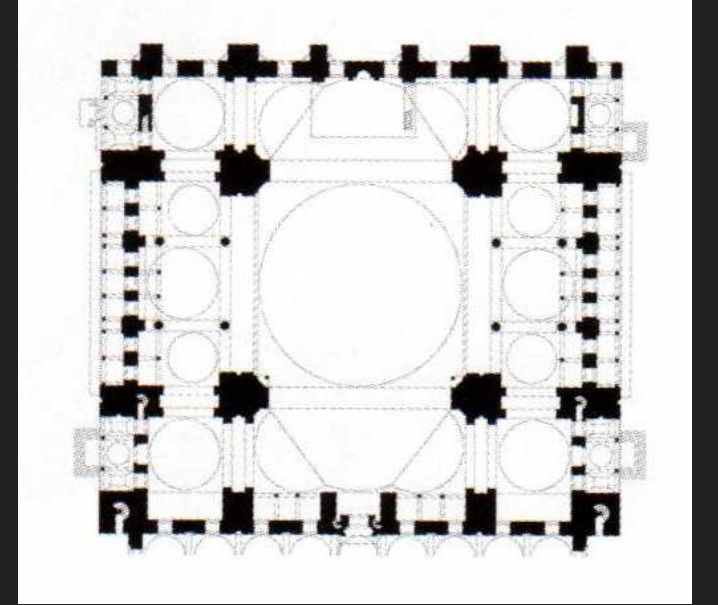
16. yüzyıldaki camilerin büyük çoğunluğu Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Bu camiler genellikle kubbeyi taşıyan ayak sayısına göre sınıflanır:

Orta Kubbesi Dört Ayağa Oturan Camiler

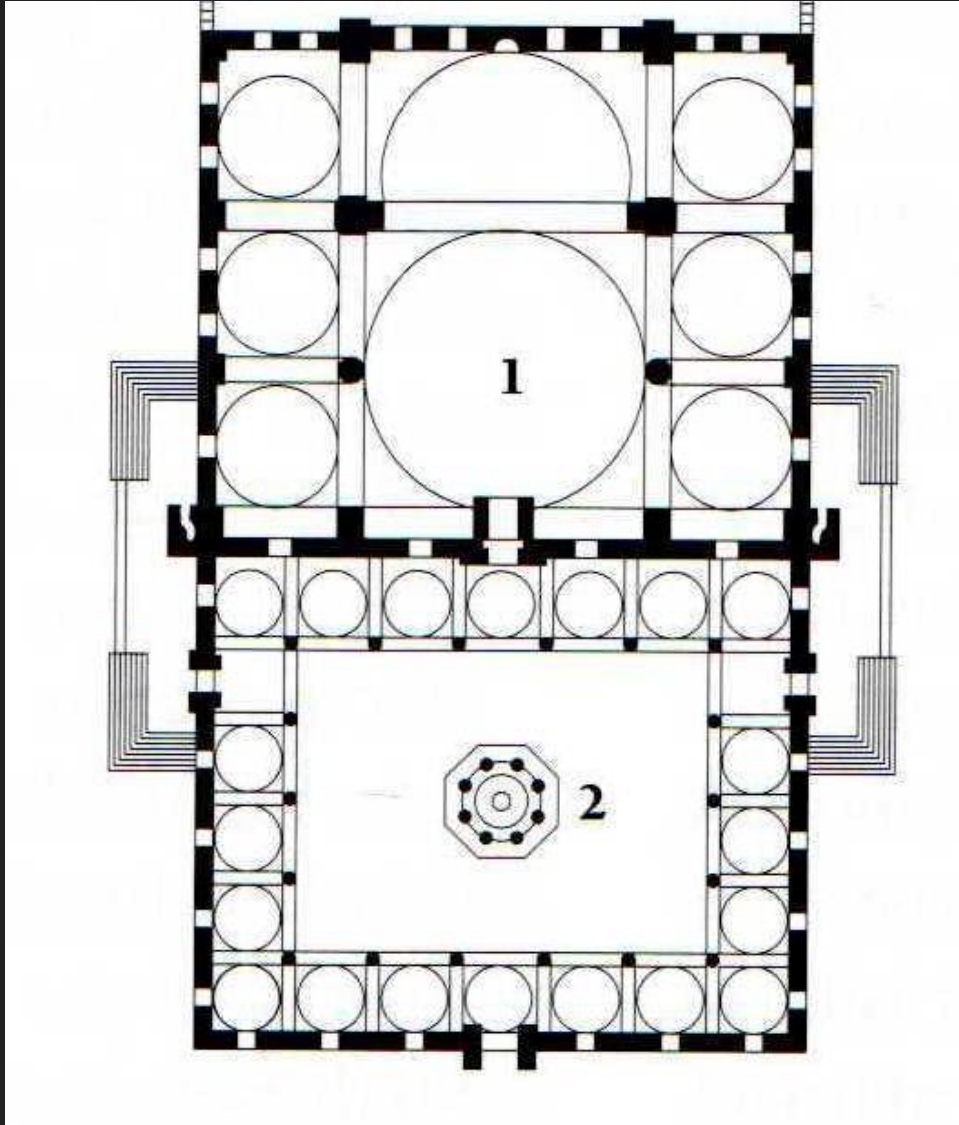
- **Fatih Camisi**
- **Beyazıt Camisi**

Fatih Camisi ve ondan sonra, 1506 yılında yapılan Beyazıt Camisi plan şemalarının geliştirilmesiyle,

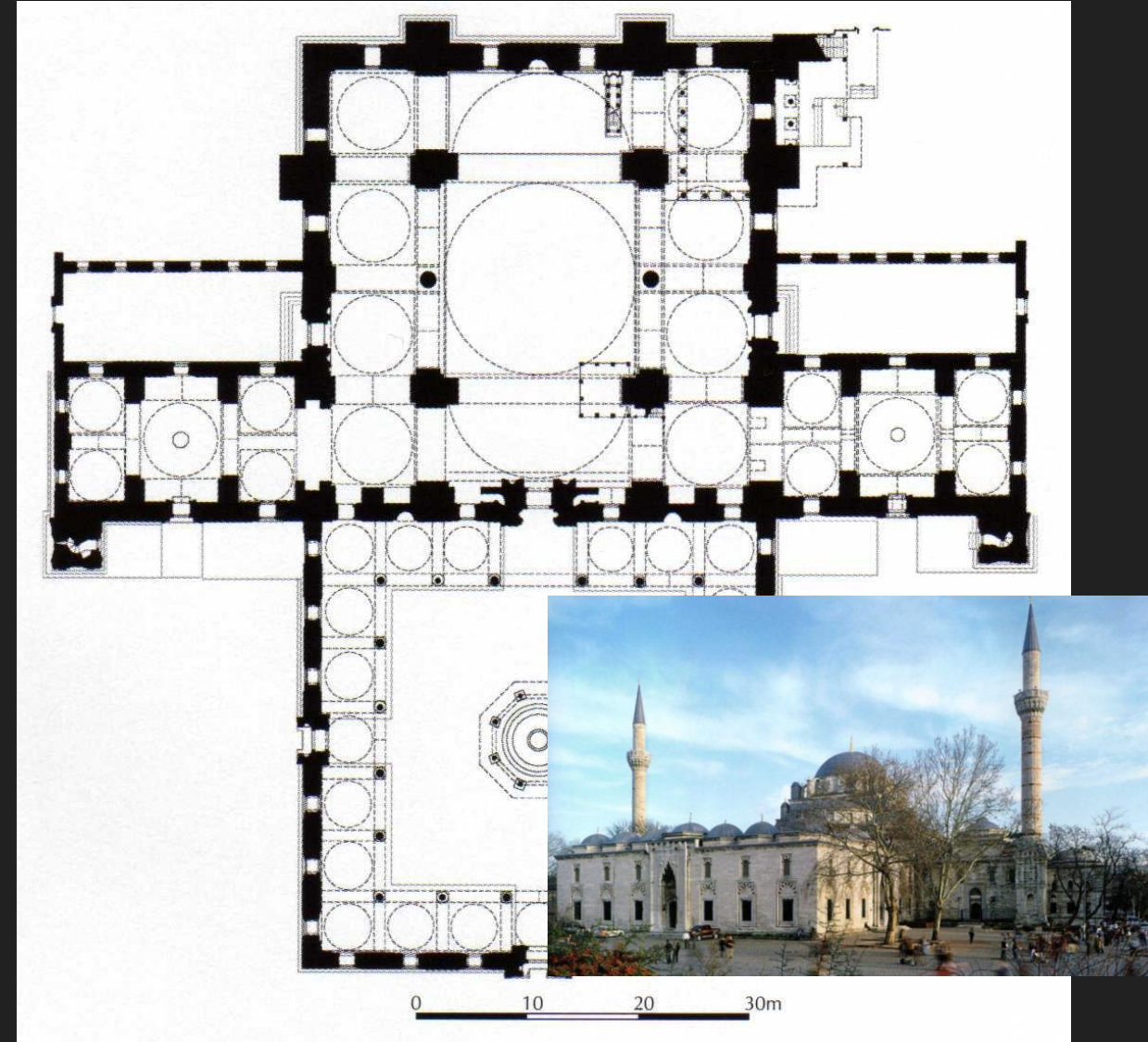
- Şehzade Camisi (1548)**
- Üsküdar Mihrimah Sultan / İskele Camisi (1547-48)**
- Süleymaniye Camisi (1550-57)**
- Eyüp Zal Mahmut Paşa Camisi (1551)**
- Edirnekapi Mihrimah Sultan Camisi (1562-65)**
- Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi (1580)**
- Sultanahmet Camisi (1616)**
- Eminönü Yenicalı (1598-1663)**

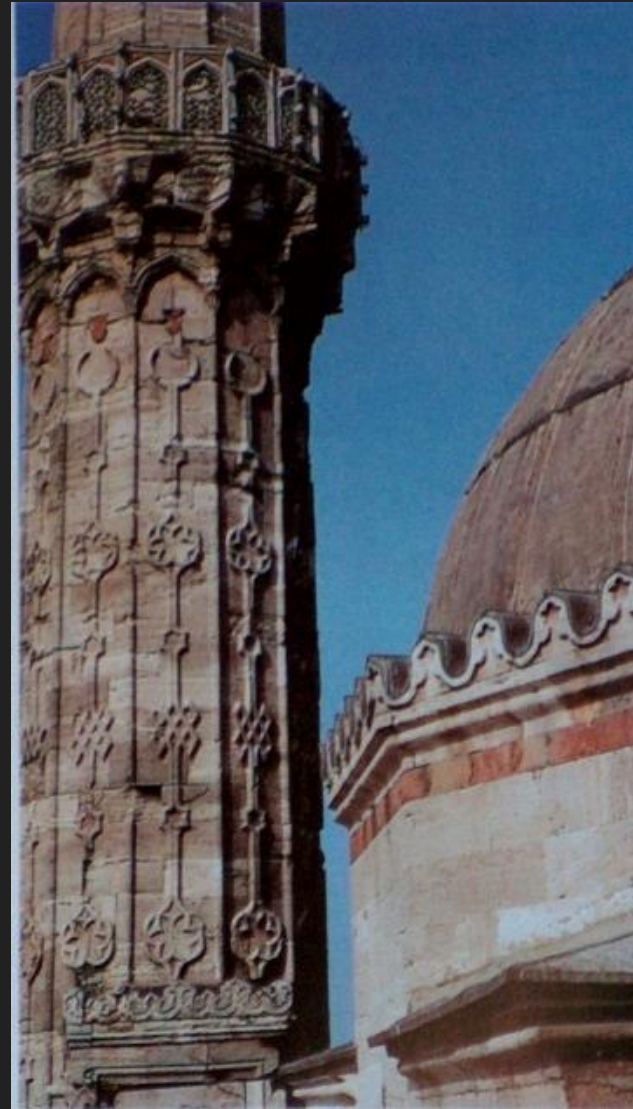
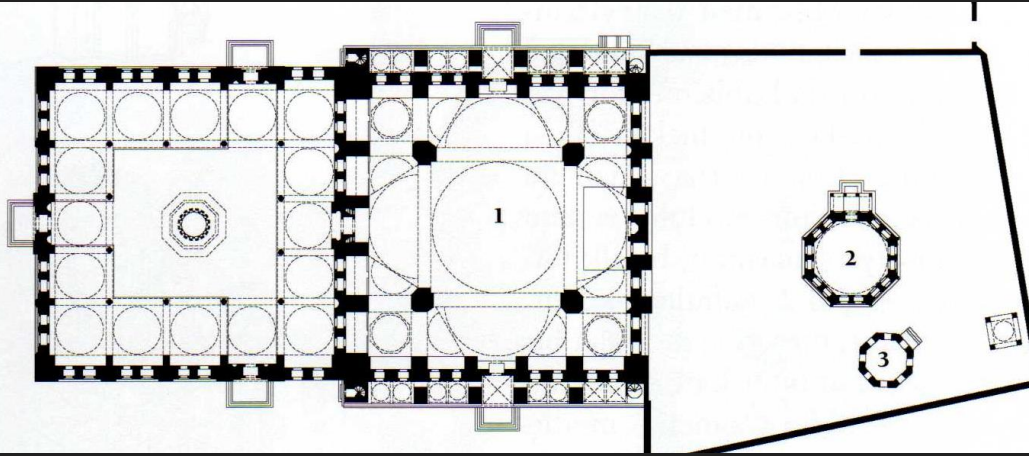
FATİH CAMİSİ

İSTANBUL II. BEYAZIT CAMİSİ

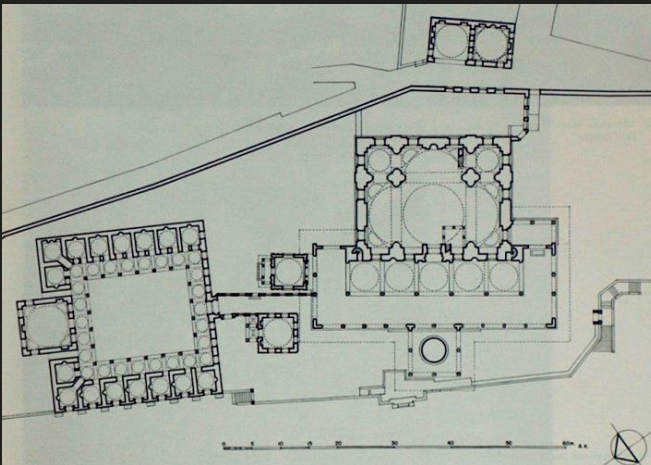
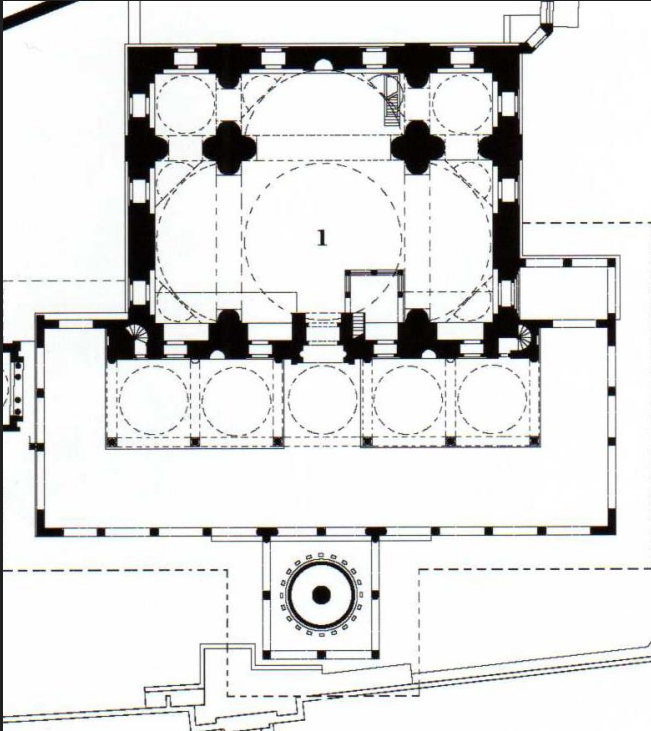

ŞEHZADE CAMİSİ

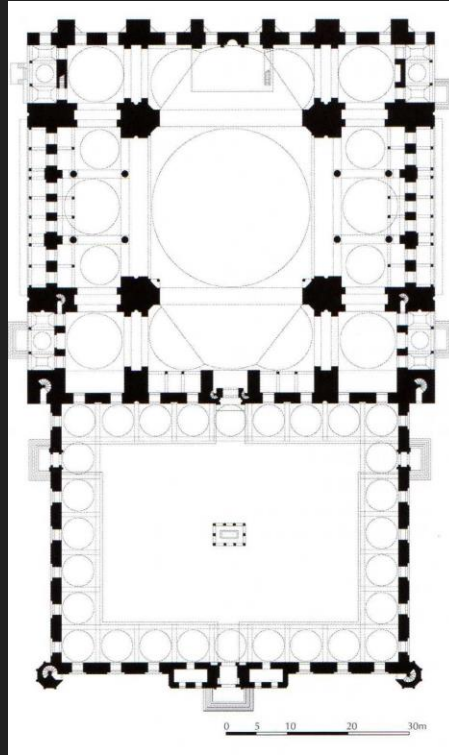

ÜSKÜDAR MİHRİMAH CAMİSİ 1548

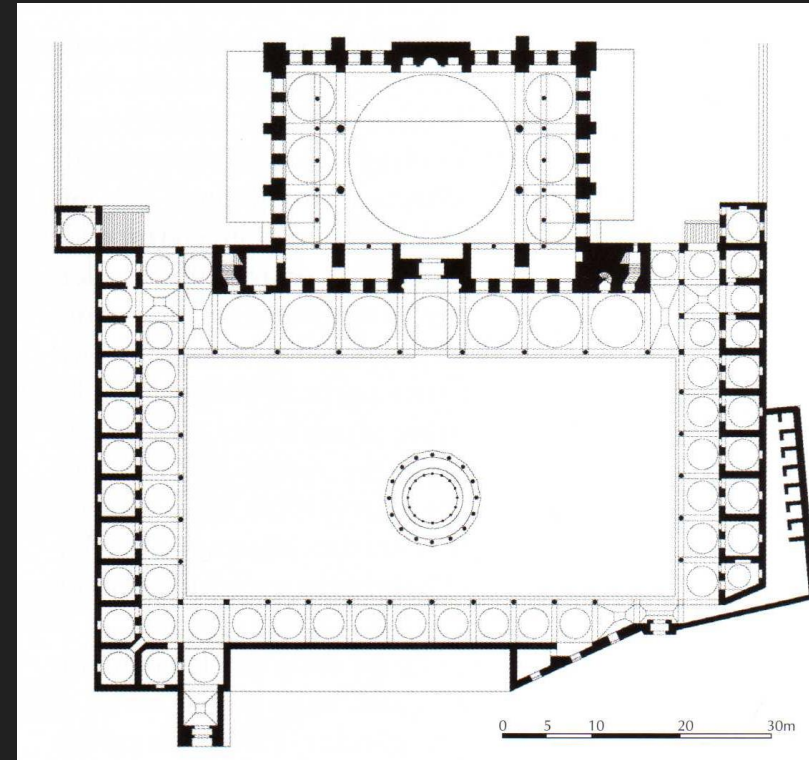
Külliye

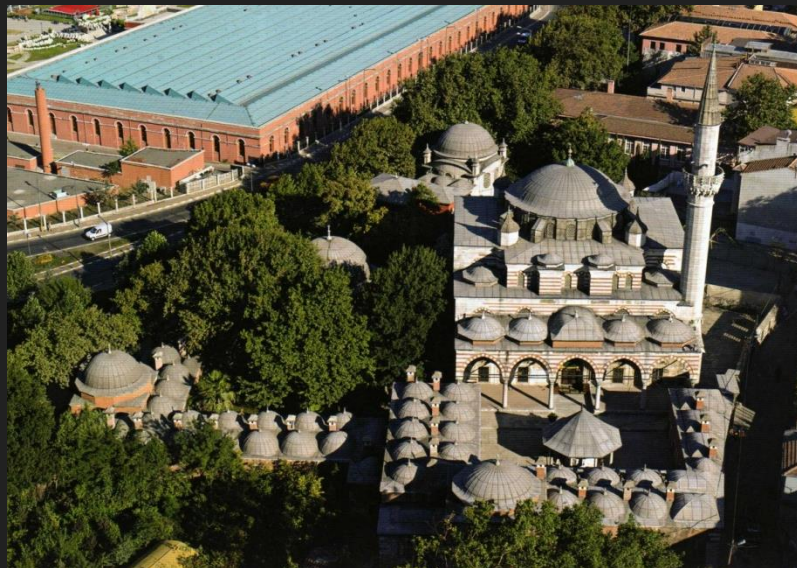
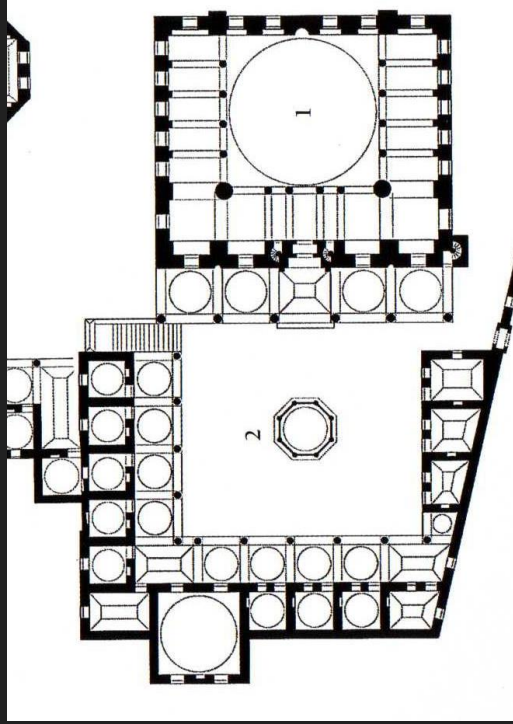
SÜLEYMANİYE CAMİSİ

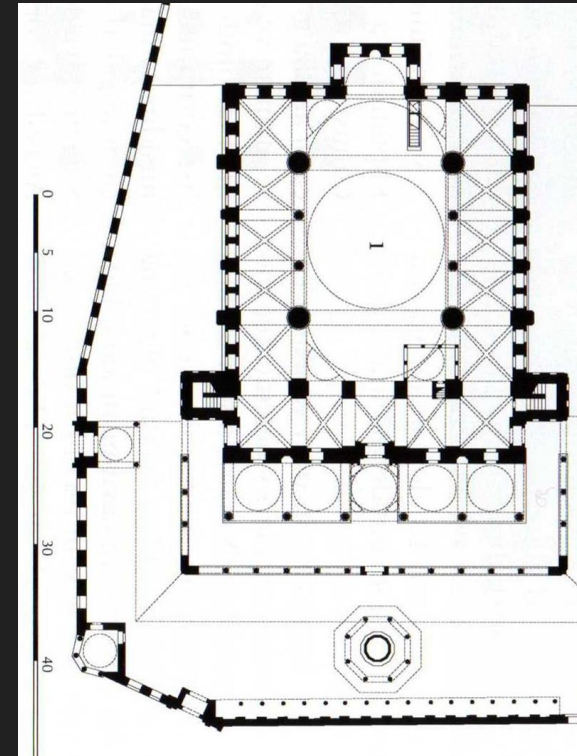
EDİRNEKAPI MİHRİMAH CAMİSİ

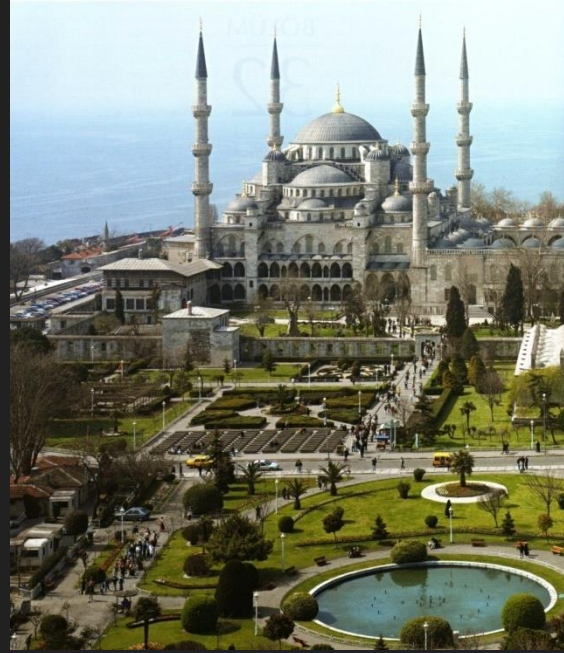
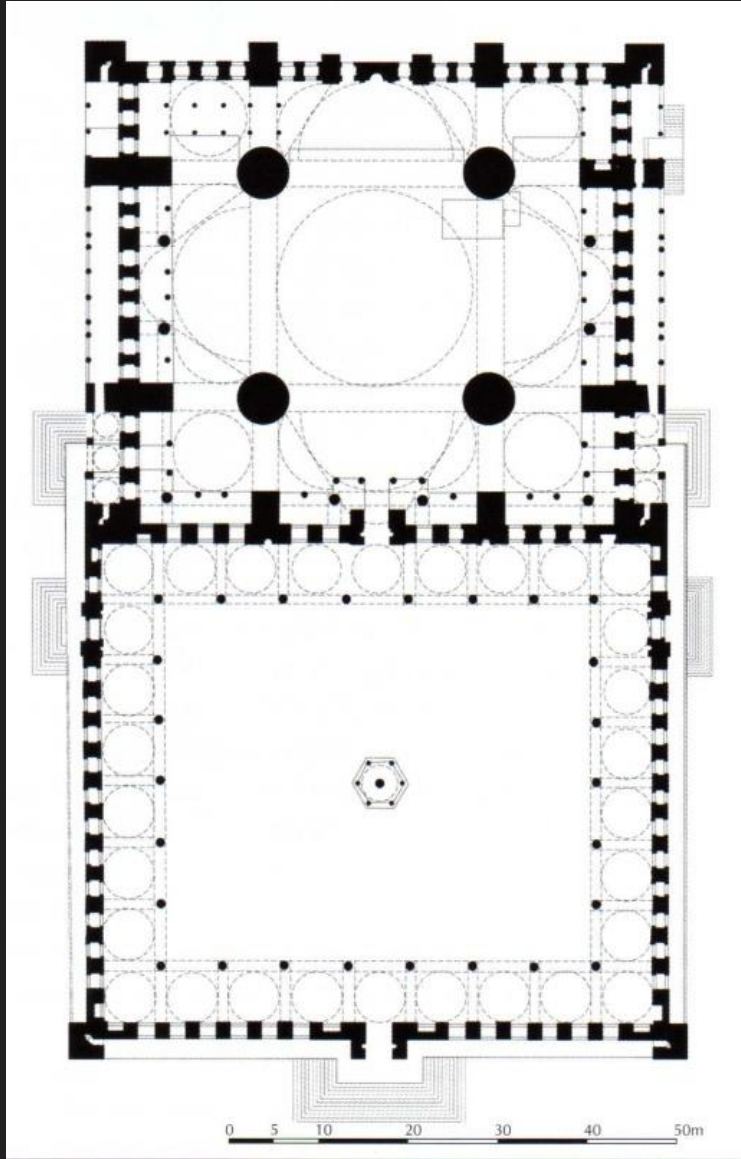
ZAL MAHMUT CAMİSİ

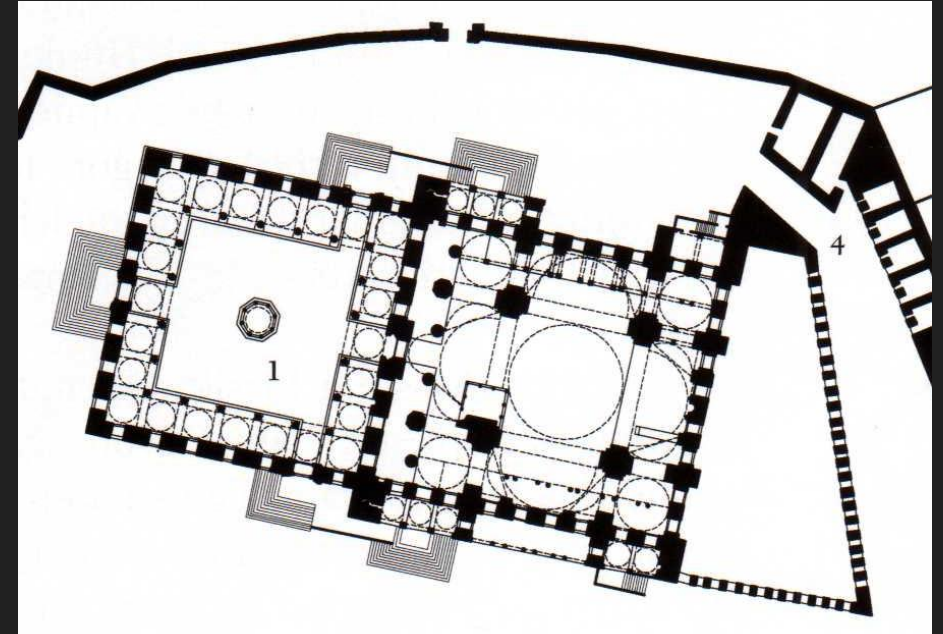
KILIÇ ALİ PAŞA CAMİSİ

SULTAN AHMET CAMİSİ

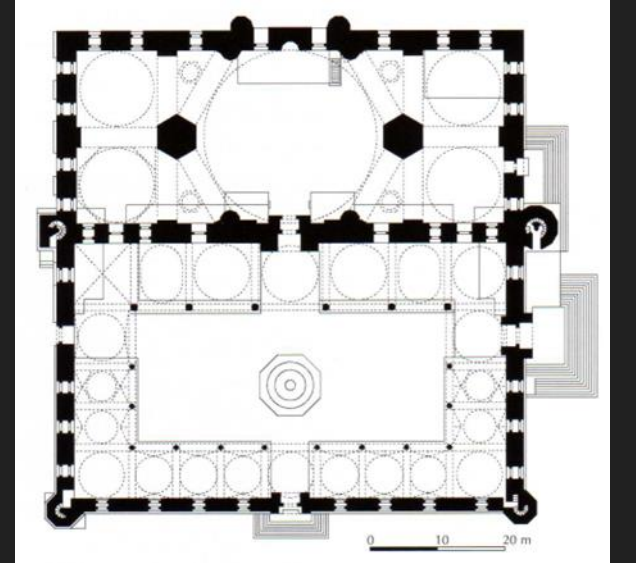
YENİ CAMİ

Orta Kubbesi Altı Ayağı Oturan Camiler

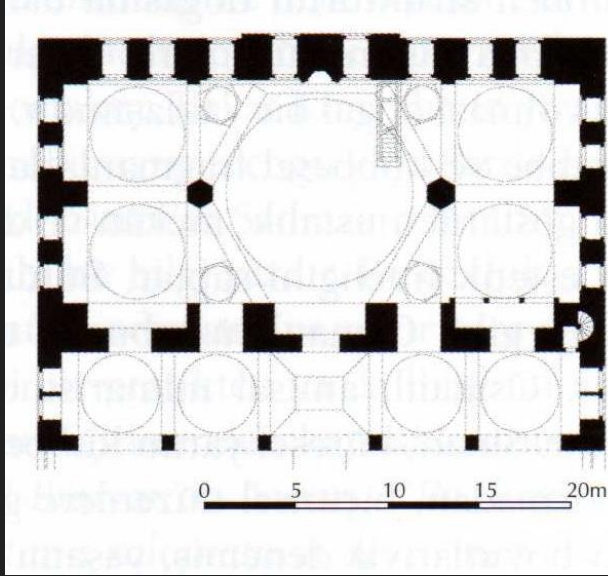
1448'de Edirne'de yapılan Edirne Üç Şerefeli Camisi plan şemasının tekrarlanmasıyla,

- Beşiktaş Sinan Paşa Camisi (1555)
- Topkapı Kara Ahmet Paşa Camisi (1558)
- Kadırga Sokollu Mehmet Paşa Camisi (1571)
- Üsküdar Atik Valide Camisi (1583)

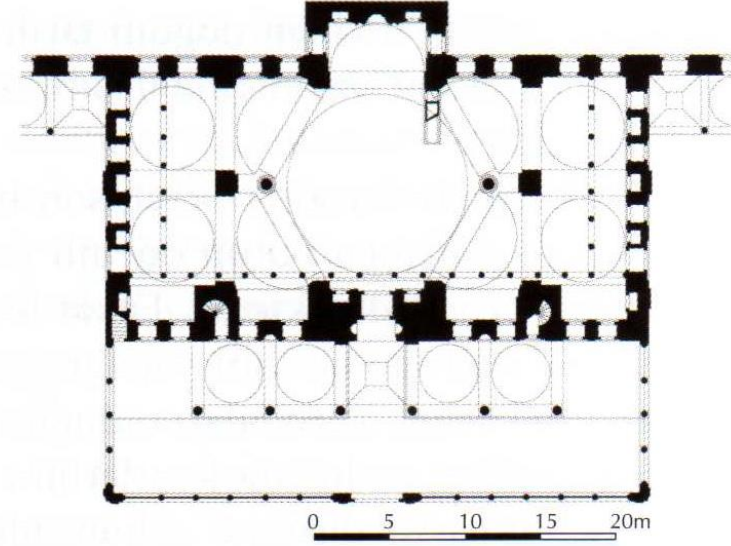

EDİRNE ÜÇŞEREFELİ CAMİ
1438 - 1447

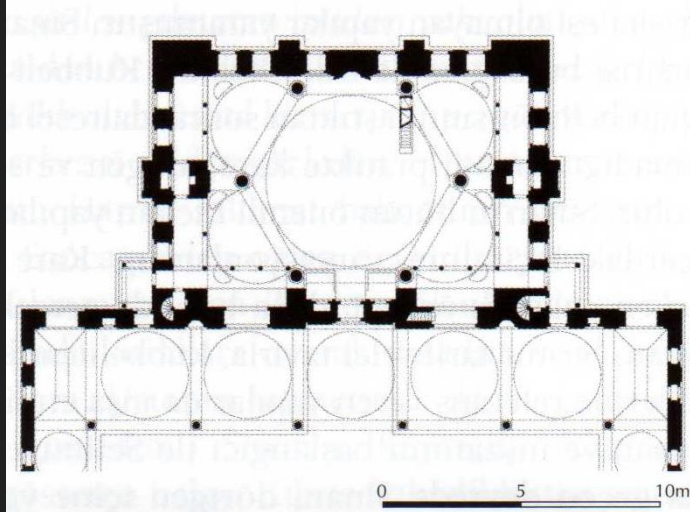
Altıgen Çardak / Kubbeli Baldakenler

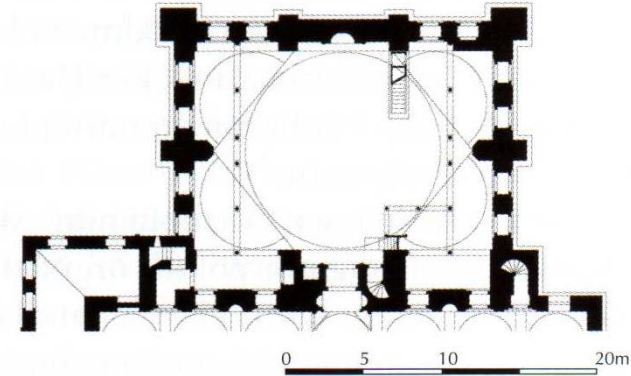
Sinan Paşa Camisi

Atik Valide Camisi

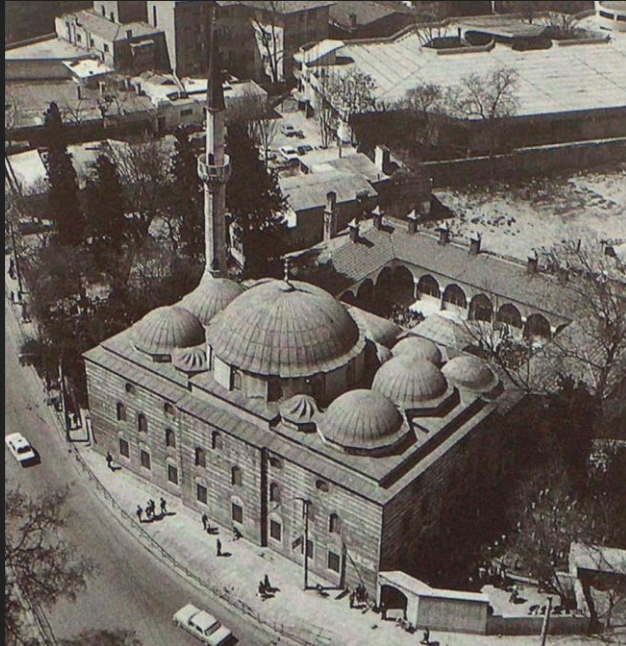
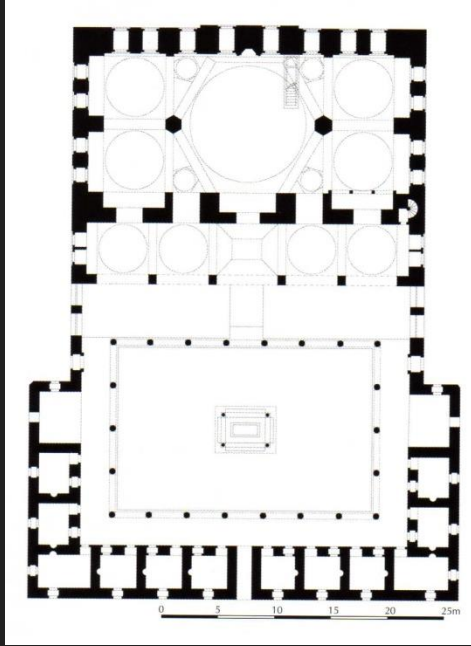

Karaahmet Paşa Camisi

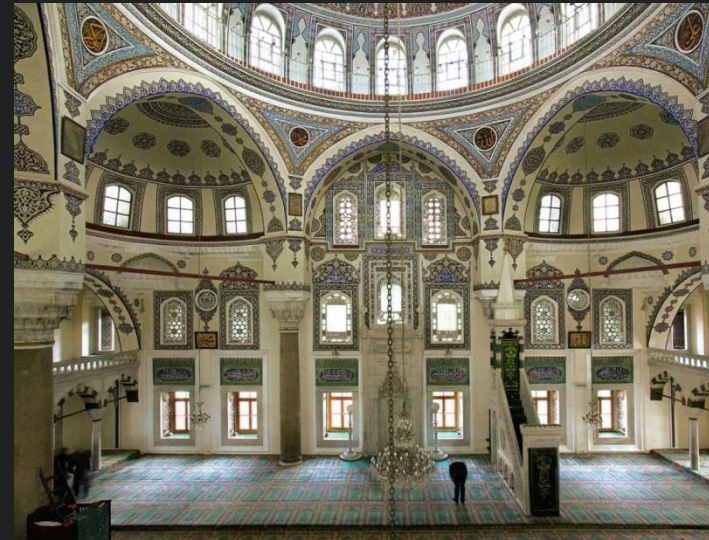
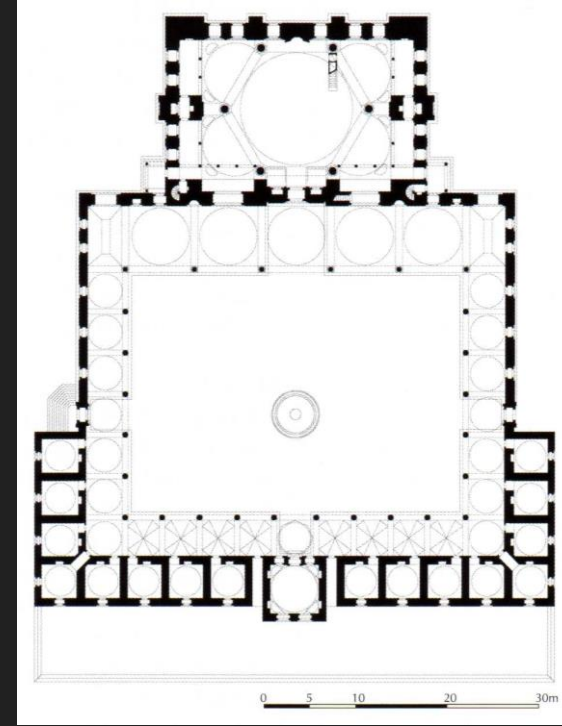

Kadirga Sokollu Camisi

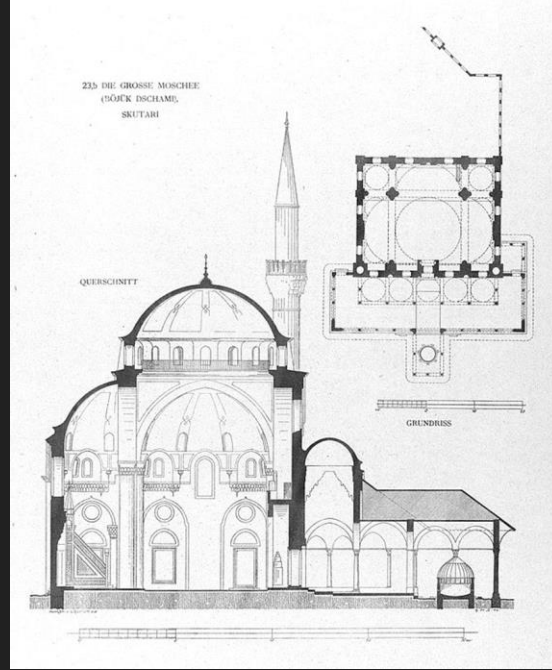
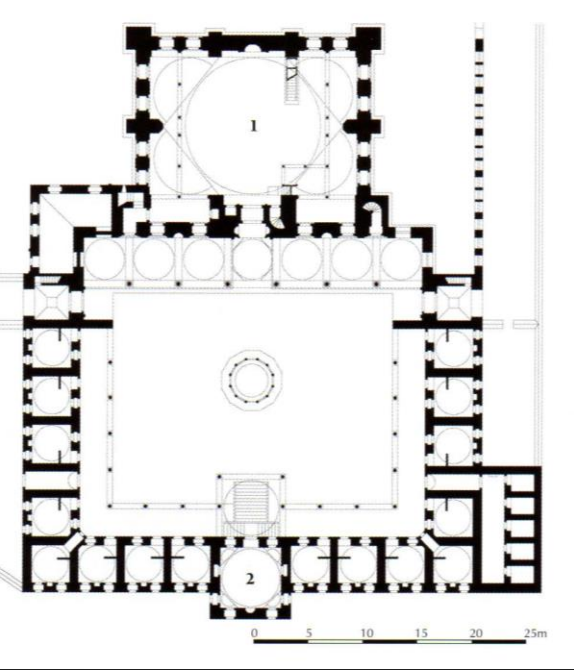
BEŞİKTAŞ SİNAN PAŞA CAMİSİ

TOPKAPI KARAAHMET PAŞA CAMİSİ

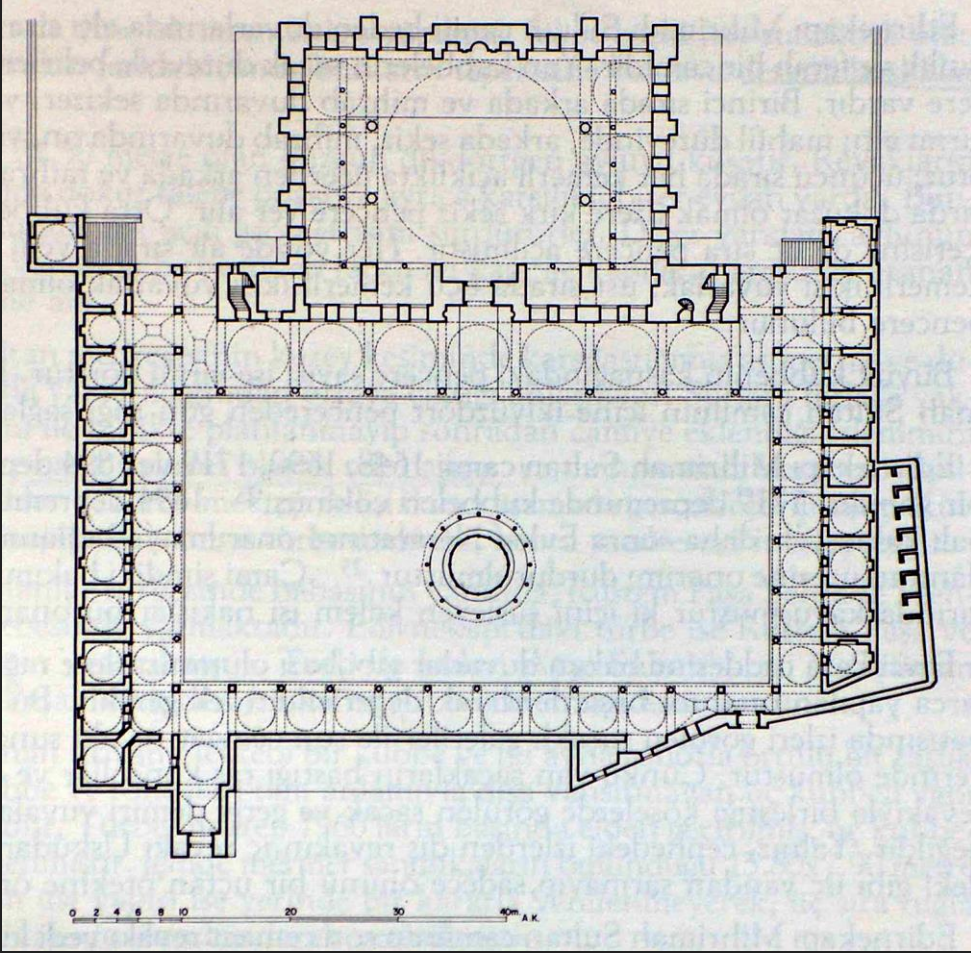

KADIRGA SOKOLLU CAMİSİ

Sinan, altıgen şemayı yan hacimlerin orta mekâna katkısı açısından daha uygun bulmuştur. **Kadirga Sokollu Mehmet Paşa Camisi (1572) ve Üsküdar Atik Valide Camisi'nde (1570-79,83) altıgeni tekrarlamıştır.** Kadirga Sokollu Mehmet Paşa Camisi, **plan şeması altıgen** olup Osmanlı Klasik mimari idealine daha yakındır. Burada **Kara Ahmet Paşa Camisi'nde olduğu gibi iç sütunlara yer verilmemiş**, orta kubbeyi destekleyen dört yarım kubbe beden duvarlarına oturtulmuştur. Taşıyıcı kemerlerin kubbe eteğine kadar yükselmesi, Osmanlı cami mekânında ulaşılan mekân bütünlüğü kavramının gerçekleşmesini sağlayabilecek önemli bir atılımdır. Sokollunun iç mekânı Sinan'ın en **aydınlık** mekânlarından biridir.

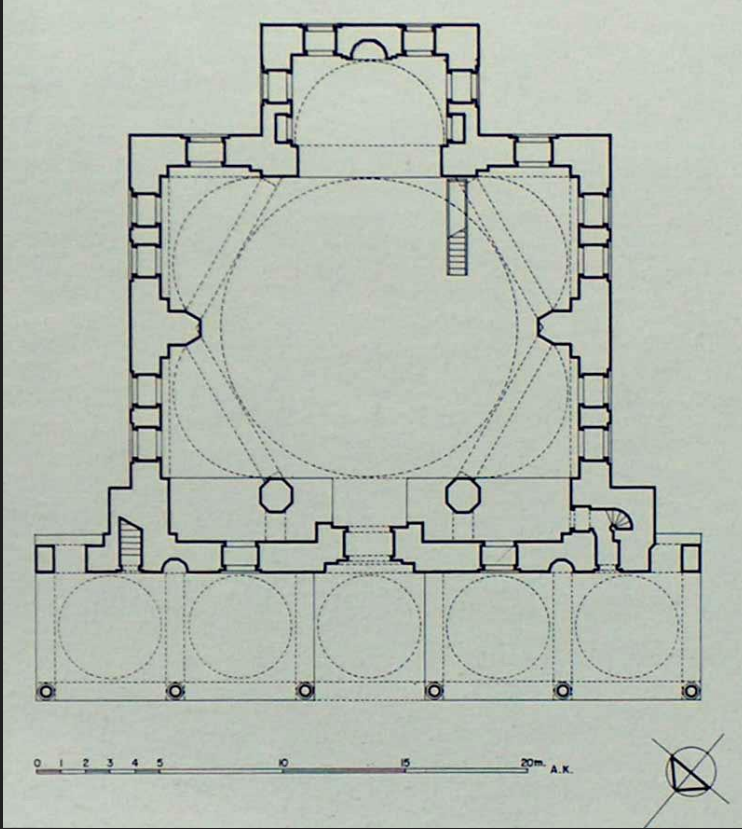
Edirnekapi Mihrimah Sultan
Camisi, İstanbul (1562-1565)

Mimar Sinan, Bir taraftan Rüstem Paşa'da sekizgen şemayı denerken, diğer taraftan **pandantifli kubbe** olanaklarını denediği **Edirnekapi Mihrimah Sultan Camisi**'ni (1562?-1565) yapmakta, "**Kare Baldeken**"in en güzel örneğini yaratmaktadır. Ancak burada altıgen ve sekizgen baldekenlerde ulaştığı planimetrik saflığa ulaşamamıştır. **Orta hacim, küçük kubbelerle enine geliştirilmiştir.** Pandantif, kubbe yükünü kare küpün köşelerine aktaran bir sistemdir. En akıllıca kullanım biçimi, köşelerde ayaklara binen dört kemerli baldakendir. Pandantifler kubbe yükünü dört köşedeki ayaklara vererek, yan duvarları, taşıyıcı niteliğin getirdiği masiflikten kurtarmışlardır. Bu, gösterilmek istenirmişcesine, kubbe, anıtsal bir görünüm kazandırılarak yükseltilmiştir. **Yükselen beden duvarları ise taşıyıcı olmadıkları için bol pencerele bir biçimde düzenlenmiştir.** Planda ana kubbe, yanlardan üçer küçük kubbe ile desteklenmesine karşın, mekânın tek kubbesi olma niteliğini güçlendirmiştir.

Edirnekapi Mihrimah Sultan Camisi, İstanbul (1562-1565)

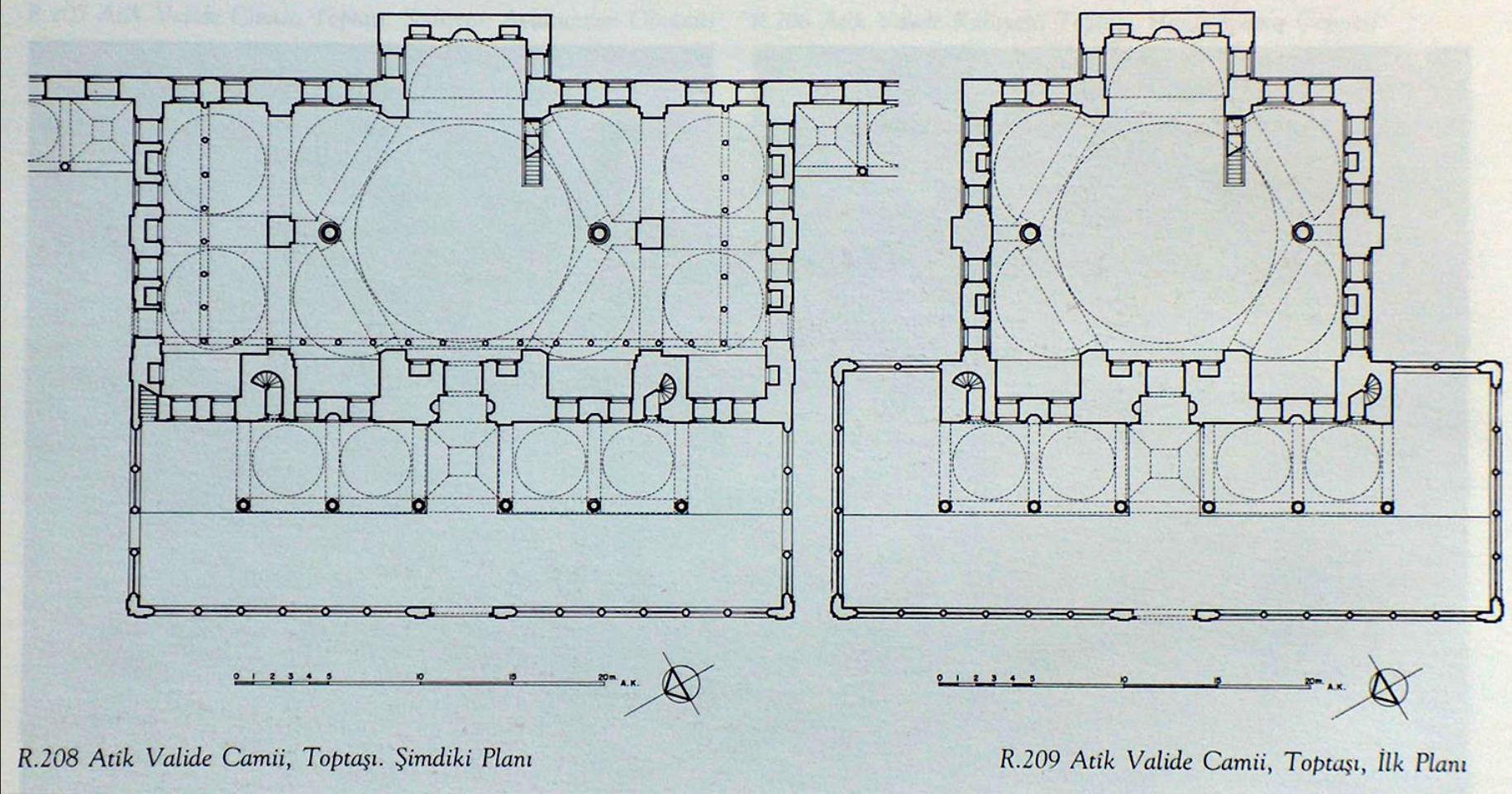

Fındıklı Molla Çelebi Camisi, (1565)

Fındıklı Molla Çelebi Camisi'nde (1565?) orta kubbeyi dört yerine beş yarım kubbeye destekler ve bu beşinci yarım kubbe mihrap çıkıntısının üzerinde yerleştirilir. Burada yan kubbelerin oturduğu ortadaki ayakların üst örtü düzeninde ağırlık kulelerine dönüşmesi Sinan mihrap çıkıntısını orta kubbesi altıgen ve sekizgen tabana oturan camileri merkezileştirmek amacıyla kullanmış.

ÜSKÜDAR ATİK VALİDE CAMİSİ, 1570-79

R.208 Atik Valide Camii, Toptaşı. Şimdiki Planı

R.209 Atik Valide Camii, Toptaşı, İlk Planı

Altıgen şemalı bir başka cami olan Üsküdar **Atik Valide Camisi'nde** (1570-1579), **yarım kubbelerle desteklenen orta mekân** özgün şemayı oluşturur. Daha sonra yapı, 1583'de Mimar Davud Ağa tarafından iki yandaki çift kubbeli mekânlarla enine büyütülmüştür. Son cemaat yeri çift revaklıdır. Yarım kubbe örtülü mihrap çıkıntısı burada da uygulanmıştır.

ÜSKÜDAR ATİK VALİDE CAMİSİ, 1570-79

OSMANLI MİMARLIĞI-KLASİK DÖNEM

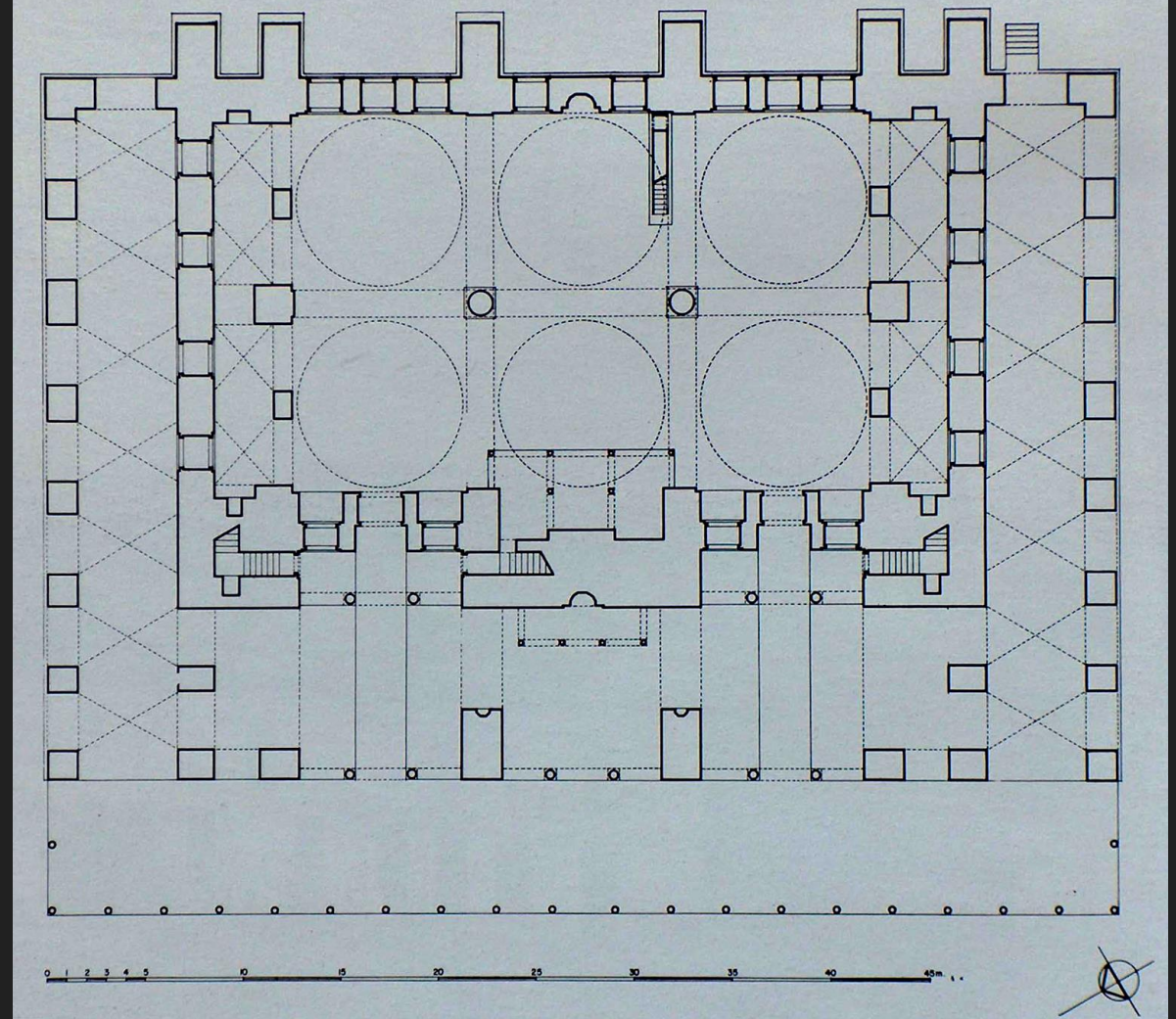
Selimiye Camisi'nin kubbesi **sekiz fil ayağına** binmekte, her fil ayağı ise üst örtüde ağırlık kulesine dönüşmektedir. Sinan'a özgü **çubuklu gövdeleriyle**, **Selimiye'nin minareleri** daha da yüksek görünmüşlerdir. Bunlar, **her birinin girişi ve merdiveni ayrı olan üç şerefeye sahiptir**. Selimiye, **Osmanlı mimarisinin tüm yeniliklerini bünyesinde toplayan bir yapıdır**. İç mekânı dış görünüşle bağdaştıran sekizgen tabanlı kubbe, kubbenin kagir yapı ağırlığından arınmış ince kabuk görünümü, kitle kuruluş düzeninin aşağıdan yukarı bir hareket oluşturması, mekân bütünlüğünün ve taşıyıcı sistemin görüntüsünü hafifleten ışık kontrolü gibi durumlar Selimiye ile önemli bir noktaya ulaşmıştır. Selimiye'de yapının dışını içinden bağımsız ve daha görkemli kılan abartmalar yoktur. Burada **strüktürel biçime tam bir saygı** vardır. Sinan'ın Selimiye'sinin, gerek taşıyıcı sistem gerekse mekânsal özellikleri açısından Ayasofya ile benzerliği yoktur. Bu nedenle, burada Ayasofya simge yapı olmaktan çıkmıştır.

OSMANLI MİMARLIĞI-KLASİK DÖNEM

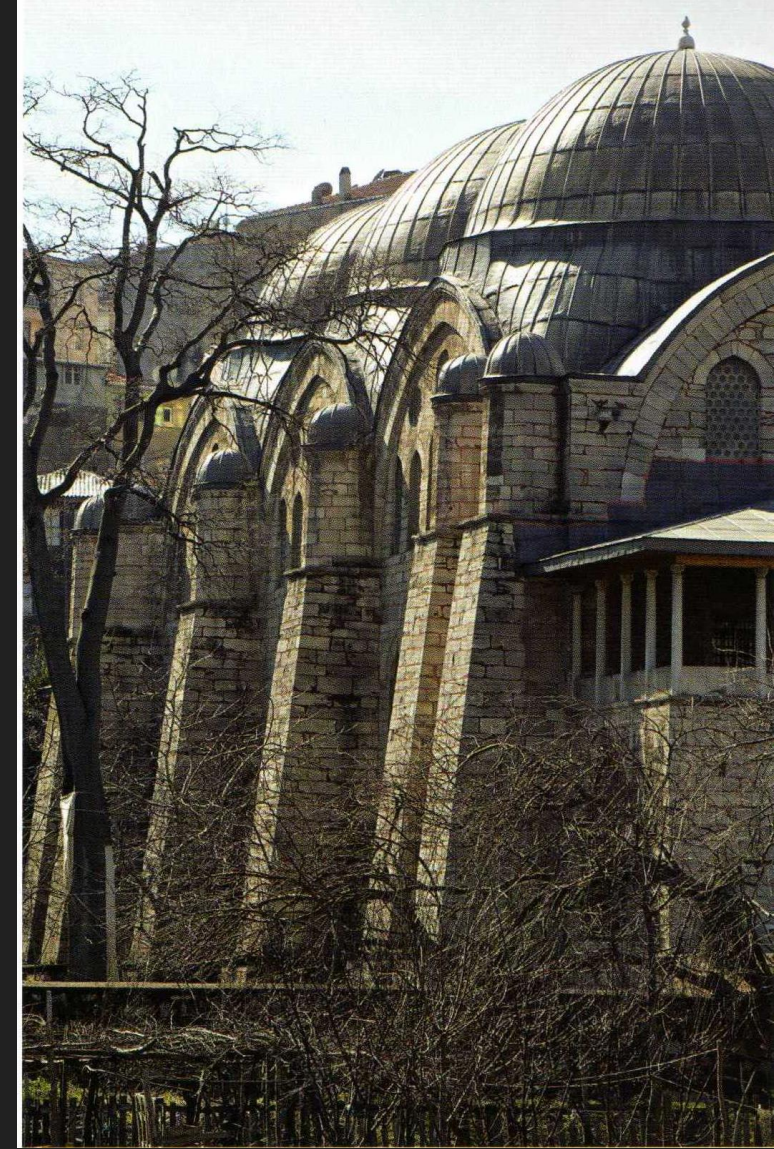
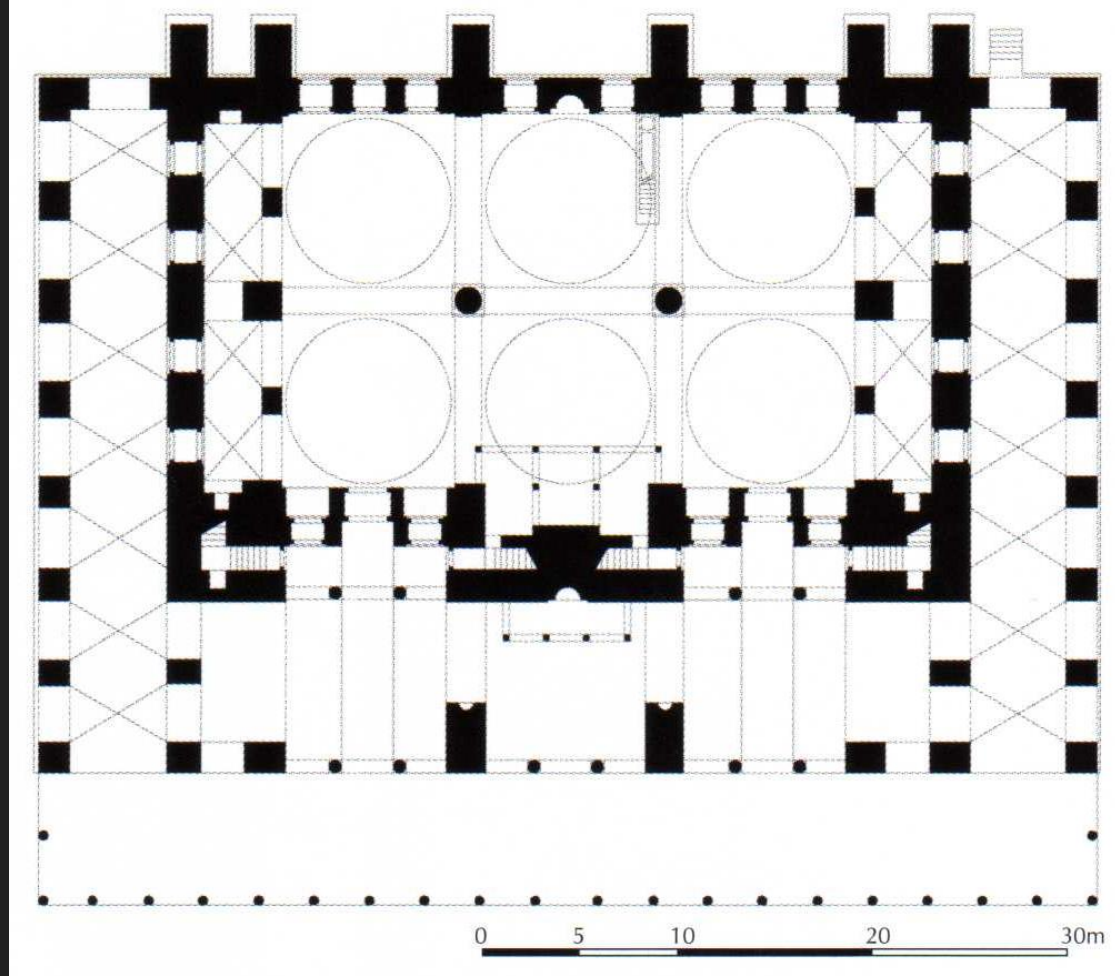
Sinan'ın çok kubbeli cami yapımını, klasik dönemde gerek İstanbul'da gerekse eyaletlerde sürdürmüş olduğu görülür.

Bu türün en önemli örneği İstanbul **Piyale Paşa Camisi**'dir (1573-74).

Burada, iki noktada çözüm getirilmiştir. Giriş kapıları yanlara kaydırılmış, mihrap müezzin mahfili ve minare kible eksenine üzerine alınarak vurgulaması yapılmıştır.

PİYALE PAŞA CAMİSİ

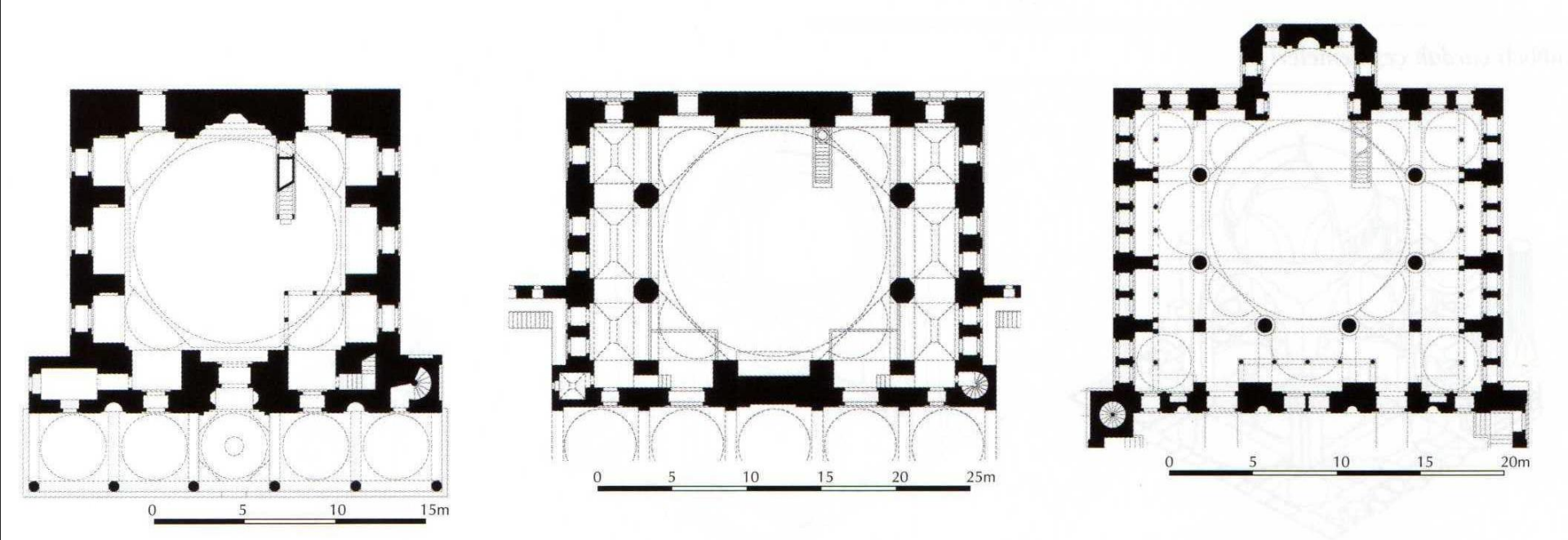
PİYALE PAŞA CAMİSİ

Orta Kubbesi Sekiz Ayağa Oturan Camiler

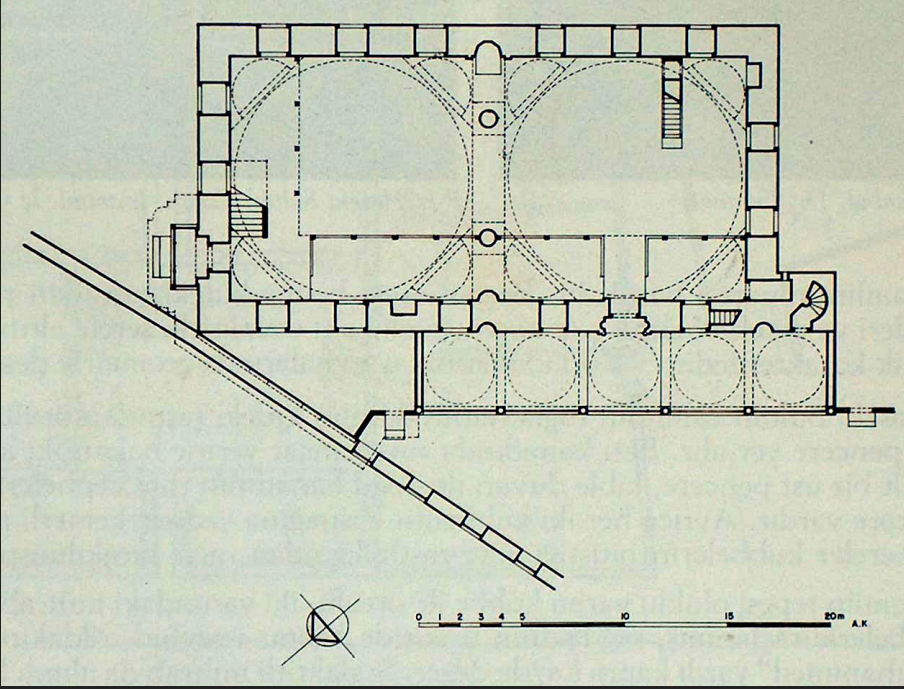
- Haseki Camisi (1539)**
- Silivrikapı Hadım İbrahim Paşa Camisi (1551)**
- Eminönü Rüstem Paşa Camisi (1561-62)**
- Edirne Selimiye Camisi (1569-75)**
- Azapkapı Sokollu Mehmet Paşa Camisi (1577-78)**

Sekizgen Çardak / Kubbeli Baldakenler

Hadım İbrahim Paşa Camisi Rüstem Paşa Camisi Azapkapı Sokollu

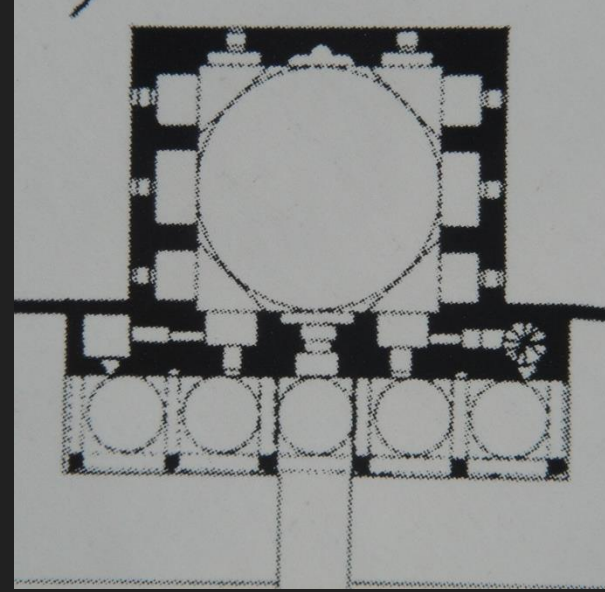
HASEKİ CAMİSİ, 1539

Çoban Mustafa Paşa Camisi'nin **plan şeması, duvar örgü tekniği, pencere düzeni, oluklu trompları, dış cephede örtü eteği düzeni** tekrarlanmış. Kare bir plan üzerine, **tromplu kubbe** oturtulmuş. **Özgün durumunda 1 tek kubbeli, bir kubbe daha ilave edilmiş, sonraki tarihlerde külliye'ye dönüştürülmüş.**

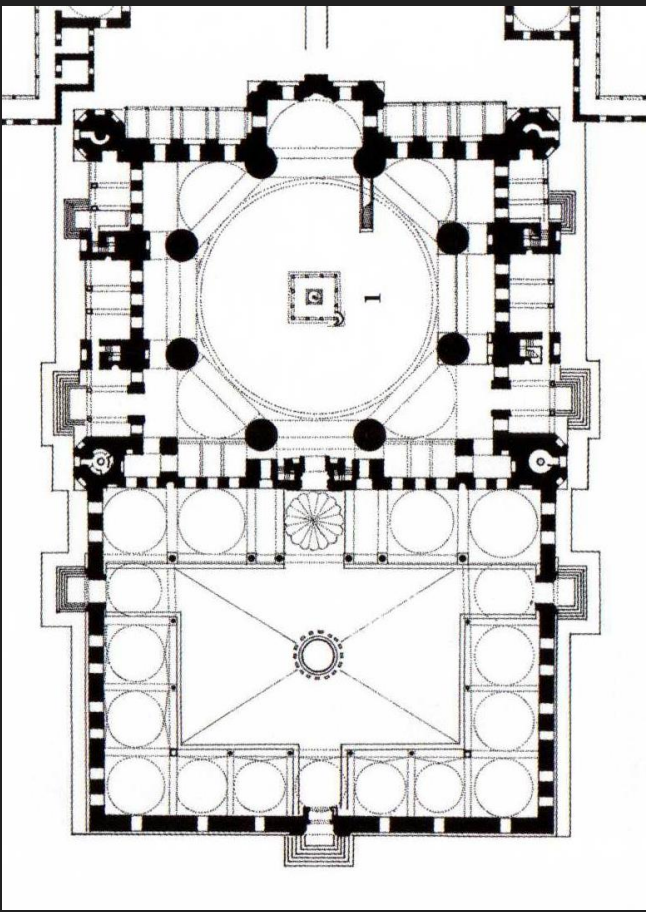
HADİM İBRAHİM PAŞA CAMİSİ,

Silivikapı, 1551

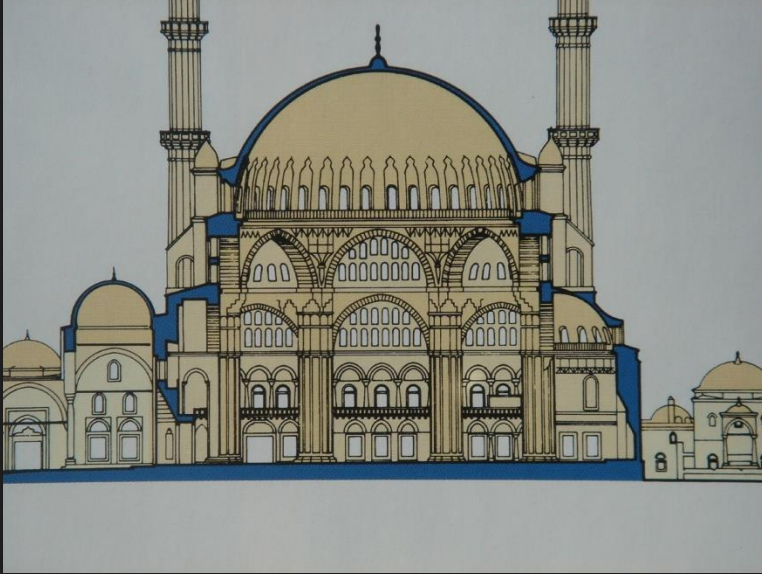
Sinan, kubbeyi taşıyan trompların yüklerini duvarlara değil, **iki yan duvara koyduğu destek duvarlarına** taşıtarak bir taraftan cami mekânında enine bir büyümeyi sağlamış, ancak kare mekândan kubbeye geçişin **tromplarla** sağlandığı cepheye yansıtılmamıştır. Buradaki uygulama daha sonraki **sekiz dayanağa oturan kubbeye hazırlık** gibidir.

Selimiye Camisi, Edirne (1568-1575)

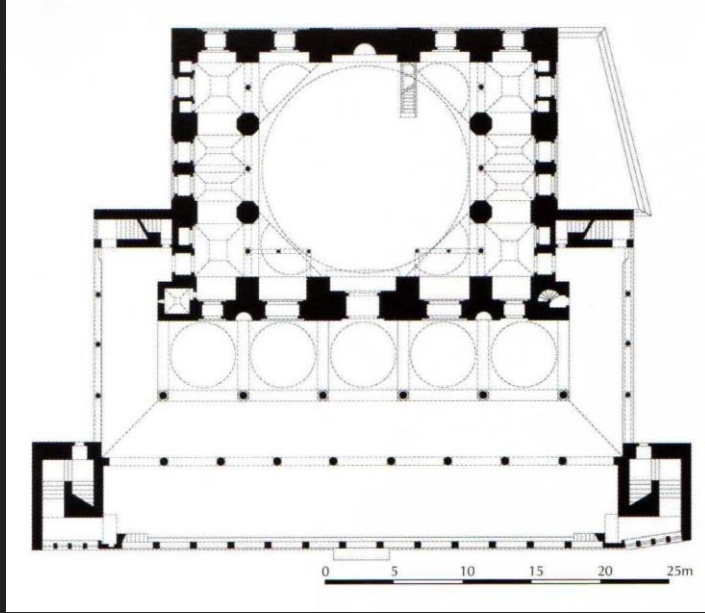

- biri açık öteki kapalı eş boyutlu iki bölüm.
- bölümler kare değil dikdörtgen.
- önemli özelliklerinden biri, ön avluda bulunan şadırvanın cami içinde tam merkezde simgesel olarak tekrarlanması. Müezzin mahfilinin de burada yer alması ilginçtir. Su unsuru, Türk-İslam mimarisinde her zaman önemsenmiş ve fiziksel mekânlarda yerini bulmuştur. Çeşitli işlevli yapıların avlularında suya yer verilmiştir. Genellikle cami avlusunda bulunan şadırvan, avlusuz camilerde cami içine koyulmuştur (Bursa Ulu Cami).

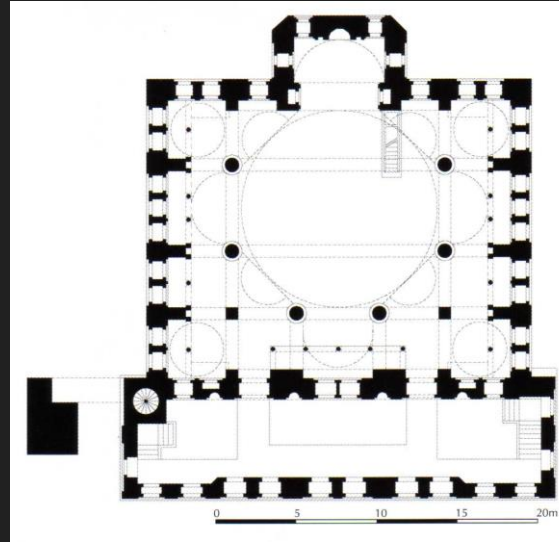
Selimiye Camisi, Edirne (1568-1575)

RÜSTEM PAŞA CAMİSİ

AZAPKAPI SOKOLLU CAMİSİ

KÜLLİYELER

Genellikle bir cami çevresinde, toplu olarak tasarlanmış, farklı işlevleri olan yapıların oluşturduğu sosyal merkezlerdir. Cami, medrese, hastane, han, imaret, çeşme, sebil gibi yapılardan oluşan külliyesi, Sultanlar, vezirler gibi kişiler vakıf olarak yaptırmışlardır.

Külliyeer iki grupta toplanırlar:

Kent içi külliyesi: Bu tür külliyeerde, ana yapı camidir.

Menzil Külliyesi: Bu tür külliyeerde, ana yapı kervansaraydır.

Anadolu'da Osmanlılar'dan önce cami ve medrese veya benzeri bir yapının oluşturduğu yapı grupları inşa edilmiş, bazen bu yapı grubuna hamam da katılmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde yapılan Divriği Ulucami ve Şifahanesi, Kayseri Huand Hatun Camisi, medresesi ve hamamı gibi. Erken dönem Osmnlı mimarlığında da, Bursa, Edirne gibi kentlerde cami, zaviye, tabhane işlevlerini gören yapı tipleri vardı.

İstanbul'un alınmasından sonra Fatih Sltan Mehmet'in yaptırdığı ilk anıtsal külliye olan ve on altı medrese, tabhane, kervansaray, darüşşifa ve türbeden oluşan Fatih Külliyesini'ni diğeri takip eder.

KÜLLİYELER

Bu dönemde yapılan anıtsal külliyeler::

- Fatih Külliyesi,**

II. Beyazıt'ın yaptırdığı **Edirne, Amasya ve İstanbul'da** yaptırdığı **Külliyeler,**

- Şehzade Külliyesi,**

- Süleymaniye Külliyesi**

16. yüzyıldan sonra Süleymaniye büyüklüğünde külliyeler yapılmamış; ancak daha küçük külliyeler yapılmıştır. Bunlar genellikle cami ve medreseden oluşuyor ve bu iki yapı aynı avluyu ortaklaşa kullanıyordu.

- Beşiktaş Sinan Paşa Külliyesi,**

- Topkapı Kara Ahmet Paşa Külliyesi,**

- Kadırga Sokollu Külliyesi,**

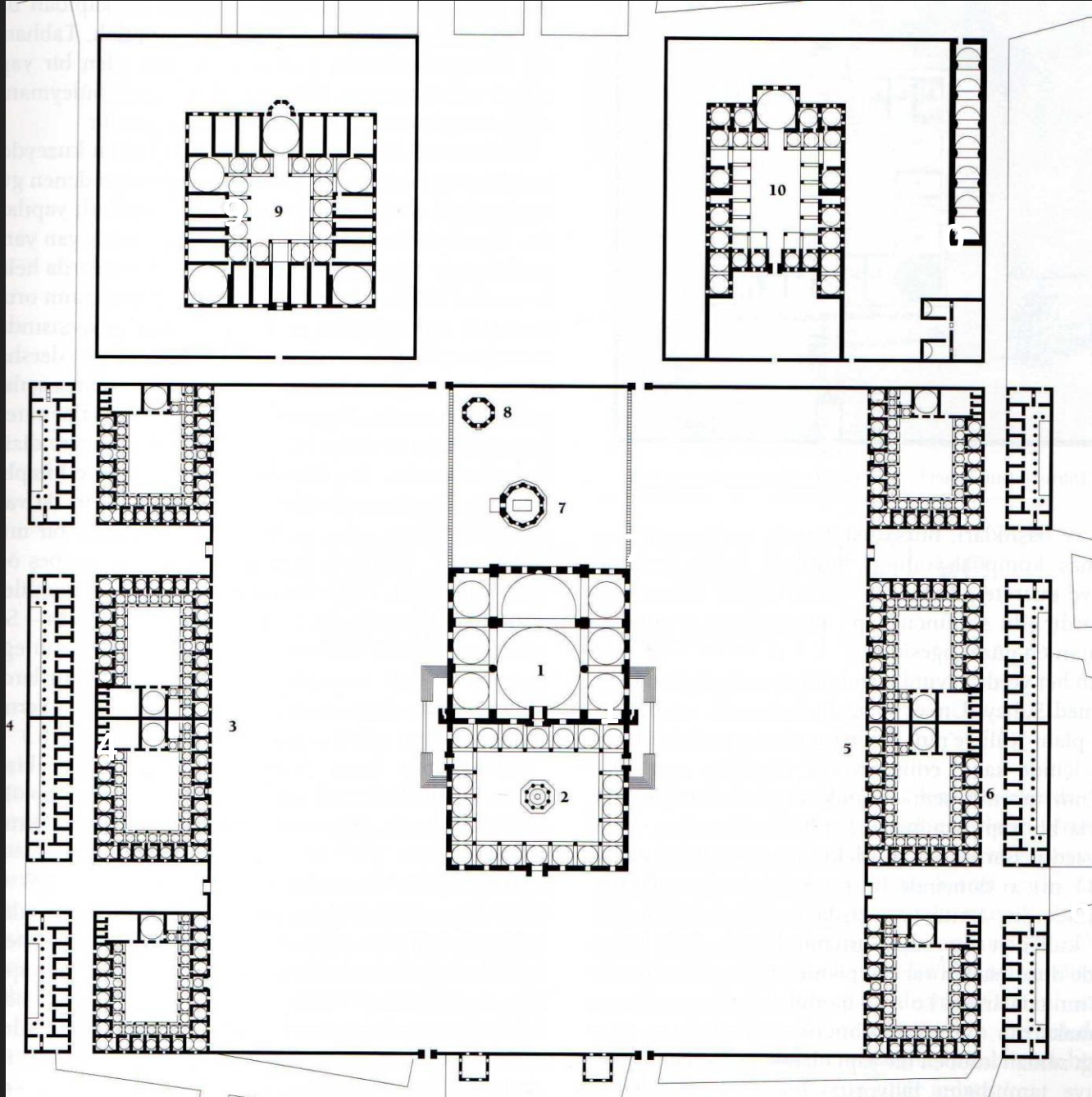
- Üsküdar Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi,**

- Gazanfer Ağa Külliyesi,**

- Divanyolu Köprülü Külliyesi (1660)**

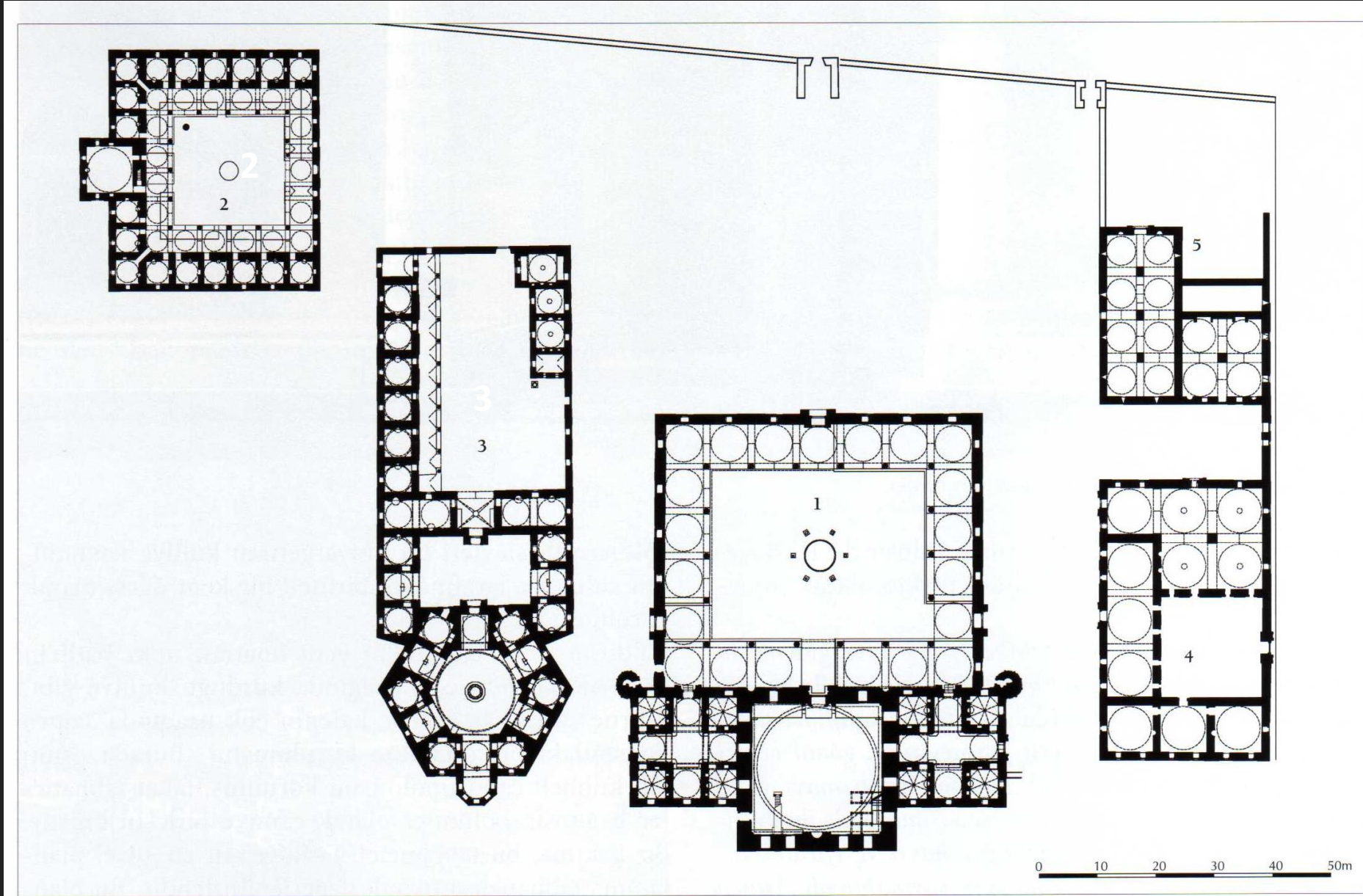
FATİH KÜLLİYESİ

Yerleşim Planı

1. Cami
2. Medrese
3. Karadeniz Medresesi
4. Tetimme Medresesi
5. Akdeniz Medresesi
6. Tetimme Medresesi
7. Fatih Türbesi
8. Gülbahar Hatun Türbesi
9. Dârüşşifa
10. Tabhane

EDİRNE II BEYAZIT KÜLLİYESİ

1. Cami 2. Medrese 3. Dârü'sşifa 4. İmaret 5. Kervansaray

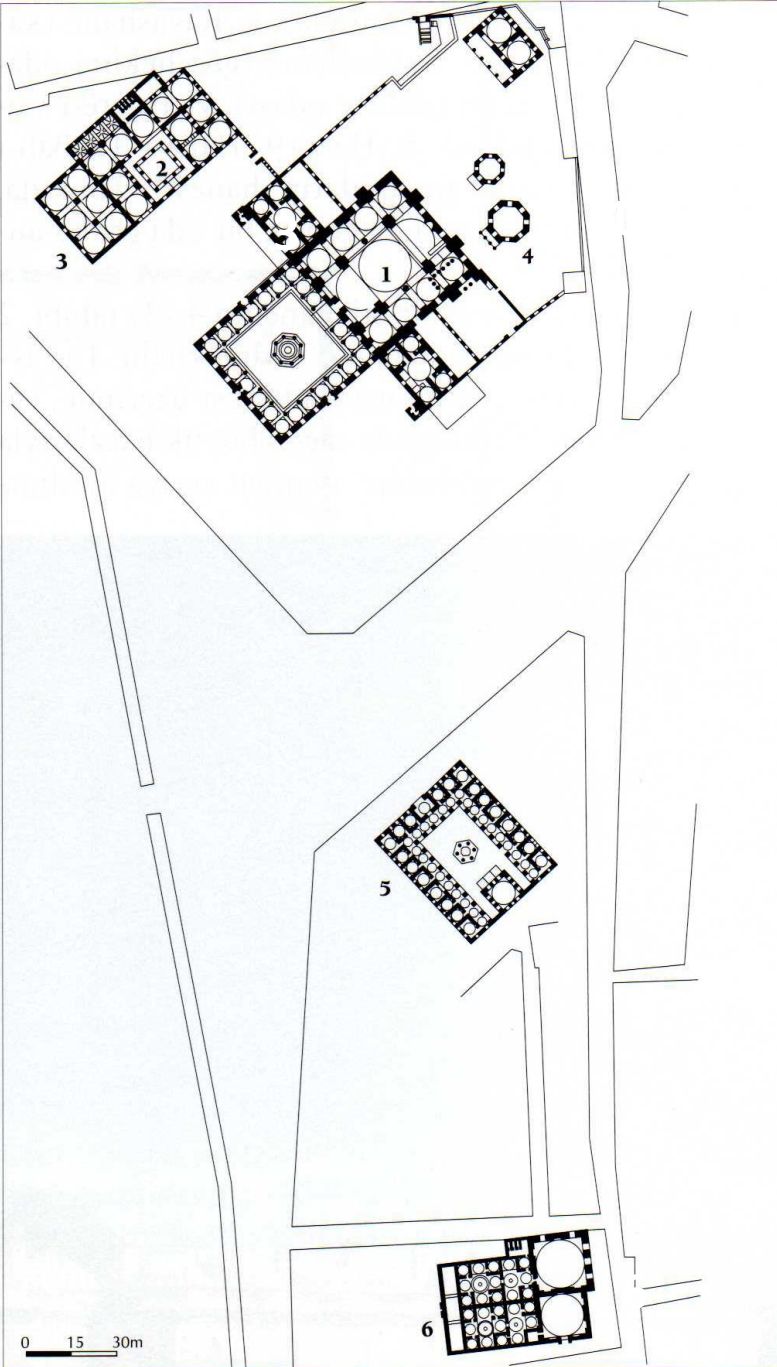
EDİRNE II BEYAZIT KÜLLİYESİ KÜLLİYESİ

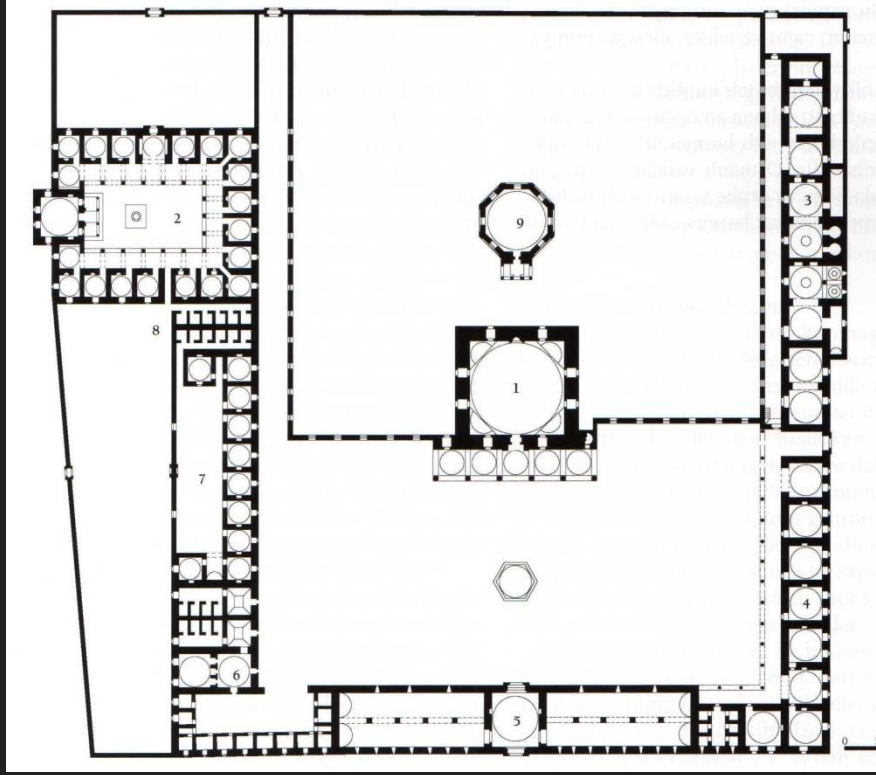
4

İSTANBUL II BEYAZIT KÜLLİYESİ

1. Cami
2. İmaret
3. Kervansaray
4. Sultan Beyazıt
5. Medrese
6. Hamam

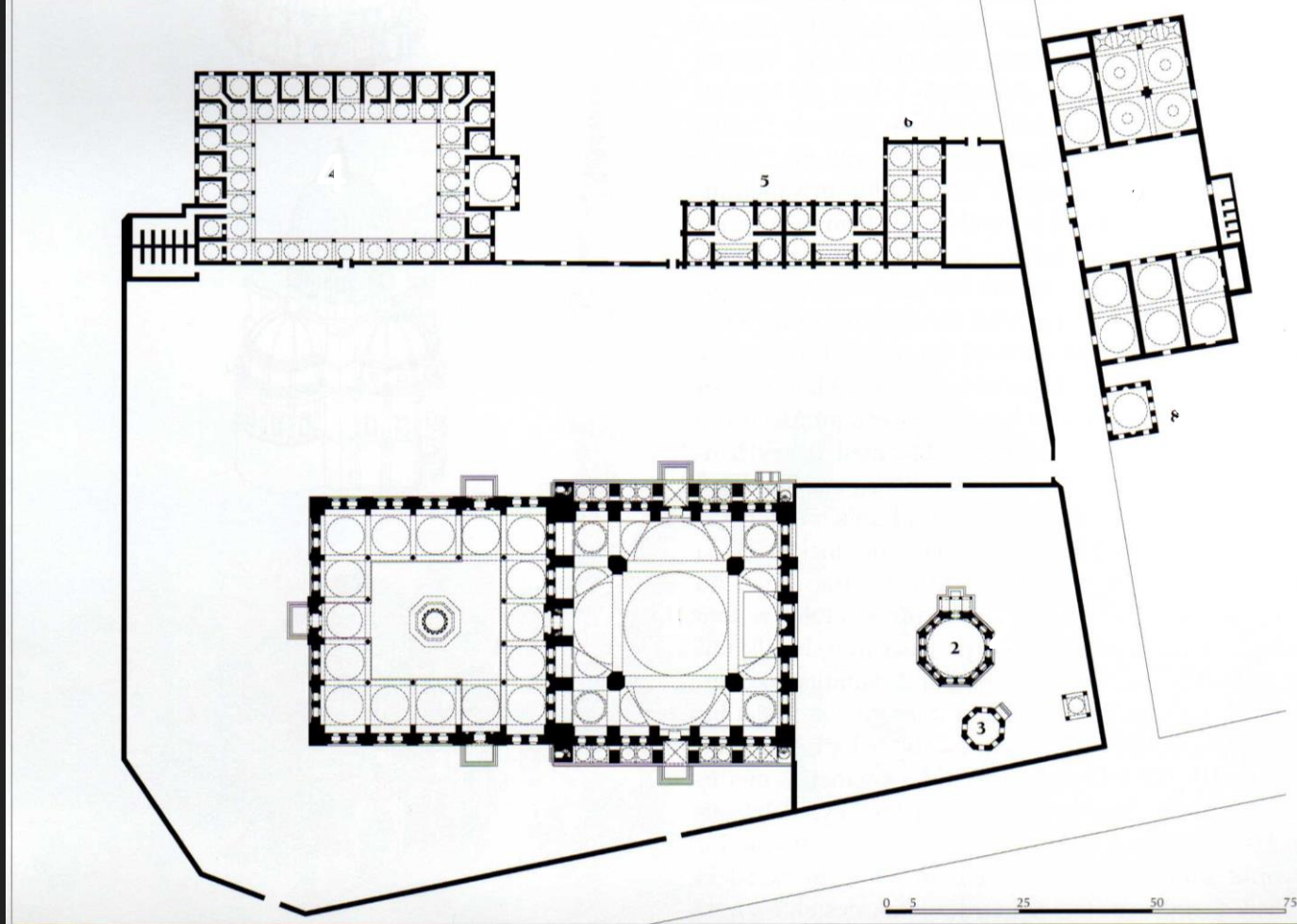
GEBZE ÇOBAN MUSTAFA PAŞA CAMİSİ, 1523/24

Sinan, mimarlık alanında, ilk eylemlerinden itibaren hem **geleneği sürdürmüş** hem de **hemen cesur bir biçimde yeni arayışların ve denemelerin içine girmiştir.**

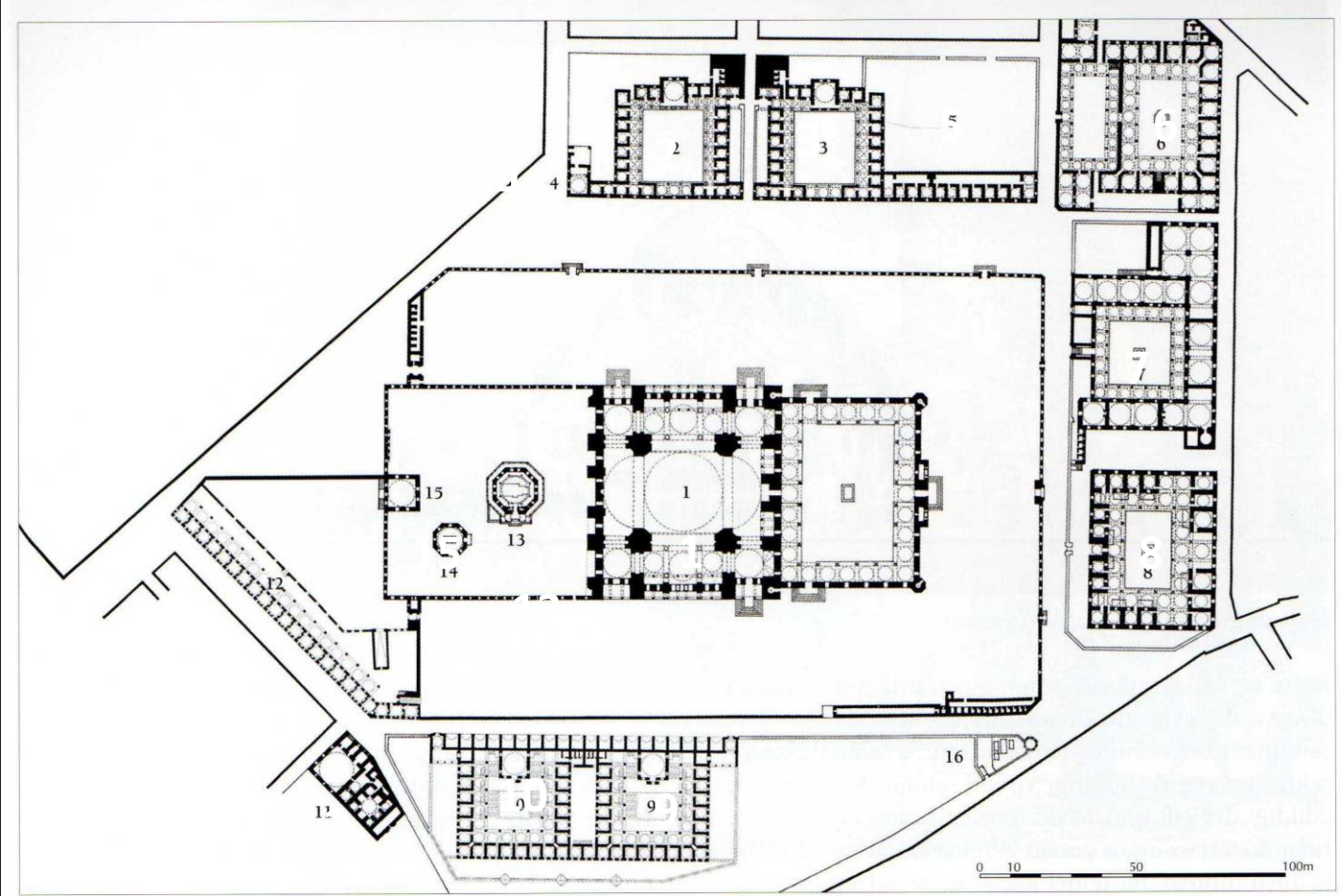
Önce, ilk kagir kubbeli camisi, dört dayanaklı **Gebze Çoban Mustafa Paşa Camisi'ni** tekrar ederek geleneği sürdüren **Haseki Sultan Camisi'ni** (1539) yapar.

ŞEHZADE KÜLLİYESİ

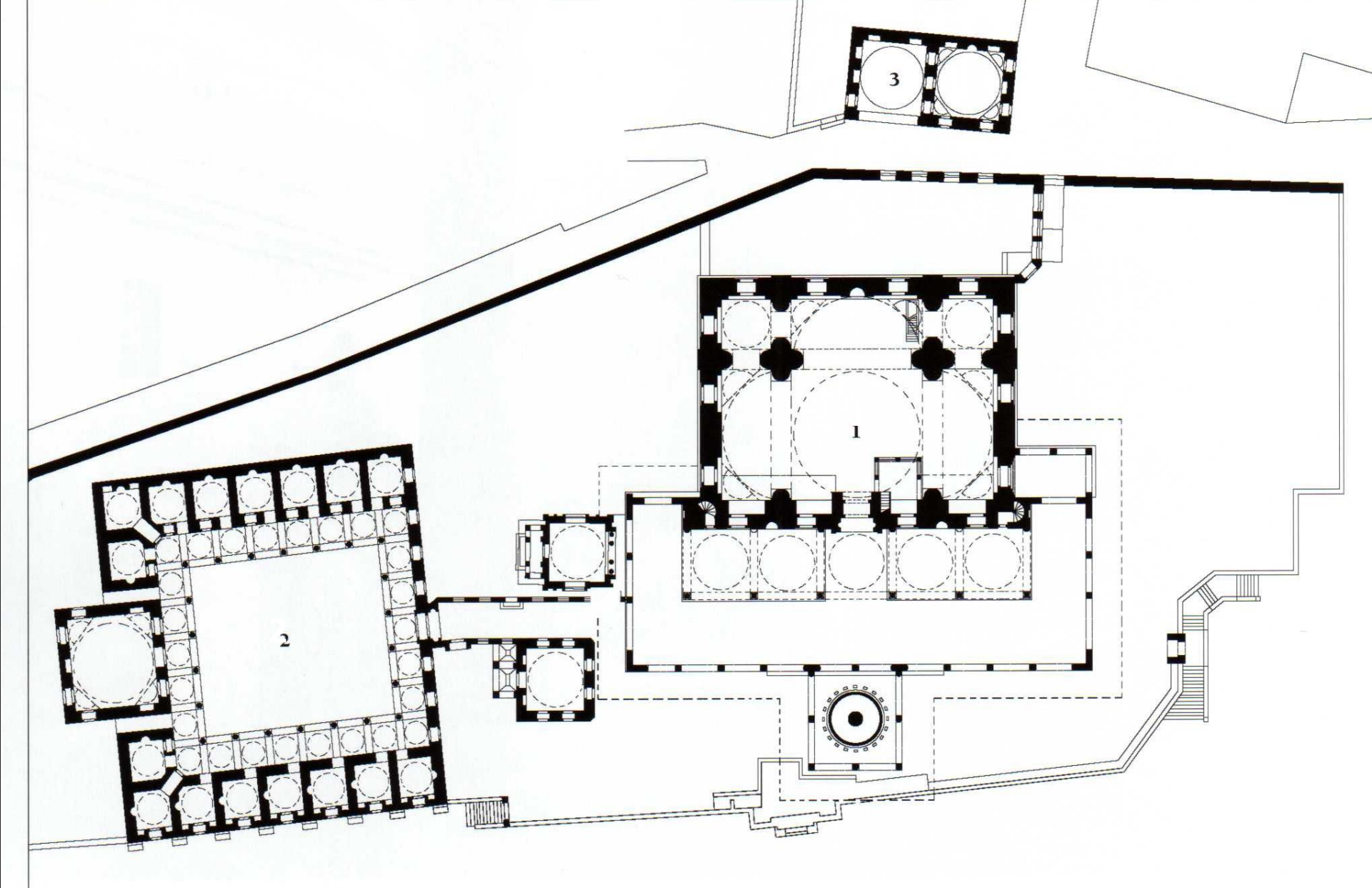
1. Cami
2. Şehzade Mehmet Türbesi
3. Rüstem Paşa Türbesi
4. Medrese
5. Tabhane
6. Kervansaray
7. İmaret
8. Sıbyan Mektebi

SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ

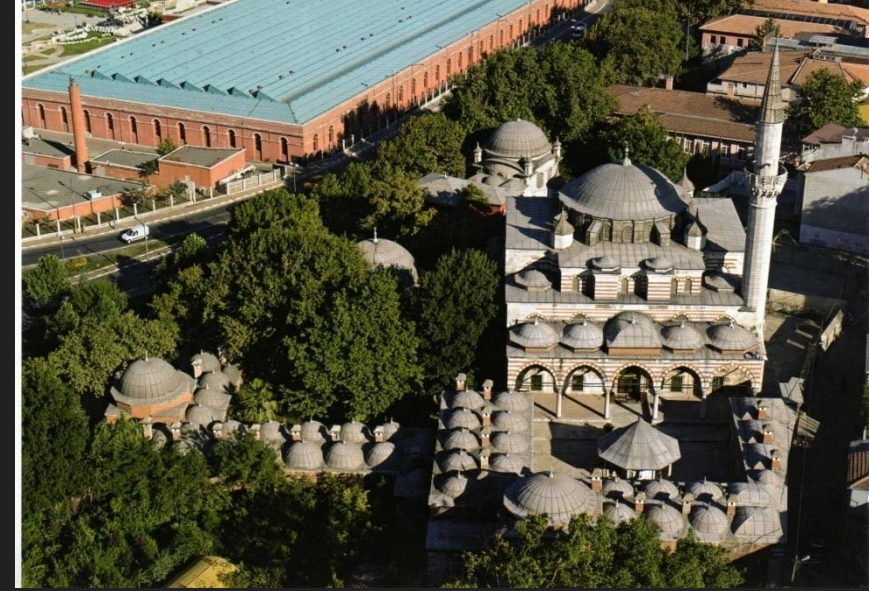
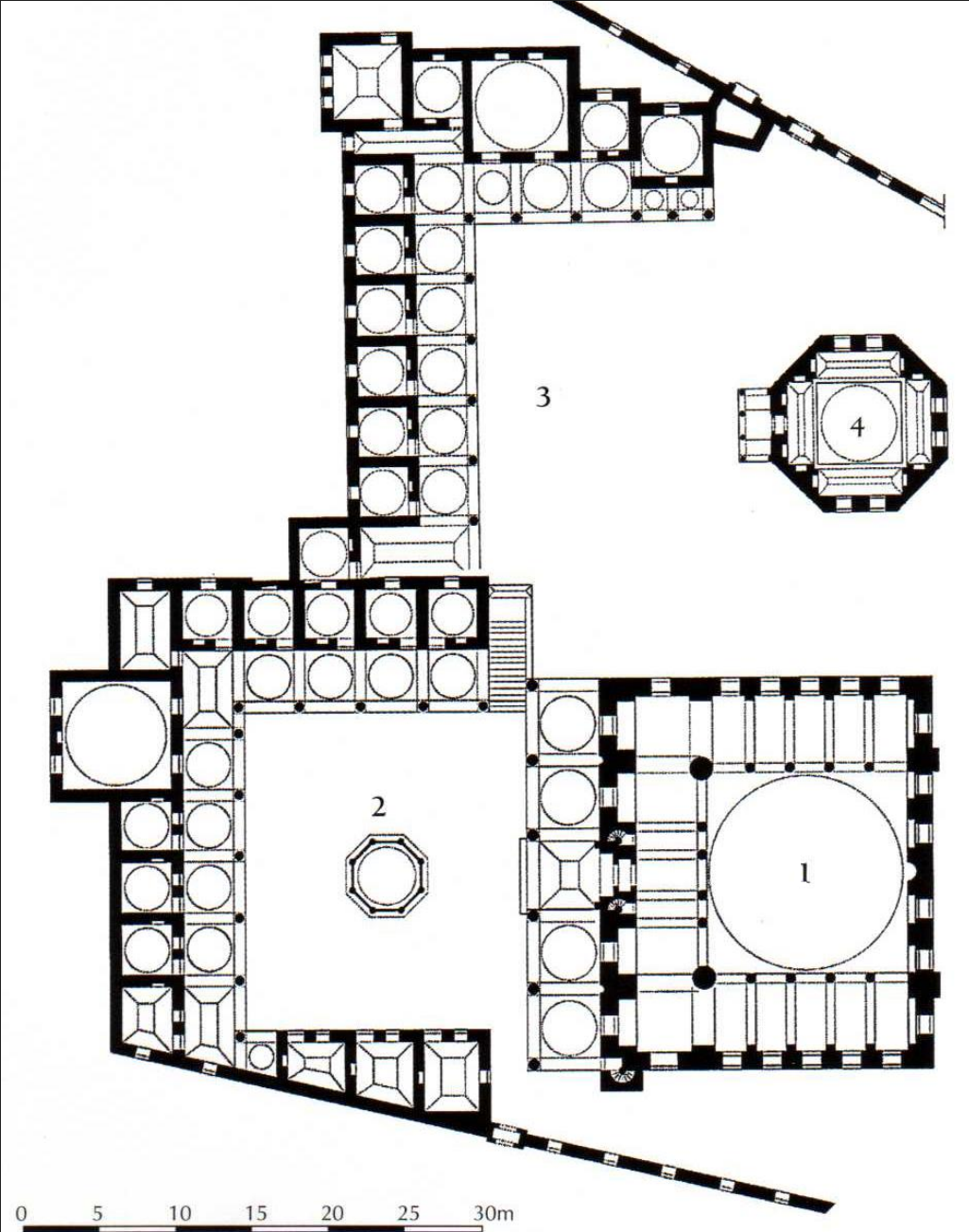
1. Cami
2. Evvel Medresesi
3. Sâni Medresesi
4. Sıbyan Mektebi
5. Tıp Medresesi
6. Bimarhane
7. Darüzzıyafe
8. Tabhane
9. Sâlis Medrese
10. Râbi Medrese
11. Hamam
12. Dârülhadis Med.
13. Kanuni Türbesi
14. Hürrem Sultan Türbesi
15. Türbedar Odası
16. Sinan Türbesi

ÜSKÜDAR MİHRİMAH KÜLLİYESİ

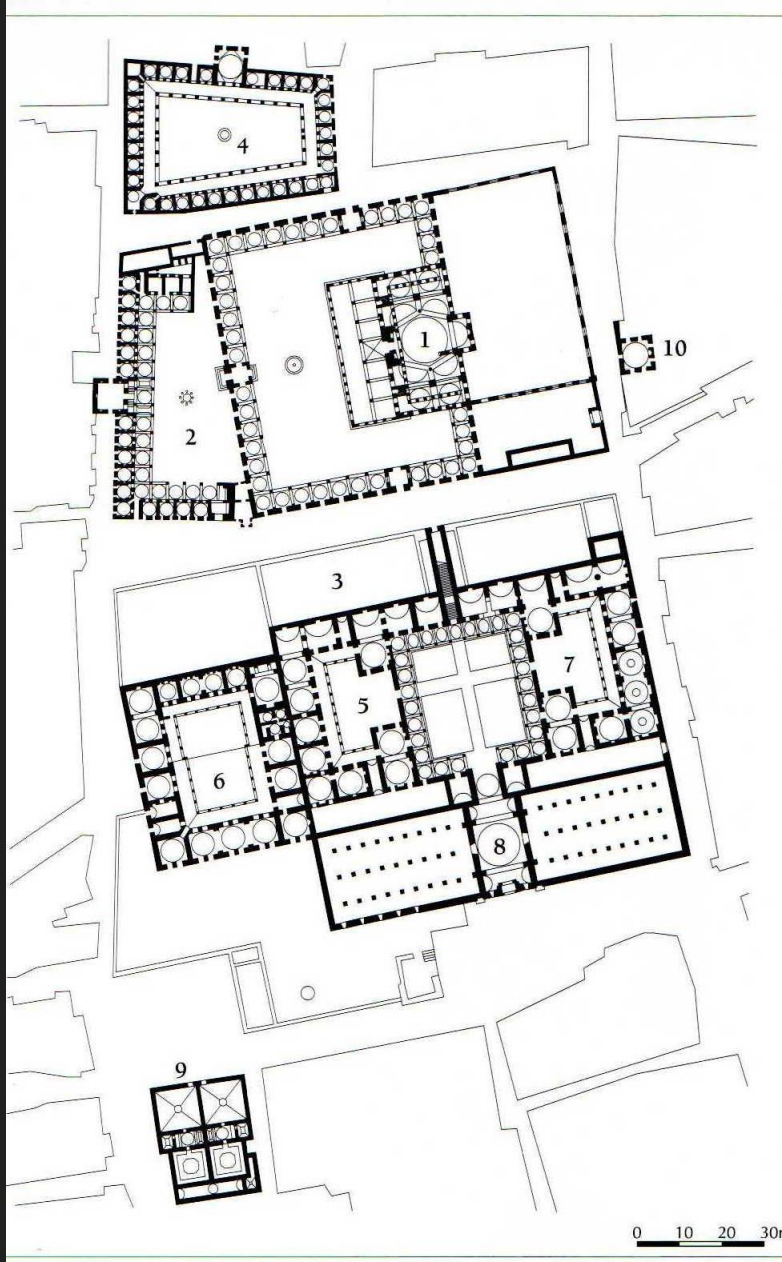
1. Cami 2. Medrese 3.Sıbyan Mektebi

ZAL MAHMUT KÜLLİYESİ

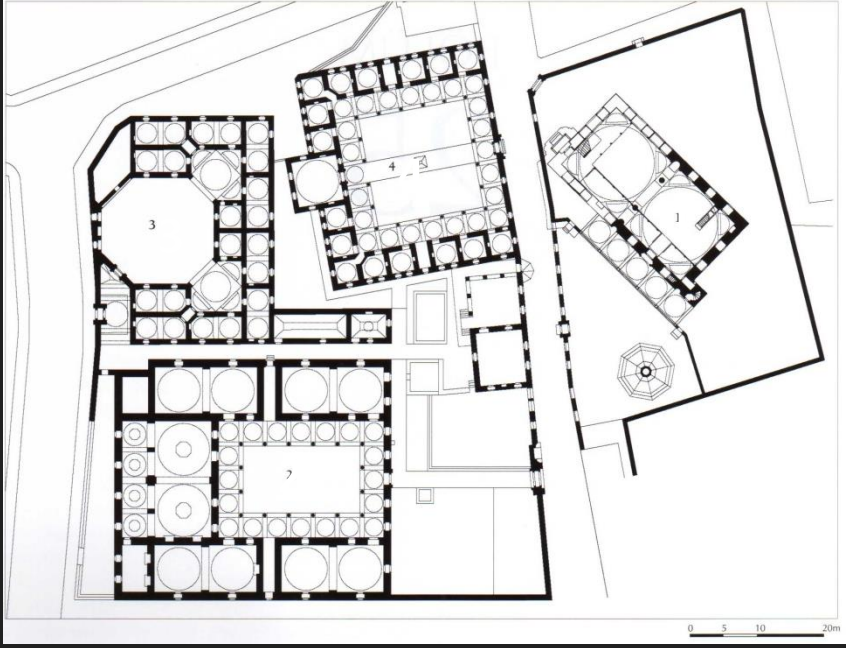

1. Cami
2. Üst Medrese
3. Alt Medrese
4. Türbe

ÜSKÜDAR ATİK VALİDE KÜLLİYESİ

HASEKİ KÜLLİYESİ

1. Cami 2. İmaret
2. Dârüşşifa 3. Medrese

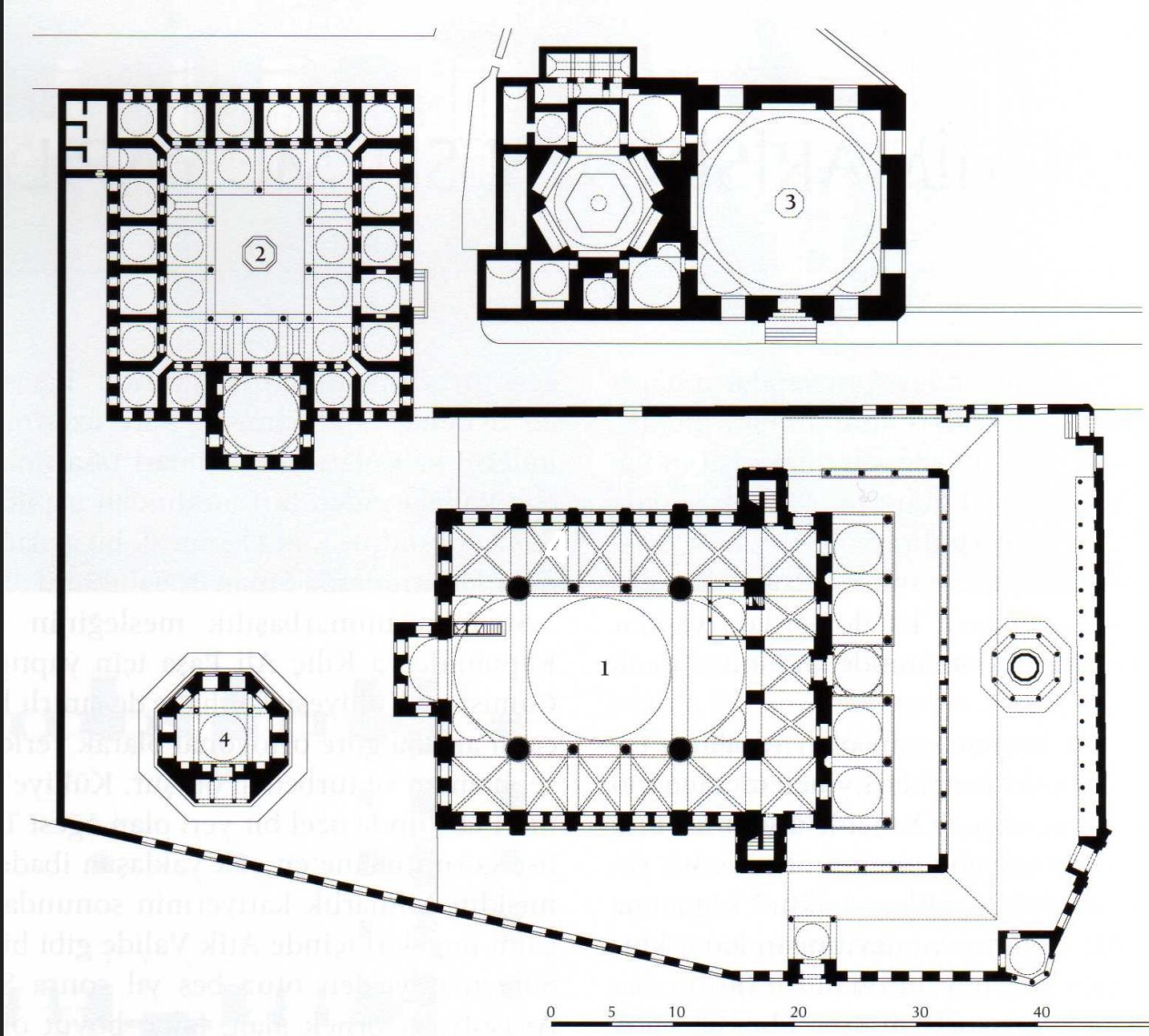

Dârüşşifa

İmaret

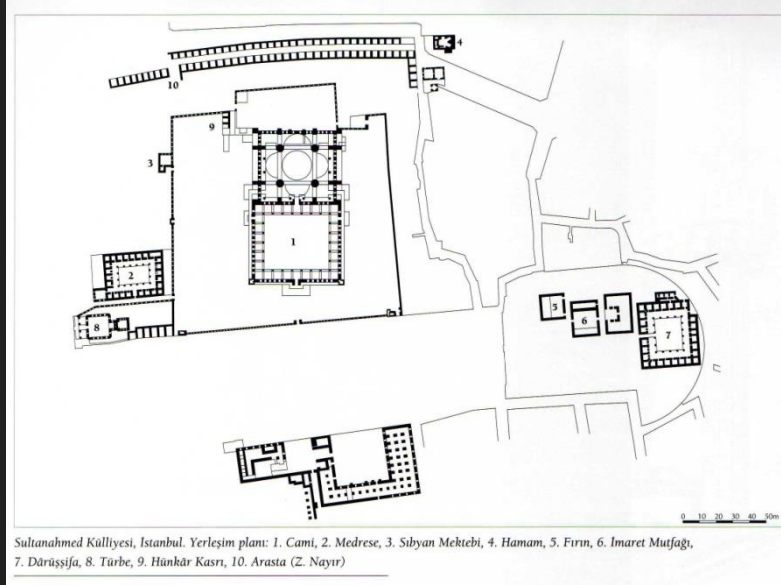
KILIÇ ALİ PAŞA KÜLLİYESİ

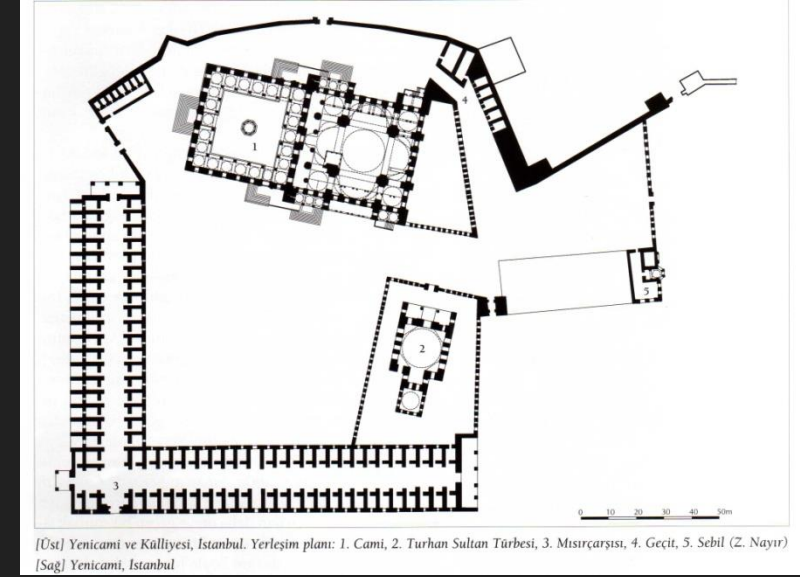
1. Cami
2. Medrese
3. Hamam
4. Türbe

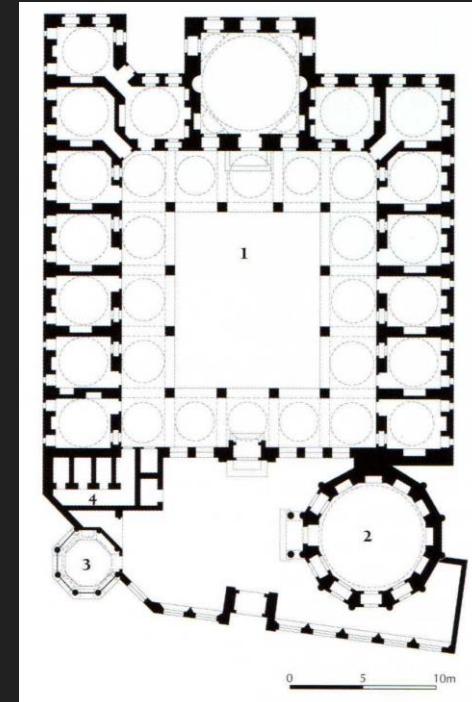
SULTAN AHMET KÜLLİYESİ

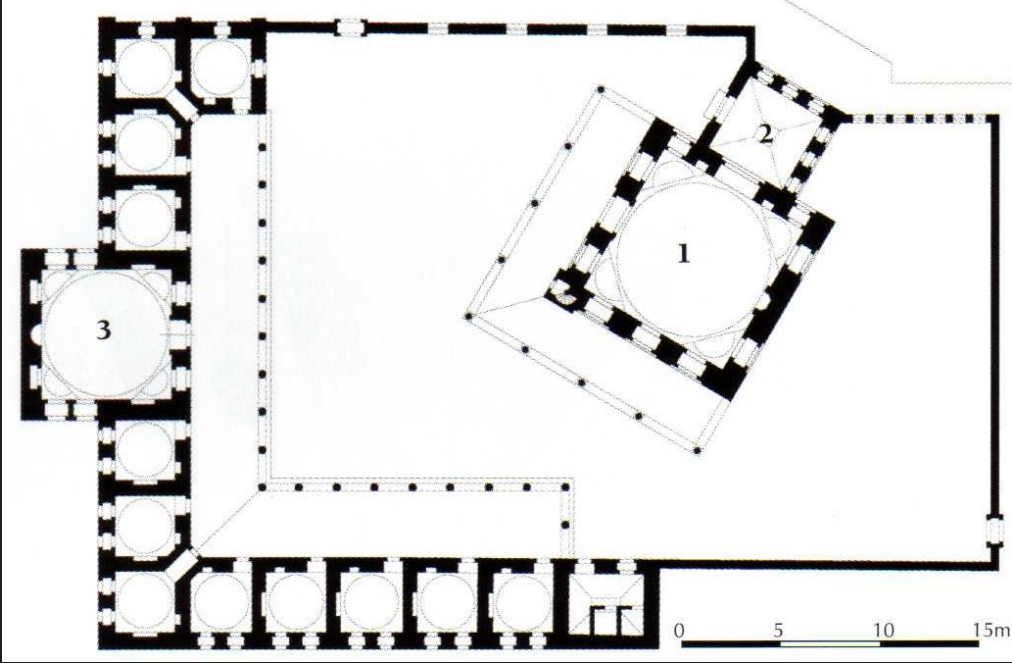
YENİCAMİ KÜLLİYESİ

GAZANFER AĞA KÜLLİYESİ

ÜSKÜDAR ŞEMSİ PAŞA KÜLLİYESİ

1. Cami 2. Türbe 3. Medrese

SU YAPILARI

HAMAMLAR

Anadolu'da Selçuk dönemi hamamlarının sayısı çok azdır. Kayseri Huand Hatun Külliyesi'nin hamamı bu döneme aittir. Beylikler ve Erken Osmanlı dönemlerinde çok sayıda küçük hamam yapılmıştır.

Klasik dönemde tamamen simetrik çift hamamlar ortaya çıkmıştır.

- Ayasofya (Haseki) Hamamı (1556),
- Çemberlitaş Hamamı (16. yy. sonu),
- Cağaloğlu Hamamı (18. yy.).

Dış yapıları oldukça sade olan hamamlar, camekân, soğukluk, sıcaklık, külhan gibi bölümlerden oluşurlar.

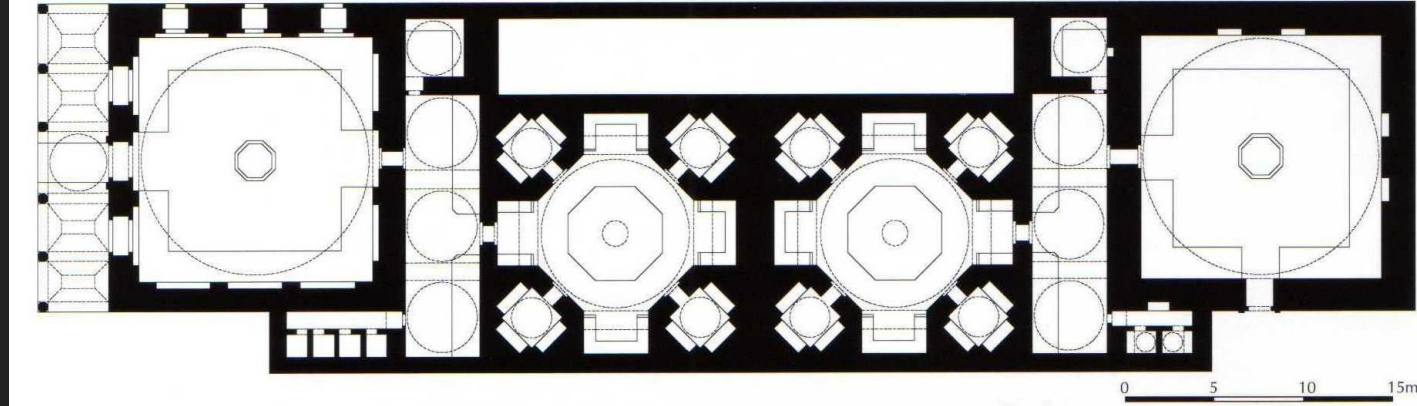
Camekân: Üzeri kubbe ile örtülü, ortasında havuz olan soyunma yeri.

Soğukluk: Camekân ve sıcaklık arasında, her ikisine de çift kapılarla bağlanan ılık bölüm.

Sıcaklık: Ortasında göbek taşı bulunan, merkezi kubbeli mekandır. Buraya, etrafındaki halvet denilen çok sıcak, küçük odalar açılır.

Külhan: Sıcaklık bölümüne bitişik olan bu mekanda odun yakılır ve hamamın suyu kaynatılır.

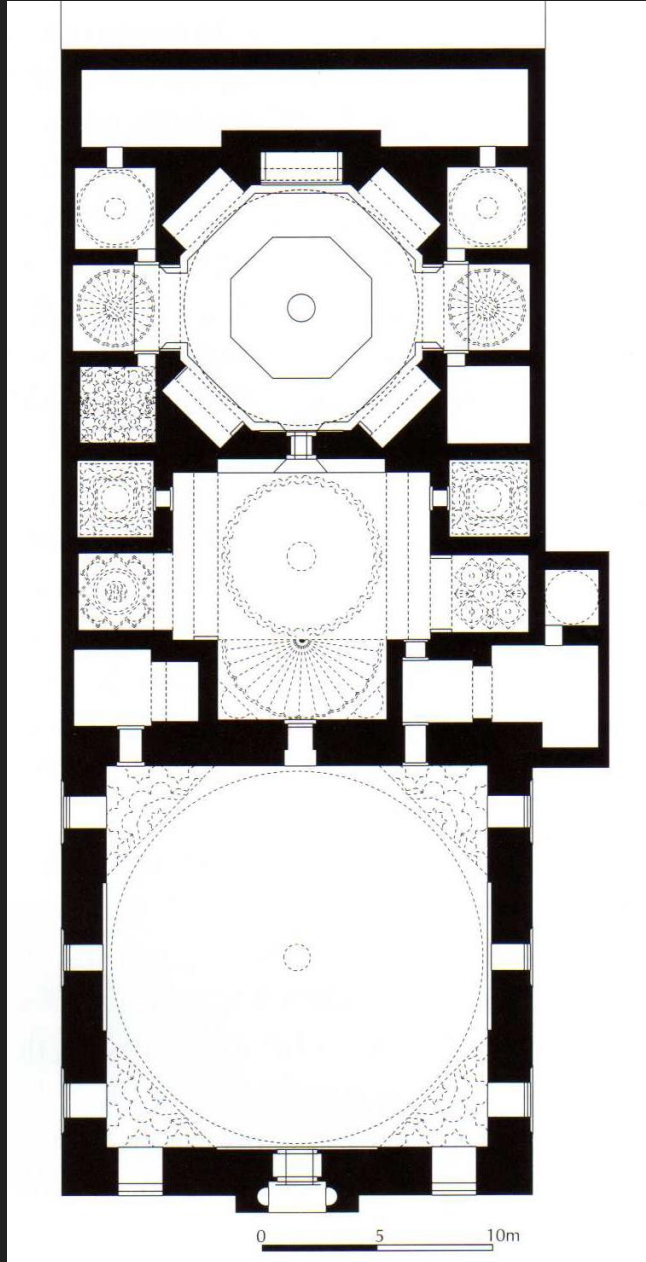
AYASOFYA HASEKİ HAMAMI

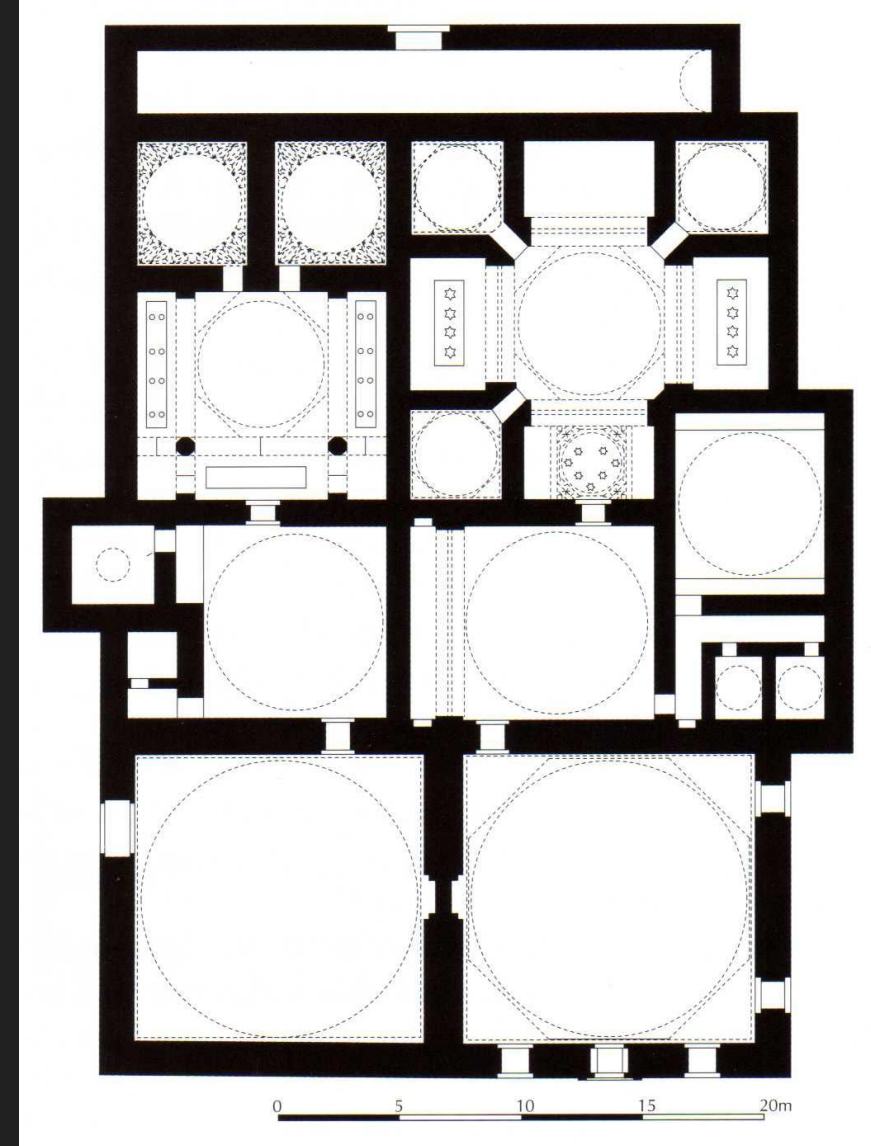
Göbek taşı mekanı çepeçevre nişlerle “yıldızvari” açılır.

MAHMUT PAŞA HAMAMI

Üsküp, DAVUT PAŞA HAMAMI

SU YAPILARI

ÇEŞMELER

Basit, dikdörtgen su yapılarıdır. Anıtsal çeşmeler 18. yüzyıldan sonra yapılmıştır.

SEBİLLER

Hayır için su dağıtmak amacıyla yapılan, genellikle kubbeli, küçük yapılardır. Cepheleri işlemeli demir parmaklıklarla bezenmiştir. En güzel örneklerinden bazıları:

- Yenicami Sebili,
- Koca Sinan Paşa Sebili'dir.

ŞADIRVANLAR

Cami avlularında abdest almak amacıyla yapılan, bir su deposu, onu çevreleyen musluklu duvarlar, çoğunlukla kubbeyle örtülü, geniş saçakları olan küçük yapılardır.

BÜYÜKÇEKMECE KÖPRÜSÜ, İstanbul

Hanlar

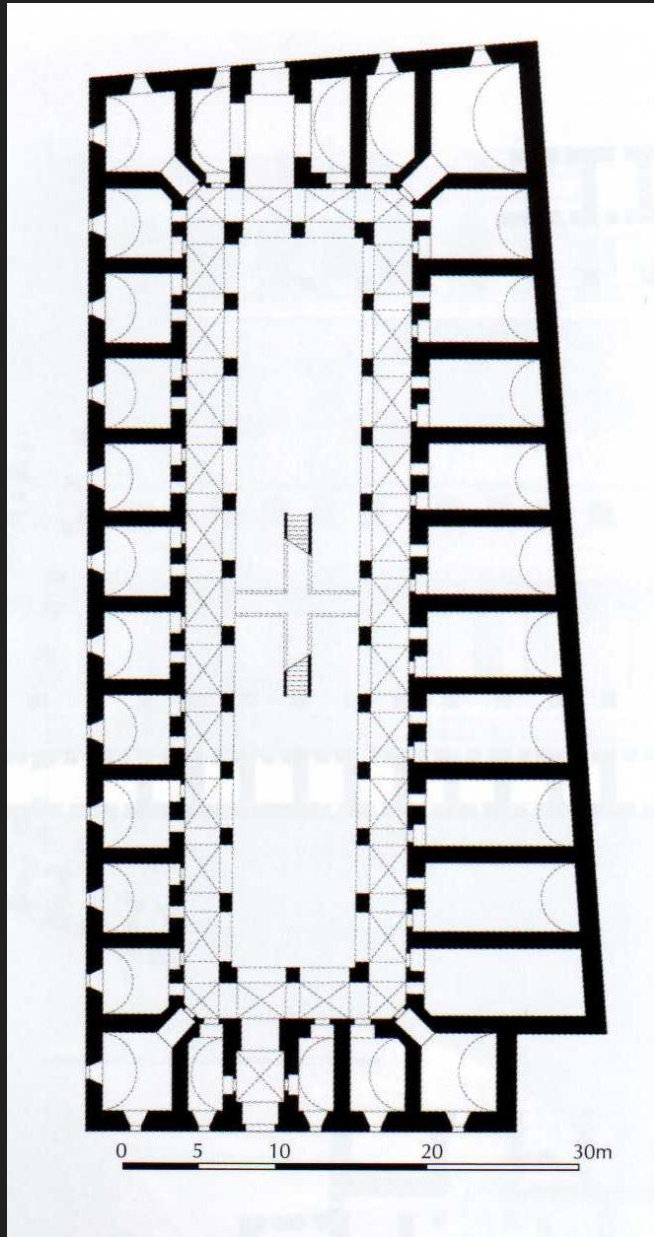
Özellikle şehir içi hanları önemlidir. Genellikle iki katlı, revaklı bir avluyu çeviren odalardan oluşurlar.

- Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı** adlı büyük han (16. yy.),
- Büyük Valide Hanı** (17. yy. ilk yarısı),

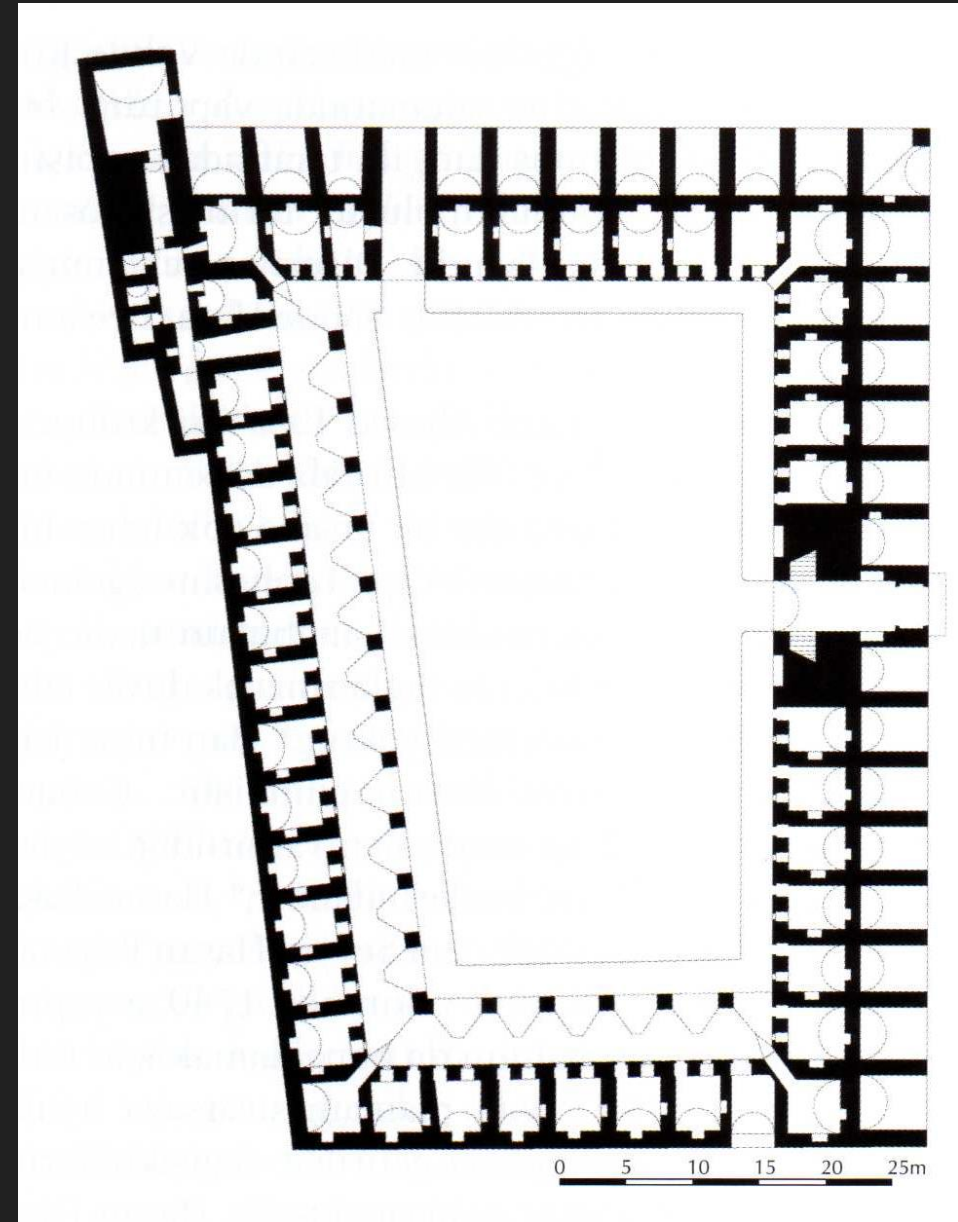
Bir Kervansaray Avlusu – Gravür, T. Allom (1804-1872)

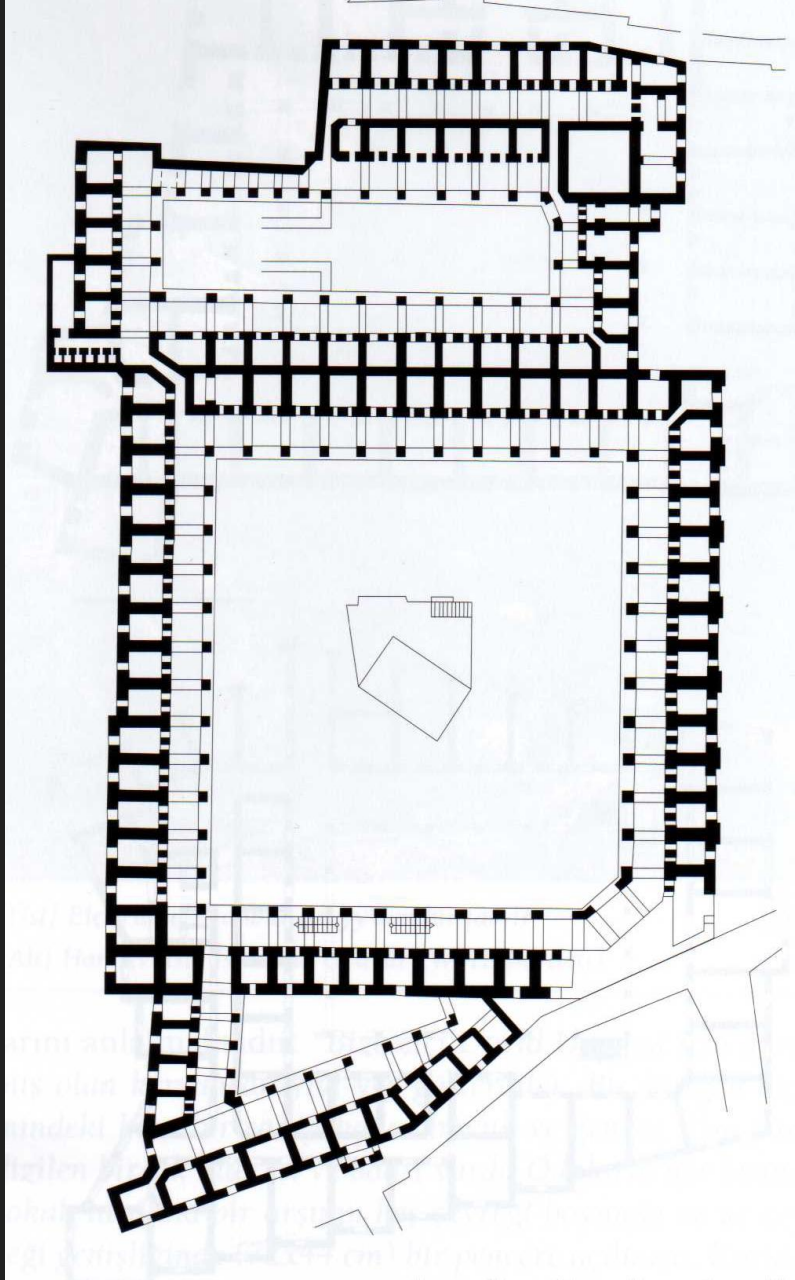
RÜSTEM PAŞA HANI, İstanbul

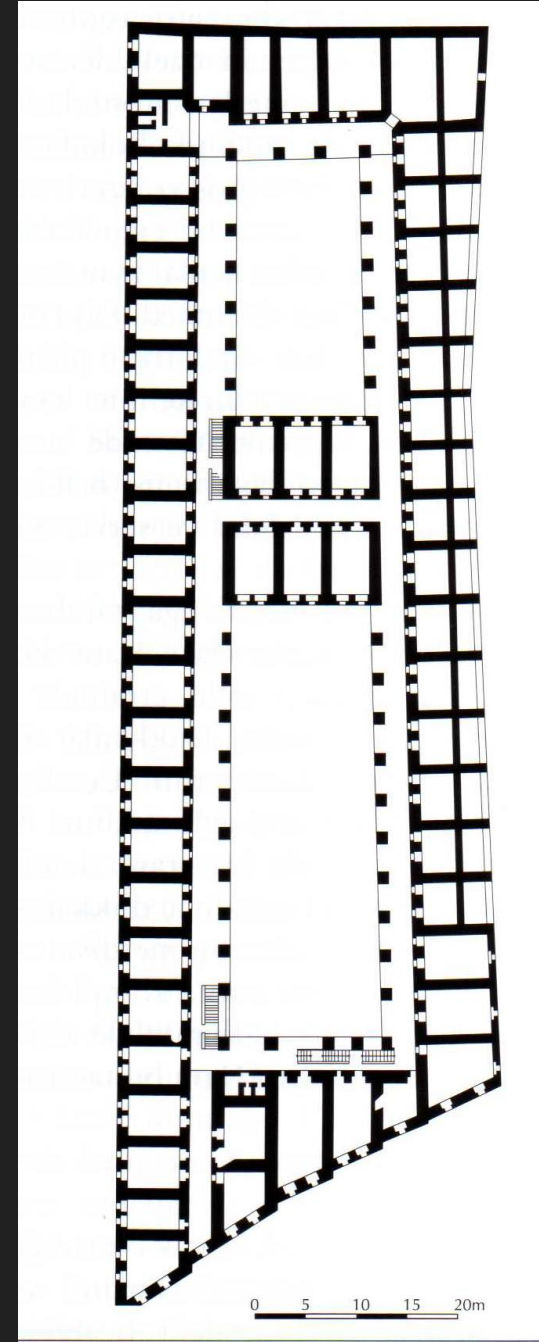
VOYVODA HANI, Tokat

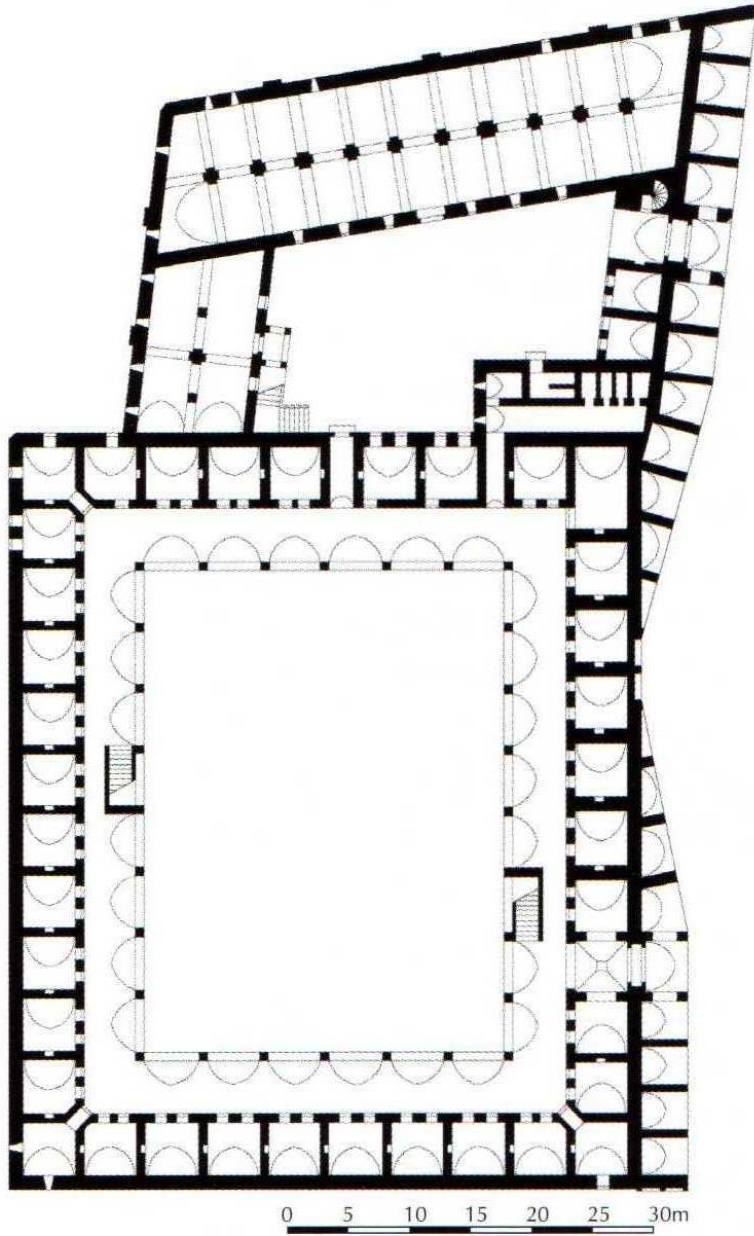
BÜYÜK VALİDE HANI, İstanbul

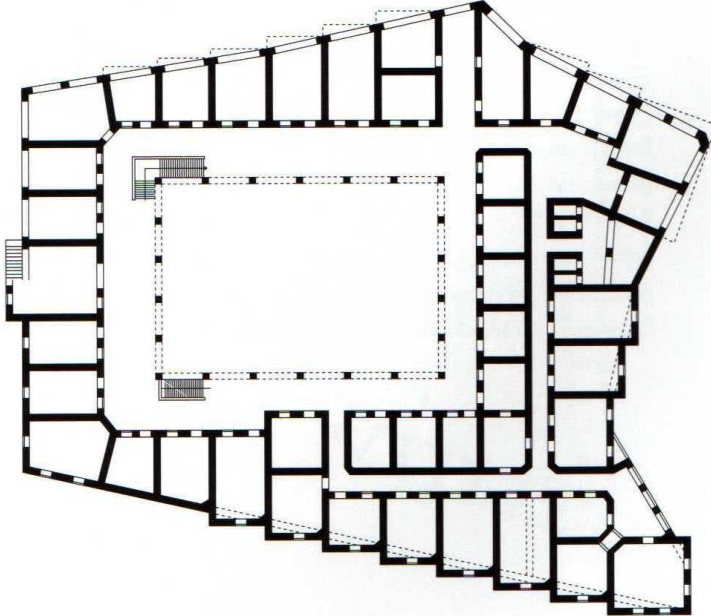
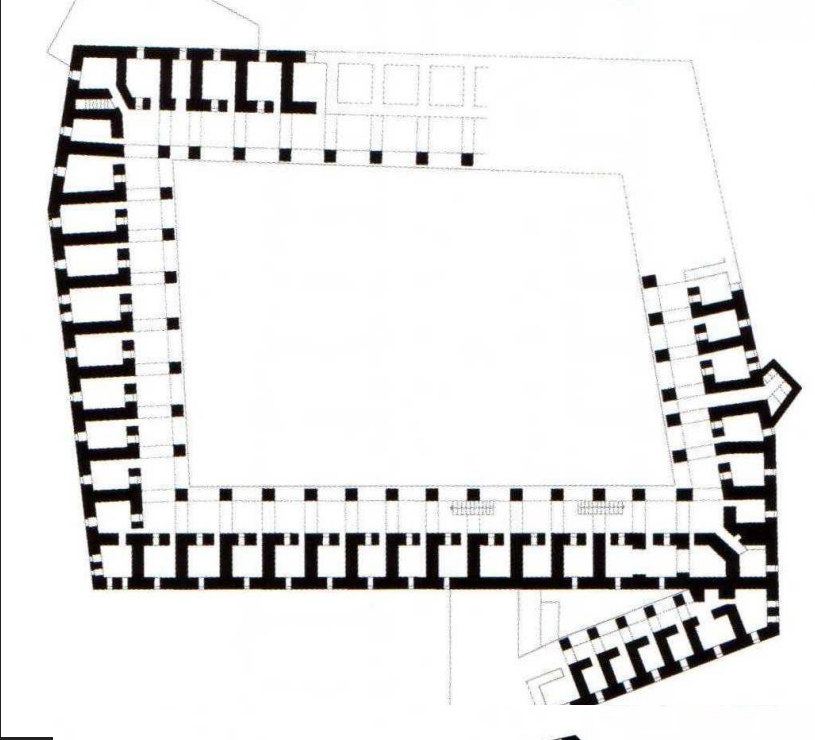
BÜYÜK YENİ HAN, İstanbul

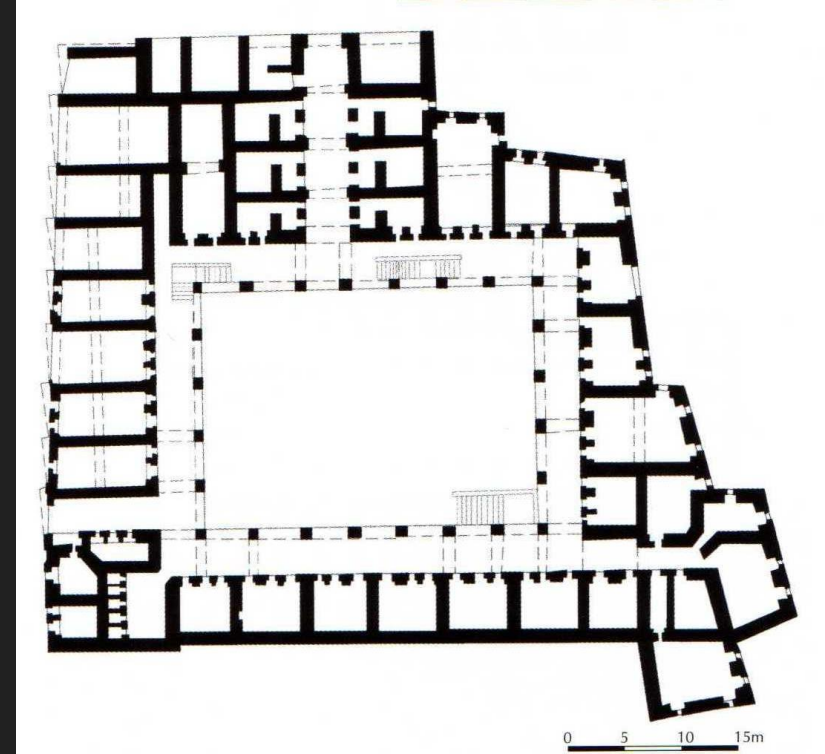
RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI, Edirne

VEZİR HANI, İstanbul

ÇUHACI HANI, İstanbul

HASAN PAŞA HANI, İstanbul

